

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM
ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

BDS 720 KAPSAMINDA FAALİYET RAPORLARININ DENETİMİ

Yüksek Lisans Tezi

İrem PARLAK

İSTANBUL, 2023

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM
ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

BDS 720 KAPSAMINDA FAALİYET RAPORLARININ DENETİMİ

Yüksek Lisans Tezi

İrem PARLAK

200017051

Tez Danışmanı: Prof Dr. HASAN TÜREDİ

İSTANBUL, 2023

ETİK BEYAN SAYFASI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyle uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

İREM PARLAK

ÖZET

Bu çalışmada Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 720 kapsamında faaliyet raporlarının denetimi konusu ele alınmıştır. Bu konu kapsamında öncelikle denetim kavramı, denetim tarihçesi, denetim türleri üzerinde durulmuştur. Daha sonrasında Bağımsız Denetim kavramı ele alınmış ve bu kavram doğrultusunda bağımsız denetimin amacı, bağımsız denetçi kavramı, bağımsız denetçilerin amaçları, denetçinin sorumlulukları irdelenmiştir. Ardından çalışmada bağımsız denetim raporlarının türleri ve içeriği hakkında bilgi verilerek Bağımsız Denetim Standardı 720'ye ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda BDS 720 kapsamı, amaçları, ana hükümleri, açıklayıcı hüküm ve uygulamaları, diğer bilgilere ilişkin denetçi raporu örnekleri ve son olarak bağımsız denetim raporu kavramlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Denetim, Denetçi, Standart, Muhasebe, Görüş*

ABSTRACT

In this study, the subject of auditing annual reports within the scope of Independent Auditing Standard (IAS) 720 is discussed. Within the scope of this subject, first of all, the concept of audit, audit history, audit types were examined. Afterwards, the concept of Independent Auditing was discussed and in line with this concept, the purpose of independent auditing, the concept of independent auditors, the objectives of independent auditors, and the responsibilities of the auditor were examined. Then, in the study, information about the types and content of independent audit reports is given and information about the Independent Audit Standard 720 is given. In this context, the scope of BDS 720, its objectives, main provisions, explanatory provisions and applications, examples of auditor's report on other information and finally the concepts of independent audit report are given.

Key Words: *Audit, Auditor, Standard, Accounting, Opinion*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
Etik Beyan Sayfası.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
Tablolar Listesi	vii
Şekiller Listesi	viii
Kısaltmalar.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. DENETİM KAVRAMI VE BAĞIMSIZ DENETİM İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	3
2.1. Denetim Kavramı.....	3-4
2.2. Denetimin Tarihçesi.....	5-10
2.3. Denetim Türleri.....	11
2.3.1. Amaçlarına Göre Denetim.....	12-14
2.3.2. Kapsamına Göre Denetim	14
2.3.3. Yapılış Nedenine Göre Denetim	15
2.3.4. Uygulama Zamanına Göre Denetim	16
2.3.5. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim	17
2.4. Bağımsız Denetim Kavramı.....	21
2.5. Bağımsız Denetimin Amacı	23-23
2.6. Bağımsız Denetçi Kavramı	25
2.6.1. Bağımsız Denetçinin Yeterliliği.....	26-27
2.6.2. Bağımsız Denetçinin Mesleki Özen ve Dürüstlüğü.....	27
2.7. Denetçinin Amaçları.....	27-28
2.8. Türkiye’de Bağımsız Denetçi ve Bağımsız Denetçilik.....	28-29
2.9. Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu Konusunda Daha Önce Yapılmış Çalışmalar.....	29-30
2.10. Bağımsız Denetçi Raporları.....	30-
32	
2.10.1. Bağımsız Denetçi Raporu	
Türleri.....	32-32
2.10.2. Bağımsız	
Denetçi Raporunun İçeriği.....	34-37
3. FAALİYET RAPORU	37
3.1. Faaliyet Raporu Ve Önemi.....	37-38
3.1.1. Şirketlerde Faaliyet Raporunun Önemi.....	38
3.2. Kimler Faaliyet Raporu Hazırlamalı.....	38
3.3. Faaliyet Raporunun İçeriği.....	39-40

3.3.1. Faaliyet Raporunun Bölümleri.....	40-43
3.3.2. Geleceğe Yönelik Tahminlerin Yıllık Faaliyet Raporunda Belirtilmesi.....	44
3.4. Faaliyet Raporu Örneği.....	44-69
4. BDS 720 STANDARDI 720'E GÖRE FAALİYET RAPORLARININ DENETİMİ	
.....	69
4.1. BDS 720 Kapsamı.....	69
4.2. BDS 720 Amaçları	71
4.3. BDS 720 Ana Hükümleri	72
4.4. BDS 720 Açıklayıcı Hükümleri ve Uygulamaları	80-96
4.5. Diğer Bilgilere İlişkin Denetçi Raporu Örnekleri	97-105
5. SONUÇ.....	106-107
KAYNAKÇA.....	1-4

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Denetim Anlayışından Yaşanan Farklılıklar	10
Tablo 2. Bağımsız Denetimin Tarihsel Gelişimi	11
Tablo 3. Denetçinin Sorumluluğu Kapsamında Daha Önce Yapılan Çalışmalar	31
Tablo 4. BDS 720’de Denetçinin Görüşleri.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. BDS 720’de yer alan örnek rapor 1	98
Şekil 2. BDS 720’de yer alan örnek rapor 2	99
Şekil 3. BDS 720’de yer alan örnek rapor 3	100
Şekil 4. BDS 720’de yer alan örnek rapor 4	101
Şekil 5. BDS 720’de yer alan örnek rapor 5	102
Şekil 6. BDS 720’de yer alan örnek rapor 6	103
Şekil 7. BDS 720’de yer alan örnek rapor 7	104
Şekil 8. BDS 720’de yer alan örnek rapor 8	104
Şekil 9. BDS 720’de yer alan örnek rapor 9	105
Şekil 10. BDS 720’de yer alan örnek rapor 10	105
Şekil 11. BDS 720’de yer alan örnek rapor 11	105

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDS	: Bağımsız Denetim Standardı
BDY	: Bağımsız Denetim Yönetmeliği
KGK	: Kamu Gözetim Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
MÖ	: Milattan Önce
SEC	: Securities and Exchange Commision
SM	: Serbest Muhasebeci
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SOX	: Sarbones- Oxley
SPK	: Sermaye Piyasa Kurumu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

1. GİRİŞ

18. yüzyılın sonlarına kadar işletmelerin çoğu şahıs şirketleri olarak faaliyet gösteriyorlardı. Şirketler genellikle sermaye sahipleri tarafından yönetiliyordu ve bu nedenle şirket dışında ki taraflara karşı hesap verme sorumluluğu sınırlıydı. Sanayi devriminin başlamasıyla birlikte şirketler büyüdü ve sermaye sahibi ve yönetici üzerindeki görevlerin ayrılığı daha fazla göz önünde tutulmaya başladı. Modern muhasebe ise büyük işletmelerin karmaşık bir yapıya dönüşmeye başlaması ile ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi ve bunun sonucunda ticari faaliyetlerin gelişmesinde görülen artış, denetim yöntemlerinin yaygın olarak uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Sermaye sahipleri, modern şirketlerde işlerini yönetmek için çalışanları işe almaları ise denetim talebi, hesap verebilirlik ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Özellikle işletmeler dolandırıcılık tespiti ve mali hesap verebilirlik uygulamalarına duyulan ihtiyacın farkına varmışlar ve şirketler borsaya kayıtlı olmaya başladıkça yatırımcılar mali raporlara gün geçtikçe daha fazla güvenmeye başlamışlardır.

Şirketler daha hızlı geliştikçe, sermaye sahipleri ve yöneticilerin ayrılması bir ihtiyaç haline gelmiştir. Hissedarlar yerine, şirketi yönetmekten sorumlu meslekten yöneticiler görevlendirilmeye başlanmıştır. Başka bir deyişle yöneticiler, hissedarların temsilcisi görevi üstlenmiştir. Bunun nedeni, sermaye sahiplerinin varlıklarını arttırma yönünde yöneticilere kaynak aktarır duruma gelmişlerdir. Denetçilerin görevlerinden biri, hissedarlar ve yöneticiler arasındaki vekalet maliyetlerini azaltmaktır. Hissedarlar ve yöneticiler arasında bir çıkar çatışması olduğunda, hissedarlar yönetimin şirketi hissedar değerini arttıracak şekilde yönetmesini isterler. Ancak yönetim, şirketi; hissedarların çıkarlarını en uygun olacak şekilde yönetmeyi ve servetlerini daha da arttırmayı isterler. Tarafların amaçlarının örtüşmeyebileceğinden nedeniyle, yöneticiler ile sermaye sahipleri arasında doğal bir çıkar çatışması oluşabilmektedir. Her iki tarafta kendi çıkarlarını en üst düzeye çıkarmaya çalışıyorsa böyle bir durumda yöneticiler her zaman şirket sahiplerinin çıkarlarına göre hareket etmeyebilir. Tarafların çıkar çatışmasının oluşması halinde şirketin denetlenmesi önemli bir ihtiyaç haline gelir. Dünya genelinde sürekli olarak iktisadi faaliyetlerin gelişmesiyle birlikte denetim uygulamaları da gelişmiş ve büyük önem kazanmıştır. Denetim uygulamalarının kökeni eski Mezopotamya'da kralların egemenliğine kadar uzanırken, denetim uygulamalarında ki değişim son

yüzyılda hızlanmıştır. Denetim işletmeye ilgi duyan ancak yönetimine katılamayanlar için işletmelerde gerçekte neler olduğunu öğrenmenin en doğru yöntemidir. Dolayısıyla dünya genelinde denetim uygulamaları her geçen gün önem kazanmaktadır.

İşletmeler; toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri üreten iktisadi birimlerdir. İşletmelerin genel amacı, insanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetleri üretmek, uzun vadede kar elde etmek ve pazarlarda kalıcılığını sağlamaktır. Bununla birlikte, bir işletmenin hedeflerine ulaşabilmesi için faaliyetlerinin sürekli olması gerekir. İşletmelerin faaliyetlerinin sürekliliği varsayımı mali tablolarada doğrudan etki etmektedir. Çünkü mali tablolar, işletmelerin gelecekte de var olacakları varsayımına göre düzenlenmektedir. Bağımsız denetçi, yaptığı denetim çalışması kapsamında elde ettiği denetim kanıtları doğrultusunda, işletmenin sürekliliğine yönelik büyük ölçekte şüphe oluşturabilecek olay ya da şartlar ile ilgili önemli bir belirsizliğin varlığını ortaya çıkarmakla görevlidir.

Araştırmanın Konusu

Denetim faaliyetinin giderek önemli hale gelmesi sonrasında denetimlerin ne şekilde uygulanacağına ilişkin görüşler de artmıştır. Bu bağlamda denetimin gelişmesi doğrultusunda çeşitli ülkelerde denetimin daha sağlıklı yapılması yönünde çeşitli otoriteler ya da yetkililer tarafından standartlar oluşturulmuştur. Bu bağlamda Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 720 kapsamında faaliyet raporlarının denetimi çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Ele alınan çalışmada BDS 720 kapsamında faaliyet raporlarının denetimin nasıl olması gerektiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında öncelikle denetim kavramı açıklanmış, denetimin amaç ve öneminden bahsedilerek denetçi kavramı ve bağımsız denetim kavramı ele alınmıştır. Daha sonrasında BDS 720 hakkında bilgilere yer verilmektedir.

Araştırmanın Önemi

Dünya genelinde işletmelerin devamlılığı konusunun çok önemli olması ve bunu engelleyici koşullarının ortaya çıkabileceği düşüncesiyle konunun öneminin belirtilmesi amacıyla Bağımsız Denetim Standardı 720 kapsamında ki faaliyet raporlarının denetiminin önemine binaen BDS 720 konusu seçilmiştir. Bunlarla ilgili varsayımına yönelik belirsizlikleri meydana getiren olay ve koşulların neler olduğunun ve bu konuların hangi türdeki denetim görüşleri ile verildiğinin belirlenmesi, BDS 720 kapsamında faaliyet raporlarının denetimin neler olduğunun belirtilmesi ve bu konuda araştırma yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Öte yandan bu konudaki çalışmaların önemli fakat az sayıda olması sebebiyle de konunun araştırılması uygun görülmüştür.

2. DENETİM KAVRAMI VE BAĞIMSIZ DENETİM İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1. Denetim Kavramı

Güvensizlik, baskı ve otorite gibi kavramları çağrıştıran, “kontrol” kelimesi günlük yaşamın birçok alanında farklı anlamlara sahip yaygın olarak kullanılan bir kavramdır.

Kontrol kavramı ayrıntılı olarak araştırıldığında, kökenlerinin çok eskiye dayanmaktadır. Arkeolojik araştırmaları değerlendirirken, eski Mezopotamya’da hüküm süren kralların katiplerini tahıl ambarlarını saymaya ve memurları kontrol etmeye yetkilendirdikleri anlaşılmaktadır (Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2015: 11). Bu bize kontrol kavramının yüzyıllardır geliştiğinin göstergesidir.

Kelime anlamı olarak denetim kavramına bakıldığında Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “sağlama, murakabe, teftiş” olarak açıklandığı görülmektedir. Bununla birlikte İngilizcede bu kavram “audit, control ve inspection” olarak kullanılmaktadır (TDK, 2021). Control kelimesine bakıldığında karşılığının bir şeyi veya birinin davranışının kontrol edilmesi ve yönetilmesi olduğu görülmektedir. Audit kelimesi ise işletme hesaplarının resmi bir değerlendirmeden geçirilmesi ve bunun ile ilgili raporların hazırlanması şeklinde tanımlanmaktadır (Cambridge Sözlük, 2021).

Piyasa şartları ele alındığında iktisadi ve sosyal yaşamda meydana gelen gelişmeler, işletmelerin faaliyet alanlarında da çok önemli değişmelerin meydana gelmesine neden olmuştur. Söz konusu değişimler, işletmelerin mali tablolarının bilgilerinin güvenilirliklerinin öneminin de ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Ticari faaliyetlerinin ilk zamanlarında işletmelerin mali durumları sadece işletmenin ortakları açısından önemli iken, günümüzde piyasa koşullarında meydana gelen değişimler ile işletmelerin mali durumunu dikkate alan karar verici ilgili taraflar ortaya çıkmıştır.

Bunlar;

- Tedarikçiler
- Mali kaynak sağlayıcılar
- Yatırımcılar gibi sıralanabilir ve artırılabilir.

Bu durum mali tabloların güvenilirliği konusunda görüş sahibi olmayı sağlayacak olan denetimin önemini de arttırmıştır. Öte yandan işletmelerin mali tablolarının güvenilirliği kapsamında bilgi sahibi olmak isteyen bir diğer paydaşta devlettir. Vergi alınmasından dolayı bir anlamda işletmelerin önemli bir paydaşı olarak nitelendirilen devlette vergi açısından mali tabloların güvenilirliğine oldukça önem vermektedir.

Denetim bir iktisadi birim ve döneme ait iktisadi faaliyetlere ilişkin mali bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluk derecesini belirlemek ve rapor vermek amacıyla tarafsızca denetim kanıtlarının toplanması ve değerlendirilmesidir.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere denetim başlı başına bir süreçtir. Denetim, işletme içinde planlanan bir faaliyetin mümkün olduğunca plana uygun olmasını istemekte ve elde edilen sonuçları söz konusu standartlarla karşılaştırmaktadır. Bu karşılaştırma sonucunda işletmenin plandan ayrıldığı bir nokta varsa önlem alır ve plana uyulmasını sağlamaktadır.

Bu bağlamda denetimin işletmeler üzerinde vazgeçilmez, etkileyici bir unsur olduğu ifade edilebilir. Denetimin amacı, denetimin gerekliliği ile ilişkilidir. Denetime gereksinim duyulmasının nedeni günümüzdeki iş dünyasının küreselleşmesi ile ilgilidir. İşletmelerin mali durumlarından etkilenenlerin sayısında artış meydana gelmesi, denetime duyulan gereksinimin de artmasına neden olmuştur. Bağımsız denetimin amacı, iktisadi birimlerin mali tablolarının önceden belirlenen ölçütlere uygun olarak gerçeği yansıtır yansıtmadığının, faaliyet sonuçlarının tarafsız olarak belirlenmesini görevliler tarafından değerlendirilerek bir görüş ile ortaya koyulmasıdır. Dolayısıyla da bağımsız denetim ile kamu denetiminin benzer yönlerinin bulunduğu ifade edilebilir. Kamu denetiminde olduğu gibi bağımsız denetimin amacı da çeşitli işletmelerin vergi ziyayı meydana getirip getirmediıklarını veya mevcut mevzuata aykırı davranıp davranmadıklarının araştırılması ve bu bağlamda da işlemlerin yapılması değildir (Gökberk, 2018: 650).

Bu bağlamda denetimin amaçları; mevcut duruma göre daha iyi ve yararlıının belirlenmesi, uygulama farklılıklarının giderilmesi, olumsuzluklarının ortaya çıkarılması ve belirlenen kararların uygulanabilmesi olarak sıralanabilir. Denetim ile ilgili bahsi geçen ifadelerden sonra denetim unsurlarının aşağıdaki gibi sıralanması mümkündür (Maliye Hesap Uzmanları Derneği, 2015: 9):

- “Denetim sistematik bir süreçtir. Bu süreç belirli bir plan dahilinde disiplinle ilerletilerek içerdiği evreler arasında bağlantı kurmaktadır.”
- “Denetim yalnızca işletme ortakları için değil, işletmeyle ilgilenen herkes için önemlidir çünkü işletmenin beyan ettiği verilerin doğruluğunu teyit niteliği taşımaktadır. Denetim faaliyeti geçirmiş olduğu süreç neticesinde bir raporla birlikte işletmenin beyan etmiş olduğu söz konusu verilerin doğruluğuna ilişkin bir iddia ortaya atmaktadır.”
- “Denetim yapılırken denetçinin bağlı olmak zorunda olduğu önceden saptanmış ölçütler bulunmakta olup, denetçi değerlendirmesini bu ölçütler doğrultusunda yapmak durumundadır. Söz konusu ölçütler kanun hükümleri, idare tarafından belirlenmiş amaçlar olarak sıralanabilmektedir.”
- “Tarafsızca kanıt toplama ve değerlendirme denetimin bir başka unsurudur. Denetçi denetim sürecini sonlandırırken topladığı kanıtların işletme ve işletmeyle ilgili kuruluşlardan bağımsız olduğuna dikkat etmelidir. Denetim başladığında denetçiye işletmeye dar mali tablolar verilmektedir, ancak bunlar işletmenin ekonomik durumuna ilişkin ilk verilerdir ve denetçi söz konusu beyanlara ilişkin delillerin sağlanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.”
- “Son olarak denetim bir raporla neticelendirilir ve bu rapor ilgililerine duyurulur. Söz konusu rapor denetimin son aşamasıdır.”

2.2. Denetimin Tarihçesi

Günümüzde denetim gelişimini sürdürmektedir. Esasında denetimin tarihsel geçmişi insanoğlunun saymayı öğrendiği andan itibaren vardır. Eski dönemlerde işlemlerin kontrol edilmesi için bir kişinin görevlendirilmiş ve gün içerisinde harcama yapmakla görevli olan kişi yaptığı işlemleri kontrol eden kişiye okuyarak açıklamıştır. Denetleme yapmakla görevli olan kişiye denetim manası taşıyan audience sözcüğünden hareketle

“audit” adı verilmektedir. Bu kelime ilk kez 1289 yılında Kral I. Edward döneminde İngiltere’de devlet gelirlerinin toplayan görevlilerin hesapları düzenli tutup tutmadıklarının belirlenmesi için görevlendirilen kişilere verilmiştir (Okuyan ve Kapçak, 2015: 1). Öte yandan Eski Mısır ve Roma medeniyetlerinde tüm kurumlarda gerçekleştirilen tahsilatlar ve ödemelerin kurumda bulunan uzmanlar tarafından okunarak ve dinlenerek uygunluğunun onaylandığı bilinmektedir (Bozkurt, 1998:17).

Birçok alanda olduğu gibi denetim faaliyeti toplumun ihtiyaç duyması sonucu ortaya çıkarak giderek gelişmiştir. İktisadi kurumlar büyümesi sonucunda işletmelerin sahip oldukları yapılarda da karmaşıklıklar meydana gelmeye başlamıştır. İşletmelerin büyümeleri sonucunda işletme yöneticisi ve sahibi kavramları da birbirinden ayrılmışlardır. Sermayenin büyümesiyle birlikte denetim mekanizması sadece işletmenin sahibi ve yöneticileri değil, tüm kamuoyunu ilgilendiren bir unsur niteliğine sahip olmuştur (Çömlekçi, 2015: 15). Denetimin kamuyu önemli düzeyde ilgilendiren bir alan olmasından sonra “kamuyu aydınlatma ilkesi” gereği oldukça önemli bir hale gelmeye başlamıştır. Bu ilke, temel sermaye kavramlarından biridir. Bununla birlikte işletme ortaklarının hesap sorma hakkı doğrultusunda ortaya çıkmıştır. İlk kez İngiltere’de 19. Yüzyılda kullanılmaya başlanmasından itibaren bu ilke ile beraber işletmeye ait olan bilgiler kamuoyuna açıklanmaya başlanmıştır. “Kamuyu aydınlatma ilkesi” yatırımcıların korunmasına yönelik hedef barındırmasından dolayı açıklanmış olan bilgilerin de doğru olması bu noktada oldukça önem taşımaktadır. Muhasebe verilerinin oluşmasından kamuya açıklandığı süreye kadar geçen sürede bu hedef dikkate alınır. Açıklanan tabloların kamu açısından doğruluğunun önemli olmasından dolayı da bağımsız denetime olan gereksinim ortaya çıkmış ve giderek gelişmiştir (Çelik, 2015: 30). Dünya genelinde bağımsız denetimin gelişimi 5 evreye ayrılabilir (Kavut vd., 2009: 45).

- Sanayi Devrimi Öncesi
- 1900-1930 Arası Denetim
- 1930-1960 Arası Denetim
- 1960-1990 Arası Denetim
- Günümüz Denetim

Gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında MÖ 3000 yıllarında Ninova ve Babil kentlerinde de denetimin yapıldığına dair bilgilere erişilmiştir. Bu çalışmalar “bu yıllarda bu kentlerde önemli iktisadi faaliyet ve olaylar levhalar üzerinde izlenmekte olduğu, firavunlar döneminin Mısır’da alınacak vergilerin tespiti için tarımsal üretimin kontrol edildiğini göstermektedir.” Öte yandan yine aynı yıllarda Atina’da bir kamu denetim mekanizmasının yer aldığı 5. Yüzyılda Roma’da “kontrolör” gibi görevliler ile kamu maliyesinin kontrol edildiği, çapraz hesap kontrolü ve denetim sisteminin oluşturulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Çin’de de MÖ 1100 yıllarında denetim kavramının kullanıldığı belirlenmiştir (Baybaş, 2016). İbn-i Haldun’un ünlü eseri olan “*Mukaddime*”nin içerisinde de iktisat, tarih, sosyoloji, siyaset gibi birçok alandan bilgiler aktarılmaktadır. Eserin yazıldığı yıllarda Kuzey Afrika’da hesap işleri için bir memurun görevlendirildiği, bu memurun da gelir ve giderleri incelediği, konu ile ilgili hesap sorma hakkının bulunduğu, devletten saklanan paraların ortaya çıkarılması gibi yetkilerinin bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu memura da “*Sahib-i Eşgal*” adı verildiği dile getirilmektedir (İbni Haldun, 1997: 614).

Bu örnekler kapsamında devletin iktisadi faaliyetlerdeki denetimlerini ifade etmesiyle, ticari yaşama yönelik denetimin olması konusunda gereksinimi artırmıştır. Ticaretin yerel olarak yapıldığı dönemlerde iş sahipleri için denetim oldukça önemli olurken ticaret sınırlarının geniş alanları ulaşması ile doğru orantılı olarak denetime gerek duyulan başka unsurlar da ortaya çıkmıştır. İlk başlarda Avrupa’da ticaretle uğraşan kişiler gemilerini sadece yakın bölgelere gönderirken Hindistan’a giden yeni uzun yolların keşfedilmesi sonucunda gemiler daha uzun yolculuklara çıkmaya başlamışlardır. Bu yolların uzunluğu ile birlikte ortaklıkların kurulmaya başlaması, söz konusu ortaklıkların finansının sağlanması için de tefeciler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitekim söz konusu ortaklıklara devletler de katılmışlardır. Bu gelişmeler kapsamında da denetime olan gereksinim daha da artmıştır (Kavut, 2009: 48).

Sanayi Devrimiyle beraber meydana gelen iktisadi olaylar kapsamında Avrupa’da muhasebe kayıtlarının incelenmesi ve belgelendirilmesine yönelik işlemler günümüzde de devam etmektedir. Sömürgecilik ekonomisiyle oluşan koşullar işletmeleri ortaklık ve tefecilere yönlendirmiş, ortaklık ve tefecilik işlemlerinin artması ise yanıltıcı işlemler ve hileli iflaslarda bir artışın yaşanmasına yol açmıştır. Nitekim bu durum denetimin yasa

kapsamında düzenlenmesine yönelik ciddi bir baskının oluşmasını sağlamıştır. 1840-1844 yılları arasında “sermaye piyasası gelişimi, şirketleşme ve ekonomiyi ilgilendiren birçok yasal düzenlemeler” yapılmıştır. Söz konusu dönemde İngiltere’de “Şirketler Kanunu” kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte denetimle ilgili çok sayıda yasal düzenleme ele alınmış 1844 yılında ise Deloitte adlı bir şirket kurulmuştur. Bunların neticesinde 1850’li yıllarda “İskoçyalı Fermanlı Muhasebeciler Enstitüsü” tarafından muhasebe sistemi yazılı hale getirilmiştir. Bu sistem günümüz modern muhasebe sistemine benzer özelliklerdedir. Muhasebe sistemi gelişiminde ilerlemeler yaşanırken 1884’te Prusya’da gerçekte bulunmayan fiktif kar dağıtımının engellenmesine ilişkin yasa çıkarılmıştır. 1886’da ise New York’ta “Diplomalı Kamu Muhasipleri Kanunu” çıkarılmıştır.

1990-1930 yılları arasında işletmelerin mali bilgilerine duyulan gereksinimin artışı ile denetim ilerlemiş mali tablo denetimi önemli hale gelmiştir. Denetim yöntemlerinin gelişmesi ile birlikte daha bilimsel incelenmeler ele alınmaya başlamış ve buna paralel de örnekleme yöntemi uygulanmaya başlanmıştır (Kavut, 2009: 48). 1990’lı yıllardan sonra sanayi alanındaki gelişmelerle birlikte işletmelerin birleşmelerinin artışı sonucunda “şirket imparatorlukları” meydana gelmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda sadece yolsuzlukların belirlenmesi amacıyla yapılan denetim 1930’lı yıllarda yolsuzlukların belirlenmesinin yanı sıra mali tablolara ilişkin genel bir denetim görüşüne varma amacıyla yapılmaya başlanmıştır. Bu durum “Mali Tablo Denetimi Yaklaşımı” şeklinde isimlendirilmiştir. Almanya’da 1931 yılında anonim ortaklıkları için zorunlu denetim geliştirilmiş ve 1965 yılında işletmelerin kamuya hesap verme zorunluluğundaki detaylarda düzenleme yapılmıştır. ABD’de ise 1934 yılında hisse senetleri ve borsaya kayıtlı olan işletmeler için zorunlu denetim getirilmiş ve bu hükümlere uyulup uyulmadığının kontrolü için bir özel denetim kurumu olan SEC (Securities and Exchange Commission) kurulmuştur.

1960’lı yıllarda ise denetim, günümüzdekine benzer bir hale gelerek “denetim bilgi işlem teknolojilerinden, istatistik ve matematiksel yöntemlerden ve analitik inceleme” tekniklerinden yararlanmıştır. Buna ise “Faaliyet Denetimi” adı verilmiştir (Kara, 2016: 7).

2000’li yıllara bakıldığında zaman denetim sektöründe önemli bir çöküş meydana gelerek bu çöküş doğrultusunda yeniden yapılandırma çalışmaları ele alınmaya başlanmıştır. Denetim yapan kurumların denetledikleri firmalara bir yandan da danışmanlık hizmeti vermeleri, denetim firmaları arasında güçlü bir rekabetin doğmasına neden olmuştur. Bu kapsamda 2001 yılında doğalgaz boru hattı şirketi olan Enron’un ve sonrasında da 2002 yılında WorldCom’un iflas etmesi sonucunda bu şirketlerin denetimini gerçekleştiren Arthur&Anderson denetim şirketi hakkında gerçeklerin gizlendiği ve doğru olmayan denetim raporlarının düzenlenmiş olması sebebi ile davalar açılmıştır. Bunun sonucunda finansal piyasalara duyulan güvende bir zedelenme yaşanmıştır. Meydana gelen bu olumsuz gelişmelerden sonra denetim alanında çeşitli yasal düzenlemeler ele alınmaya başlamıştır. Bu düzenlemeler içinde oldukça önemli bir konumda olan Sarbanes-Oxley (SOX) Kanunu yayınlanmıştır. Bu kanun doğrultusunda denetçilere yönelik rotasyon süreleri, denetim yöntemleri, işletmenin içerisinde yer aldığı sektöre yönelik risk, analitik incelemeler ile denetim riski gibi konulara düzenlemeler yapılmıştır.

Meydana gelen iktisadi gelişmeler sonrasında oluşan yeni denetim anlayışıyla ilk önceleri kullanılan denetim kavramı da farklılaşmıştır.

Tablo 1. Denetim Anlayışından Yaşanan Farklılıklar

Gelişme Alanı	Klasik Denetim Anlayışı	Güncel Denetim Anlayışı
Temel Alınan Unsurlar ve Bakış Açısı	Anlık veya dönemlik mali tablolara yönelik, statik	İşletmenin iş süreçlerine yönelik, dinamik
Gözlem Şekli	Geçmişe yönelik	Daha çok geleceğe yönelik
Denetim Çalışmalarının Zamanı	Bilanço gününden biraz önce ve sonra	Devamlı süreç şeklinde
Risk Algılama Şekli	Muhasebeci/denetçi gözüyle	İşletmeci gözüyle
Denetim Personelinin Eğitimi	İktisatçı, işletmeci, hukukçu	Bunlara ilaveten mühendis, bilgisayarıcı, tabii bilimler
Risk Analizine Bakışı	Mali tablolar üzerinden oranlarla	Anahtar performans göstergeleri, iptidai nedenler
Kullanılan Yöntem	Standart	İşletmeye özgü
Ağırlık Noktası	İç kontrol sistemi	İşletme süreçleri
Kıyaslama	Hayır	Evet
Bilgi İşlem Kullanımı	Bağımsız araçlar	Entegre Teknolojiler

Kaynak: (Kaval, 2008: 123)

Neticede denetimin MÖ 3000 yıllarında dayandığı, günümüze ulaşana kadar dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler ile ilerlediği ve bugünkü anlamını kazandığı ifade edilebilir. Denetim, günümüzde sadece sayılar ile sınırlı kalmayıp, işletmelerin geçmişleri ve gelecekleri hakkında da bilgiler elde edilmesini sağlayacak, işletmeyle ilgili tüm unsurlara etki edebilecek bir boyut kazanmıştır.

Tablo 2. Bağımsız Denetimin Tarihsel Gelişimi

Zaman Dilimi	Denetim Yaklaşımı	Denetimin Amacı	İlgili Taraflar
Sanayi Devrimi	%100'lük bir inceleme	Yanılımların bulunması	İşletme sahipleri
Sanayi Devrimi ile 1900'lü Yıllar Arası	%100'lük bir inceleme	Yanılımların bulunması	Ortak ve işletmeye borç verenler
1900-1930'lu Yıllar Arası	%100'lük bir inceleme ve örnekleme başvurma	Bilanço ve gelir tablolarının doğruluğunu onaylama	Ortaklar, işletmeye borç verenler ve devlet
1930'dan Bugüne	Finansal verilerin örnekleme yoluyla incelenmesi	Mali tabloların doğruluk ve dürüstlüğü hakkında bir görüş oluşturma	Ortaklar, işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, parlamento, tüketiciler vd.

Kaynak: (Güredin, 2007: 14)

2.3. Denetim Türleri

Denetim, belirli bir iktisadi birimin belirli dönemler kapsamındaki bilgilerinin doğruluğunun ve güvenilirliğinin önceden belirlenen ölçütlere olan uygunluğunun değerlendirilmesi ve değerlendirme sonrasında belgelendirilmesidir. Muhasebe ve denetim kitaplarında denetim türlerine oldukça yer verilmiştir. Bu denli çok farklı kaynak içerisinde bulunmasına karşılık genellikle birbirlerine benzer ve yakın sınıflandırmalar yapılmaktadır.

Denetim türleri şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Amaçlarına Göre Denetim
- Kapsamına Göre Denetim
- Yapılış Nedenine Göre Denetim
- Uygulama Zamanına Göre Denetim
- Denetçinin Statüsüne Göre Denetim

2.3.1. Amaçlarına Göre Denetim

Denetim türü, denetimin amacına bağlı olarak değişir. Denetimin tanımlanması ve denetim kavramının unsurları hakkında konuşulurken denetimin önceden belirlenmiş kriterlere göre yapıldığı belirtilmektedir. Denetimin amacı, önceden belirlenmiş ölçütlerin seçiminde önemli olduğundan, aldığı ad denetimin amacına göre değişecektir (Çömlekçi, 2004: 6).

- “Mali Tabloların Denetimi”
- “Uygunluk Denetimi”
- “Yönetim (Faaliyet) Denetimi”

Bahsedilen bu üç denetim türü dışında, belirli bir bilgi kullanıcısı için belirli bir konuyla sınırlı özel amaçlı denetimler de gerçekleştirilebilir. İşletmenin karar vermesi gereken bir durumla karşılaşması durumunda, karar vermesine yardımcı olabilecek bilgi ve önerileri içeren bir değerlendirme yapabilmesi için özel amaçlı bir denetim yapılır. Denetimin amacı işletmenin karşılaştığı soruna göre değiştiği için söz konusu denetim her seferinde farklılık göstermektedir.

Mali Tabloların Denetimi

“Mali tablolar, işletme sahip ve yöneticilerinden başka, yatırımcılar, kredi verenler ve diğer ilgililer için gerekli bilgileri sağlamak, gelecekteki nakit akımlarını değerlendirmeye olanak tanımak, varlıklar, kaynaklar ve bunlardaki değişimler ile işletme faaliyet sonuçları hakkında bilgi vermek amacıyla düzenlenen bilanço, gelir tablosu, satışların maliyeti tablosu, fon akım tablosu, nakit akım tablosu, kar dağıtım

tablosu ve özkaynaklar değişim tablosu olup, bilanço ve gelir tablosu dipnotları ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları diğerleri ise ek mali tabloları oluşturmaktadır.”

(1 Sıra No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği).

Bu mali tabloların değişmezliği çok önemlidir, bu nedenle her ihtiyaç için tek bir rapor hazırlanacaktır; Bununla birlikte, denetimin amacına bağlı olarak, bu finansal rapor farklı amaçlar için denetlenir. Mali tabloların denetiminin amacı: denetlenen işletmenin oluşturulan mali tablolarının düzenlenmesi ilkesine, muhasebe usul ve esaslarına, yasalara ve önceden belirlenen diğer tüm kıstaslara uygunluk derecesinin ölçülmesi ile işletmenin gerçek durumunun doğru bir biçimde öğrenilmesidir.

Uygunluk Denetimi

Denetim, daha önce belirtildiği gibi önceden belirlenmiş kriterlere göre gerçekleştirilir. Bu kriterler bazen işletme yönetiminin koyduğu kurallar, bazen kanun koyucuların koyduğu kurallar, bazen de tekrarlanabilen ulusal standartlar olabilir. Uygunluk denetimi, şirket çalışanları tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin işletme yönetimi, devlet kurumları vb. olabilecek yerleşik kurallara uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin doğrulanmasıdır (Ertaş, 2018: 6). Bu tanıma göre uygunluk denetimi oldukça geniş bir kapsam olarak kabul edilebilir, ancak belirli kriterleri karşılamasını gerektiren işlemler gerektirdiğinden dar bir denetim türüdür (Ertaş, 2018:6).

Burada dikkat edilen husus, kontrol edilen kuruluşun çalışanları tarafından gerçekleştirilen işlemlerin, saklanan kayıtların, düzenlenen mali tabloların şirket ana sözleşmesi hükümlerine, şirket yönetimi tarafından belirlenen kurallara ve mevzuat hükümlerine uygun olup olmadığıdır. Üçüncü şahıslarla yapılan sözleşmelerin yanı sıra kanun, tüzük ve yönetmeliklerin İşletmenin faaliyetlerinin yürütüldüğü kurallar ya işletme başkanları ya da devlet organları tarafından düzenlenir.

Uygulama denetimleri, işletme personeli veya bağımsız bir kişi tarafından yapılabilir. Uygulama doğrulamasının belirli kriterleri karşılayıp karşılamadığını kontrol etmekle ilgilidir. Örneğin, bahsi geçen kriter işletme yönetiminin belirlediği kurallar ise, denetim

İK tarafında yapılabilir ve sonuçlar işletme yönetimine sunulabilir, ancak hükümetin kanunu uygulaması gerekiyorsa sonuçlar ortaya çıkar ve devlet tarafından denetim yapılarak yetkili mercilere sunulabilir.

Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi işletmelerin faaliyetlerini sistematik şekilde gözden geçirilmesi ile birlikte mevcut olan kaynakları etkin ve verimli kullanılmasıyla ilgilidir. Aynı zaman da İşletmelerin amaçlarına ulaşmasını sağlamak amacıyla yöneticilere çeşitli tavsiyelerde bulunma işlevi vardır (Messier, 1997, 12).

Faaliyet denetimi çeşitli kaynaklarda;

- Yönetim denetimi
- Verimlilik denetimi
- Performans denetimi olarak da kullanılmaktadır.

Faaliyet denetimi bir işletmenin herhangi bir bölümünün uyguladığı politikanın etkinlik ve verimlilik açısından gözden geçirilmesini ifade etmektedir. Faaliyet denetimi neticelenirken işletmelerin önceden belirlenen amaç ve hedeflere ulaşp ulaşmadığı, verimli çalışıp çalışmadığı gibi hususlar değerlendirilmeye alınmaktadır.

Faaliyet denetimi, içerik olarak muhasebe denetiminden farklıdır ve daha ayrıntılı bilgiler içerir. Performans denetimleri, bir işletmenin organizasyon yapısının, üretim yöntemlerinin, pazarlama politikalarının vb. denetlenmesini içerir. Bu alanların değerlendirilmesi ve değerlendirmede dikkat edilecek değerlerin belirlenmesi, mali tabloların değerlendirilmesinden daha sübjektif yorumlamayı gerektiriyor gibi görünmektedir.

2.3.2. Kapsamına Göre Denetim

Denetim iş verileri üzerinde yapılır, ancak iş verilerinin oldukça kapsamlı olduğu bilinmektedir. Böylece denetimin hangi konuları kapsadığı sorusuna verilecek yanıt doğrultusunda denetimin türü belirlenir.

- Genel Denetim
- Özel Denetim

Genel Denetim

Bir işletmenin sahip olduğu her türlü işlemi ve işletmenin tüm muhasebe sistemini kapsayan bir denetim türüdür. Genel denetim sırasında şirketin mali durumunun ve muhasebe verilerinin gerçeği yansıtip yansıtmadığı kontrol edilir. İşletmede yapılan muhasebe çalışmalarının özeti bilanço ve gelir tablosunda yer alır. Dolayısıyla da yukarıda da bahsi geçen mali tabloların denetimi, bir anlamda genel gözetim olarak da nitelendirilmektedir.

Özel Denetim

İşletme muhasebe sistemi, belirli bir konuda yürütülen ve yalnızca bu konuda görüş bildirmeyi amaçlayan bir denetim sistemidir. Özel denetim yapma konusu sınırlı da olsa denetim işinin genişletilmesi mümkündür. Bu durumda özel bir denetimle dahi gerekli görüldüğü takdirde tüm muhasebe sisteminin denetimi yapılabilir.

2.3.3. Yapılış Nedenine Göre Denetim

Denetim iş verileri üzerinden yapılmasına rağmen ekonominin birçok konusunu etkilemektedir. Böylece denetimin gerekçesine bağlı olarak denetim türleri oluşur (Altay, 2012).

- Zorunlu (Yasal) Denetim
- İhtiyari (İsteğe Bağlı) Denetim

Zorunlu (Yasal) Denetim: Kanuna uygun olarak yapılması gereken denetim faaliyetlerine zorunlu denetim denir. Zorunlu denetim kapsamı altında yapılan denetim çalışmalarının nasıl, ne zaman ve kimler tarafından gerçekleştirileceği kanun, yönetmelik ve genelgelerde açıkça belirtilmektedir.

“Türkiye’de Sermaye Piyasası Kurulunun denetimine tabi işletmeler ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun denetimine tabi bankalar ve Hazine Müsteşarlığının denetimine tabi sigorta ve reasürans şirketleri bağımsız denetimi belirli aralıklarla yaptırmak zorundadırlar. Bununla beraber zorunlu denetimler işletmelerin kuruluş biçimi ve faaliyet konusu nedeniyle de yaptırılabilir.” (Bezirci ve Karasioğlu, 2011).

Bu denetim türü gerek ihtiyari olmamasından dolayı yapılmadığı takdirde çeşitli yaptırımlar ile karşı karşıya kalınmaktadır. Örnek olarak yatırım kuruluşları, yatırım fonları hariç kolektif yatırım kuruluşları, ipotek finansmanı kuruluşları, sermaye piyasası araçları bir borsa ya da diğer teşkilatlı Pazar yerlerinde işlem gören anonim ortaklıklar altı aylık ara dönemler ile mali tablolarını bağımsız denetime tabi tutmak zorundadır (SPK Seri:X No:22 Sayılı Tebliğ). Söz konusu kuruluşlar zorunlu denetimi yapmadığı takdirde kanun tarafından belirtilen hükümler kapsamında yaptırımlar ile karşılaşmaktadırlar.

İhtiyari (İsteğe Bağlı) Denetim: “Hukuki bir mücbir sebep bulunmamakla birlikte, işletme ile ilişkili kişilerin (işletme sahipleri ve yöneticiler...) istekleri doğrultusunda yapılan bir denetim şeklidir.” İsteğe bağlı denetimin sınırları yine bu doğrulamayı gerektirir (Aksoy, 2002: 60). Örneğin, yasal denetimde listelenen örnekte, halka açık ortaklıkların aralık ayında periyodik olarak zorunlu denetime tabi tutulacağı belirtilirken, halka açık olmayan ortaklıklar da isteğe bağlı olarak bir gözetim komitesi oluşturabilir ve kamuya açıklayabilir.

2.3.4. Uygulama Zamanına Göre Denetim

- Sürekli Denetim
- Ara (Sınırlı) Denetim
- Son Denetim

Bu denetim türlerinin yanı sıra denetimin yapıldığı zamana göre başka denetim türleri de bulunmaktadır. Kurularda gerçekleştirilen denetim ve işleyiş üzerinde yapılan denetimler de denetim türlerindendir (Ulusoy, 2006: 28).

Sürekli Denetim: İşletmede bir yıl içinde gerçekleşen muhasebe işlemlerinin incelenmesi ve varsa gerekli düzeltmelerin yapılması işlemidir. Bu denetim genellikle iç denetçiler tarafından yapılır. Burada denetim görüşüne ulaşmak için yeterli zaman ve fırsatın olduğu varsayıldığından denetim sonucunda denetçi tarafından hazırlanan raporun güvenilirlik düzeyi oldukça yüksektir. Denetçi, mali tabloların güvenilirliği konusunda güvence vermektedir. Ancak bu, mükemmel oldukları anlamına gelmemektedir. Bunun sebebi denetçinin ne kadar zamanı olursa olsun veya ne kadar kanıt topladığına bakılmaksızın denetim sürecinin doğasında bulunan risk faktörüdür.

Ara (Sınırlı) Denetim: Yıllık denetimi gerçekleştiren denetim şirketi tarafından bazı şirketlerin ara mali tablolarının ara denetimi şeklinde yapılan denetime “ara denetim” denir ve hesap döneminin belirli zamanlarında çeşitli konularda yapılan denetimlerdir. Sınırlı denetimi yıllık denetimden ayıran nokta, denetim kanıtlarının toplanmasının da sınırlı olmasıdır. Bu şirketlerde mali tablolar belirli kısıtlamalar altında hazırlanmakta ve bu da mali tabloların güvenilirliği konusunda şüphe uyandırmaktadır. Ara denetimin tanımından da anlaşılabilirliği üzere, bu denetim belirli bir döneme aittir ve bu dönemde mali tablolar işletmenin ekonomik durumu ve karlılığı hakkında bilgi verir, ki bu sadece bir yorumdur. Çünkü bu mali tablolardaki veriler, geçici rakamlardan meydana gelmekte ve değişikliğe uğrama ihtimalleri de oldukça yüksektir. Öte yandan bahsi geçen yorumun tamamen afaki olmadığı, belirli somut verilere dayandığı gerçeğinin de unutmamasında fayda vardır.

Son olarak ise Son Denetim: Hesap döneminin bitmesinden sonra gerçekleştirilen denetimdir.

2.3.5. Denetçinin Statüsüne Göre Denetim

Bu sınıflandırmaya dayanan kriter, denetçinin işletmenin bir personeli olup olmadığı ve işletmenin dışında olup olmadığı, denetçiyi ve kuruluşu bir araya getiren yasal bağın (denetim sözleşmesi, yasalar ...) niteliğidir. Denetçinin durumuna göre denetim türlerine iç denetim ve dış denetim denir. Denetimi yapan personel işletmeyle ilgili ise buna iç denetim, bağımsız ise dış denetim denir.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında denetim ayrıntılı bir biçimde ele alınmış ve iç ve dış denetim adında iki tür olarak ifade edilmiştir. İç denetim, anonim ortaklığın oluşmasını sağlayan organın yaptığı denetim şeklinde tanımlanırken; dış denetim ise özel denetmenler tarafından yapılan denetim olarak ifade edilmektedir (6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu, madde 397-406). Bu bağlamda denetim, denetçinin durumuna göre aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır.

- İç Denetim
- Bağımsız Denetim
- Kamu Denetimi

İç Denetim: İç denetim, ticari faaliyetlerin ve uygulayıcılarının çalışmalarının uygunluğunu ve etkinliğini, üretilen her türlü bilginin güvenilirliğini ve finans, muhasebe ve diğer tüm konularda kontrollerin güvenilirliğini üst yönetime araştırmak ve raporlamak olarak tanımlanır. Bu tanımdan hareket ile işletme faaliyetlerini denetleyen bir organizasyon yapısı olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte, bu yapı işletme içinde kurulmuş ve tamamen ona bağlı olmasına rağmen, çalışmalarında bağımsız olmalıdır (Tuan ve Sağlar, 2004: 2). İç denetim, işletme tarafından işletmenin yararına kurulmuş bir yapıdır, faaliyetlerinin sonuçlarını yönetime bildirmesi gerekir. İç denetçiler denetim görevlerini gereken mesleki özen ve dikkatle yerine getirirler. İç denetimin Mesleki Standartlarında iç denetimin görevleri;

- İş amaçlarının gerçekleştirilmesi,
- Yasa,
- Politika,
- Usul ve yönetmeliklerle ilgili ihtilafların takip edilmesi,
- Kaynakların etkin ve ekonomik kullanımının sağlanması,
- Varlık ve yatırımların korunması olarak sıralanmaktadır (Kara, 2016: 49).

İşletmelerde iç denetim oldukça önemlidir. Bu önemlilik denetime en çok işletmelerin yöneticilerinin gerek duymasından kaynaklanmaktadır. İşletmeler içerisinde karar alıcı pozisyonlarda olan yöneticiler, işletmeyle ilgili alınacak her karar için işletmenin içerisinde yer aldığı durumu çok iyi şekilde bilmelidir. İşletme verilerinin doğruluğu hakkında bilgi verme tanımından yola çıkarak söz konusu verilerin doğruluğunun

işletmede karar verici pozisyonda olan yöneticiler açısından önemi ortaya çıkmaktadır. İç denetimde amaç, işletmenin finansal bilgilerinin güvenilir olup olmadığının belirlenmesi ve işletme içi risklerin tanımlanarak bu risklerin en aza indirilmesidir. Bahsi geçen bu risklerin tümüyle yok olması veya finansal bilgilerin güvenilirliği hakkında %100 teyit vermek söz konusu değildir. Burada beklenen en uygun düzeyde ve en aza indirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda iç denetçi; kaynakların etkili ve verimli bir şekilde kullanılması işletme faaliyetlerinin ilgili yasal düzenlemelere uygunluğu, işletme politikalarına uygun olması gibi kriterlerin değerlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu kriterlerin iç denetim içerisinde yer alması iç denetimi sadece muhasebe işlemlerinin incelenmesinden çıkarmaktadır (Ertaş, 2018: 8).

İç denetimin sınıflandırılmasını şu şekilde yapabiliriz (Buz, 2015: 45):

- “Önleyici Denetim: Hata veya hile yapılmadan önleyen denetim”
- “Tespit Edici Denetim: Hata veya hile yapıldıktan sonra ortaya çıkan denetim”
- “Telafi Edici Denetim”
- “Yönlendirici Denetim”

Bağımsız Denetim: Bağımsız denetim de denetimi yapan denetçi ile denetimi yapılan şirket arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Bağımsız denetim işletmelerin yıllık mali tabloları ve diğer mali bilgilerinin bu tablo ve bilgiler için belirlenen kriterlere uygun olmasını ve doğruluğu denetler. Denetim konusunda makul güvencenin sağlanacağı yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi için kabul edilen bağımsız denetim standartlarında belirtilen gerekli tüm bağımsız denetim yöntemlerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenerek değerlendirilmesi ve sonrasında da rapora bağlanmasını belirtmektedir (Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ, Seri: X, No: 22). Bağımsız denetimin en temel amacı, denetlenen işletmenin ve mali yönetim uygulamalarının mevzuata uygunluğunun belirtilmesi ve bunun da bir rapor üzerinden yapılmasıdır. Bu süreçte denetçinin üzerinde mesleki bir şüphenin bulunmaması gerekmektedir. Bağımsız denetimi yapacak olan denetçinin sorgulayıcı yaklaşım ile işini değerlendirmesi, işletme yönetiminin işletmeye yönelik beyanlarının diğer bilgi ve belgeler ile çelişip çelişmediğini değerlendirir. Denetçinin bu mesleki şüphecilikle işletme yönetiminin beyanlarında gerçek duruma

önemli düzeyde etki edecek hata ya da yanlış olmak olasılığını göz ardı etmemesi gerekir. Bunun yanı sıra mesleki şüphecilik denetimi yapacak olan kişi için bir sorumluluktur. Bağımsız denetim sonucunda denetimi yapan kişinin eriştiği bilgiler bir rapora aktarılarak bu rapor üzerinden görüş bildirmesi gereklidir. Bu görüşün mali tabloların doğru olup olmadığına yönelik önemli bir hatanın bulunup bulunmadığı konusunda uygun bir güvence vermesi beklenir. Burada bahsedilen güvence, mali tablolara yönelik kesin bir güvence değildir; süreç kapsamındaki imkanların en doğru bir biçimde kullanılması durumunda elde edilecek görüşün olduğuna yöneliktir (Kara, 2016: 11).

Denetimi yapan kişinin bir güvence verebilmesi için yanılma olasılığının ortadan kaldırılması için dikkatli bir çalışma ele almasına gerek duyulmaktadır. Esasında denetimi yapan kişiden beklenen şey %100'lik bir güvence değildir. İç kontroldeki yetersizlikler, denetim kanıtının elde edilmesinde örnekleme yöntemlerinin kullanılması, hileli işlemleri gerçekleştiren bireyler tarafından saklanması, denetimi yapanın insan olmasından dolayı ortaya çıkabilecek hata riskinin olması gibi nedenler denetçiden %100'lük bir güvence değil makul düzeyde bir güvencenin olmasının nedenleri arasındadır (Buz, 2015: 13).

Kamu Denetimi: Kamuda düzenin oluşması amacıyla kamu kuruluşlarına ait olan denetim elemanlarının yaptıkları denetimler kamu denetimi olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra göreve ve yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına kamunun gereksinimlerine cevap vermek üzere denetimi gerçekleştirilen kişiler tarafından yapılan mali tablo, uygunluk ve yönetim faaliyetlerinin denetimine de kamu denetimi adı verilmektedir.

Kanun ve diğer düzenlemelerle sınırları belirlenen faaliyetlerin ve uygulamaların uygunluğunun denetlenmesi kamusal hizmetlerin etkinliğinin artırıcı roledir. Denetimi yapan kişi görev ve yetkilerini yasalardan alarak kamu adına denetim yapar ve bu denetimler de kamu gereksinimlerini yanıtlamaktadır.

Kamu denetimi siyasi, yargısal ve finansal denetim gibi unsurlara ayrılmakta ve mali tabloların uygunluk ve faaliyet denetimlerini içerisine almaktadır. Kamu hizmetleri gerçekleştirilirken verimliliğin sağlanarak artması için belirli düzenlemeler yapılmış ve söz konusu düzenlemelere ne kadar uyulduğunun anlaşılmasının en etkili yollarından

birinin de denetim olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda denetim kamusal hizmetlerin etkinliklerinin artmasını, kamu yönetimin planlamanın ve örgütlenmenin sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu denetim türü ile önceden belirlenmiş olan amaçlara uyulup uyulmadığının belirlenmesi ve bu belirlenme kapsamında hata ya da yanlışlığın ortaya çıkması durumunda telafi edilmesi, bir daha tekrarlanmamasını sağlayacak önlemlerin alınmasını sağlar.

2.4. Bağımsız Denetim Kavramı

Bağımsız denetim kavramına yönelik birçok tanımlamalar vardır. Bu tanımlamalardan bazıları şu şekildedir:

Denetim komitesinin bağımsız denetimini şu şekilde ifade etmektedir: “İktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir.” Güredin (2010),

Bu tanım doğrultusunda denetimin unsurları şu şekildedir:

- Denetimle ilgili yapılan bütün tanımlarda denetimin bir süreç olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu süreç, denetim faaliyeti için gerekli veriler ve kanıtların elde edilmesi, elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve değerlendirme sonrasında bir deneyim görüşünün ortaya koyulmasını, bu görüşün de bir rapor ile ilgili yerlere ulaştırılması sürecini içermektedir.

- İktisadi faaliyet ve olaylar ile ilgili iddialar ifadesi ile muhasebenin iktisadi bilgileri incelemesi ölçmesi ve raporlamasını belirtmektedir. Denetimi yapan kişi denetim sürecine başlarken denetlemiş olduğu işletmenin belirli bir döneme ait olan mali tablolarını ve iktisadi faaliyetlerini kapsayan raporları inceler. Denetimi yapan kişi raporlarda gerekli olan incelemeleri yaptıktan sonra işletme yönetimi tarafından kendisine sunulan rapordaki bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini araştırarak bunları onaylamaktadır.

- Önceden belirlenen kıstaslar, yönetimin iktisadi faaliyet olaylara yönelik verilerin ve iddiaların doğruluğunun araştırılmasına yönelik karşılaştırma yapılan standartları

belirtmektedir. Denetimi yapan kişi denetim çalışmalarında önceden belirlenen kıstaslara ve genel kabul görmü muhasebe ilkelerine uygun olarak değerlendirme yapmaktadır.

- Uygunluk düzeyi, yönetim tarafından sunulan iddia ve bildirimlerin belirlenen kıstaslar ile ne düzeyde uyumlu olduğunu belirten ölçüdür.

- Tarafsız şekilde kanıt toplama ve kanıtları değerleme, denetimi yapan kişinin tarafsız bir biçimde ve bağımsız bir kişi olarak sunulmuş bildirimleri, gerekli dikkati ve özeni göstererek incelemelerde bulunarak daha sonrasında sonuçları değerlendirmesidir.

- İlgi duyanlar, ilgili çıkar gruplarını ve kamuyu belirtmektedir. Denetimi yapan kişinin değerlendirmeden elde ettiği sonuçları kullanarak bu sonuçlara dayanarak karar alacak olanlarla ilgili taraf olmasıdır. İlgi taraf olarak bahsi geçen kavram işletme yöneticileri, ortaklar, kredi verenler, devlet ve kamuyu kapsamaktadır.

- Sonuçları bildirme, denetimin sonunda sonuçların bildirilmesini ifade etmektedir. Denetimi gerçekleştiren kişi; işletmenin sunduğu iddia ve bildirimleri inceleyerek geçerliliğini ve güvenirliğini analiz edip onaylamaktadır. Bahsi geçen onaylama zorunludur ve değerlendirmeden elde edilen sonuçlara göre ret açıklaması da yapılabilir. Denetimi yapan kişi inceleme sonuçlarını yazılı bir rapor kapsamında gerçekleştirmektedir. Denetimi yapan kişi söz konusu raporda yaptığı denetim çalışmasına dayanarak denetlenen işletmenin mali durumunu ve finansal sonuçlarını genel kabul görmü muhasebe ilkeleriyle uyumluluğunu, doğru ve açık bir biçimde gerçeği yansıttığını görüşünde açıklamaktadır (Güredin, 2010: 11-12).

Farklı kaynakları incelediğimizde ise bağımsız denetim şu sözler ile ifade edilmektedir: “İşletmelerin mali tablolarında sunulan bilgilerin doğru, genel kabul görmü muhasebe ilkeleri ile yasalara uygun olup olmadığı konusunda bir kanaate ulaşmak amacı ile işletmenin iç kontrol sistemi ve muhasebe sisteminin, konusunda uzman bağımsız denetçi tarafından incelenmesidir” (aldağ 2007).

Öte yandan Sermaye Piyasa Kurumu (SPK) tarafından yapılan tanıma göre bağımsız denetim; “ortakların ve sermaye piyasası kurumlarının kamuya açıklanacak veya SPK tarafından istenecek mali tabloların genel kabul görmü muhasebe standartlarına

uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığının, denetçi tarafından denetim kurallarına göre defter, kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesini ve elde edilen sonuçların raporlanmasını ifade eder” olarak belirtilmektedir (Durmuş ve Taş, 2008: 10).

“Bağımsız denetim, bağımsız denetime tabi şirketlerin kamuya açıklanacak finansal tablo ve raporlardaki bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygun olup olmadığı ve gerçek finansal durum ve faaliyet sonuçlarını yansıtıp yansıtmadığının, bağımsız dış denetçi/denetim kuruluşları tarafından bağımsız denetim standartları çerçevesinde denetime tabi tutulması sonucunda tespit edilen hususların rapora bağlanmak suretiyle kamuya açıklandığı sistematik bir süreç” (Yaşar 2011).

“Bağımsız denetim, müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan, serbest meslek erbabı olarak kendi nam ve hesabına çalışan veya bu faaliyetini bir denetim şirketine bağlı olarak devam ettiren denetçi ve denetçiler tarafından işletmenin talebi ile bir denetim sözleşmesi çerçevesinde işletmenin finansal tablolarının denetimi ile uygunluk ve performans denetiminin yapılmasıdır”(Karacan ve Uygun 2012).

Selimoğlu (2012) “Bağımsız denetim, bir işletmenin ekonomik faaliyetleri sonucunda hazırlanan finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğu ve doğruluğunun makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtları ile bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgeler üzerinden değerlendirilmesi ve sonuçlarının bir rapora bağlanmasıdır” (Selimoğlu 2012).

2.5. Bağımsız Denetimin Amacı

Uluslararası Denetim Standartlarına göre bağımsız denetimin amacı; mali tabloların, uygulanabilir mali raporlama çerçevesi doğrultusunda işletmenin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm yönleriyle gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde gösterip göstermediği konusunda bağımsız denetçinin görüş bildirmesini sağlamaktır. (Schuetze, 1994).

3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebe Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu kapsamında denetim yapılmasının amacı; “Firma, kurum ve kuruluşların sahip ve ortaklarına alacakları ile kredi kuruluşlarına, işçi ile işveren kuruluşlarına, devletin iktisadi ve idari birimleri ile ayrıca vergi idaresine bunların mali tablolarında yer alan kayıtların gerçeğe uygun doğru ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktır” olarak açıklanmıştır (Durmuş ve Taş, 2008: 186).

İşletmeye yatırım yapma düşüncesinde olan ya da yatırım yapmış olanların alacakları kararlar, bağımsız denetim sonrasında hazırlanan raporlara göre olmasından dolayı, işletme ile ilişkili olanlar işletme ile olan ilişkilerini bu raporlarda öğrenmektedirler. Bu bağlamda bağımsız denetimin amacı, işletmenin mali durumu hakkında doğru ve güvenilir bilginin sağlanması olarak ifade edilebilir (Özyurt, 2010: 4).

Mali tablolar denetiminin amacı; mali tabloların ve diğer mali verilerin bir raporlama sistemine uygun şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda kullanıcılara güvence verecek şekilde bir görüşün oluşturulmasıdır (Sağlam ve Yolcu, 2014: 51).

Mali tabloların denetimden beklenen amaçlarının sınıflandırılması şu şekilde yapılabilmektedir (Şahmaroğlu, 2016: 13-15):

- Bilgilendirme: Bağımsız denetim aracılığı ile kullanıcılarının kararlarına dayanak oluşturan güvenilir, tarafsız bilgiyi kamuoyuna sunmak için yatırımcıları risklere karşı bilgilendirmektedir.
- Koruyucu: Yanıltıcı işlem ve uygulamaları engelleyerek yatırımcıları ve yatırım kararı alacak olanları korumayı amaçlamaktadır.
- Caydırıcı: Şirket yöneticilerinin hazırlamış olduğu mali tablolar genellikle işletme çıkarlarına öncelik vermesinden dolayı kamuyu yanıltıcı şekilde bilgileri barındırabilir. Buna benzer yanıltıcı durumların engellenmesi, işletmenin kamuoyunda kötü bir izlenim oluşturmamasının engellenmesi için bağımsız denetimin işletmeler açısından zorunluluğu söz konusudur.
- Ekonomik: Piyasalar, uygulanan bağımsız denetim ile gerçeği yansıtan, güvenilir bir konuma gelmektedir. Bu durumda ekonomiye katkıda bulunacak olan yerli ve yabancı yatırımcılar açısından da özendiricidir.

2.6. Bağımsız Denetçi Kavramı

Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 200'ün “Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi” başlıklı 13. Maddesinin a bendi kapsamında bağımsız denetçinin tanımı şu şekilde verilmektedir: “Bağımsız denetçi; denetimi yürüten kişi veya kişileri, genellikle sorumlu denetçiyi veya denetim ekibinin diğer denetçilerini veya ilgili durumlarda denetim şirketini ifade eder. Bir BDS’de bir yükümlülük veya sorumluluğun sorumlu denetçi tarafından yerine getirileceğinin açıkça ifade edilmesi hâlinde, “denetçi” terimi yerine “sorumlu denetçi” terimi kullanılır. İlgili yerlerde “sorumlu denetçi” veya “denetim şirketi”, bu terimlerin kamu sektöründeki eş değerlerini ifade eder”.

Öte yandan bağımsız denetçi kavramı ile ilgili “Bağımsız denetçi, herhangi bir kişi veya kuruluşa bağlı olmadan, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve esasları ışığında mali tabloların gerçeği yansıtip yansıtmadığını araştıran kişidir. Bağımsız denetçi türleri; Yeminli Mali Müşavirler (YMM), SPK kapsamında denetim yapan bağımsız denetçiler, bankalar bağımsız denetçileri’dir” ifadeleri kullanılmıştır (Çaldağ 2007).

Durmuş ve Taş tarafından; “Denetçi, denetim çalışmalarını yürüten, yeterli mesleki bilgi ve tecrübeye sahip, bağımsız davranabilen, yüksek ahlaki nitelikler taşıyan kimsedir” olarak açıklanan bağımsız denetçi, SPK’ya göre “stajyer denetçi, denetçi yardımcısı, denetçi, kıdemli denetçi, baş denetçi ve sorumlu ortak baş denetçi denetim mesleğini yürüten meslek mensuplarıdır” olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde bağımsız denetçilerin yasal konumlarına yönelik yapılan en önemli düzenleme “3568 Sayılı Serbest Muhasebecilik (SM), Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM), ve Yeminli Mali Müşavirlik (YMM) Kanunu”dur. Bu kanuna göre ise; “Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirlik” unvanı taşıyan kişiler denetim yapma yetkisine sahip kişilerdir (Durmuş ve Taş 2008).

Temel görevleri işletmelerin mali tablolarının denetlenmesi olan bağımsız denetçilerin diğer görevleri Elitaş ’e göre şu şekilde sıralanmaktadır:

- İşletmelere vergi ile ilgili konularda danışmanlık yapmak,
- Çeşitli konularda yönetime danışmanlık yapmak,

- İç kontrolün yapısının oluşturulmasına yardımcı olmak,
- Muhasebe sistemini kurmak ve iç denetim işlevinin oluşmasına yardımcı olmak,
- Kamu kurumlarının işletmeden talep ettiği bilgilerin ve belgelerin onaylanmasını sağlamaktır (Elitaş 2011).

2.6.1. Bağımsız Denetçinin Yeterliliği

Denetçinin mesleki yeterliliği, denetim kalitesini etkileyen bir diğer unsurdur. Mesleki yeterlilik, eğitim ve staj yoluyla kazanılan mesleki ve teknik bilgi, deneyim, yeni koşullara uyum yeteneği ve teknolojik uzmanlığı içerir. Tüm hak sahipleri, denetim işini yürütmek ve tamamlamakla yükümlü olan denetçiyi, denetim mesleği açısından yeterliliğe ve niteliğe sahip denetçiyi arama ve bekleme hakkına sahiptir. Denetim firmaları ve Denetçiler, kaliteli denetim hizmeti verme bilincine ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesine ilişkin müşterilerin beklentisine sahip olmalıdır. Denetçiler mesleki yeterliliğin gereği olarak denetim mesleği ile ilgili mevzuata, ulusal ve uluslararası gelişmelere ve yayınlara, kurs, seminer ve konferanslara uymak zorundadırlar. Bu konuda yapılan araştırmalar, denetçinin mesleki yeterliliğinin denetim kalitesiyle doğru orantılı olduğunu göstermektedir (Kavut, 2002). Kaliteli denetim hizmeti verebilmek için denetçinin belirli bir mesleki yeterliliğe sahip olması gerekir. Bu konuyla ilgili birincil sorumluluk bizzat denetçinin omzundadır. Ayrıca denetim firması, meslek kuruluşları ve düzenleyici otorite dolaylı olarak sorumludur. Mesleki yeterliliğe sahip denetçiler, bu yeterlilik olmadan denetçilerden başarı ve kalite beklenmediğinden, günden güne uzayan ve karmaşılaşan denetim işlerine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirebilmektedir.

Denetçilerin yetkinliği nadiren incelenmiştir. Bunun nedeni, zorunlu denetimin çoğu ülkede çok yaygın olmaması olabilir. Denetim bir ülke için yasal olarak zorunlu olduğundan, yetkin bir denetçiye sahip olmak yaygındır. Eleştirel bir yönetimi olan bir şirket, yetkin bir denetçi seçme eğilimindedir. Bir denetçinin yeteneği, her tür endüstri için çok önemli bir faktördür. Yeterli bir eğitim seviyesi aracılığıyla beceri setleri, uzmanlık ve yetenek anlamına gelir. Yetkinlik, hizmet ve ürün kalitesini geliştirmek ve sürdürmek için temel unsurdur. Denetçi, yeterlilik sayesinde mali tablolardaki önemli yanlışlıkları karmaşık olmayan bir şekilde bulabilir. Denetçi yetkinliği, denetçi bağımsızlığının ön koşuludur (Lee ve Stone, 1995).

Denetçiler, herhangi bir denetim görevini yerine getirmek için gerekli mesleki beceri ve bilgiye sahip olmalıdır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'na (IFAC) uygun olarak, denetim ekiplerinin üyeleri denetim görevlerini yerine getirmek için yetkin olmalıdır. Yetkinliğin anlamı denetim firmalarına bağlı olarak değişebilmektedir.

2.6.2. Bağımsız Denetçinin Mesleki Özen ve Dürüstlüğü

Denetçi, denetim faaliyetleri sırasında gerekli mesleki özeni ve doğruluğu göstermekle yükümlüdür. Mesleki özen ve doğruluk, basiretli denetçinin benzer koşullar altında göstereceği çabayı ve dikkati ifade eder. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartlarına göre mesleki özen ve dürüstlikle hareket edilir. Bilindiği üzere Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları, denetim çalışmalarının kalitesinin sağlanmasına ilişkin kriterler bütünüdür. Bu ilişki çerçevesinde, mesleki özen ve doğruluğun denetim kalitesi üzerindeki etkileri açıkça görülmektedir. Denetim kalitesi ile mesleki özen ve doğruluk arasında güçlü bir bağlantı vardır (Kavut, 2001). Kaliteli denetim hizmetinin kaçınılmaz ön koşulu, denetim faaliyetlerinde mesleki özen ve doğruluktur (Özel, 2000).

2.7. Denetçinin Amaçları

Mali tabloların denetiminin yapılmasında, denetçinin genel amaçları BDS 200'ün 11. Maddesi kapsamında:

- a. “Bir bütün olarak mali tabloların, hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmek ve böylece mali tabloların tüm önemli yönleriyle geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına dair bir görüş bildirmek”
- b. “Bulgularına uygun olarak, mali tablolar hakkında raporlama yapmak ve BDS’lerin zorunlu tuttuğu bildirimlerde bulunmaktır”.

Bağımsız denetçi, yaptıkları denetimler neticesinde gerekli ve yeterli denetim kanıtlarının toplanması ve elde edilen bu kanıtların sonuçlarının analiz edilmesinden sonra mali tablolara yönelik görüşlerini ileri sürmektedir.

BDS 700'in 6. Maddesine göre ise denetçinin amaçları; belirlenen denetim kanıtlarından elde edilen sonuçların değerlendirilerek bu sonuçlara dayalı mali tablolara yönelik görüşün oluşturulması ve bu görüşün rapor olarak açık bir biçimde ifade edilmesidir. Bu bağlamda bağımsız denetçi, mesleğinin ve yasaların gereklikleri olan sorumluluklarını yerine getirirken sundukları denetim hizmetlerinin etkinliği ve verimliliğinde de artışı sağlamaktadır. Bağımsız denetçinin kaliteli bir biçimde bağımsız denetim hizmetinin gerçekleştirmesi, denetim süreci sonrasında ortaya çıkan denetim raporunun da kalite ve güvenilirliğinin artmasını sağlamaktadır. Bu şekilde bağımsız denetçi, denetim raporundan faydalananak olanlara doğru ve güvenilir bilgiler aktararak mesleki yükümlölüklerini yerine getirmektedir.

2.8. Türkiye’de Bağımsız Denetçi ve Bağımsız Denetçilik

1923’ten 1929’a kadar Türkiye’de tamamen liberal bir ekonomi politikası uygulandı. Ülkenin ilk halka açık şirketinin adı Türkiye Milli İthalat ve İhracat Anonim Şirketi (Osmanlıca TEMAVAŞ) idi. Devlet memurlarından toplanan paralarla TEMAVAŞ Şirketi kuruldu. Şirket ithalat ve ihracat yapabilecek kadar büyüdü. Ancak şirketin yönetimi ilgili ilkeler/kurallar geliştirilememiş ve denetim eksikliği ile Türkiye’nin ilk halka açık şirketi 1938’de iflas etmiştir. Şirketin batmasıyla denetim ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de denetim mesleğinin başlaması ve gelişmesinde en önemli etken, finansal piyasalarda faaliyet gösteren banka ve diğer finansal kuruluşların talebi olmuştur. 1960’lı yılların ortalarından itibaren finansal piyasalarda faaliyet gösteren banka ve yurt dışından fon sağlayan kuruluşlar, dış kaynakların talebine göre mali tablolarını denetlemeye başlamışlardır. Bu denetimleri önceleri yurtdışından bağımsız denetim firmaları yürütürken, 1960’ların sonlarından itibaren Türkiye’de bu denetimler uluslararası denetim şirketlerinin yerleşik üye firmaları tarafından yapılmaktadır. 1967 yılında uluslararası denetim firması Touch Ross Türkiye’de bazı Türk ortaklarla birlikte MUHAŞ adı altında kurulmuştur. Bundan dört yıl sonra ilk küresel denetim firması AR-İŞ kurulmuştur.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), denetime ilişkin ilk kapsamlı düzenlemeyi yaptı. 1987 yılında “Sermaye Piyasasında Denetime İlişkin Yönetmelik” yürürlüğe girmiştir.

Ardından “Sermaye Piyasasında Denetim Tebliği” ve 2006 yılında “Sermaye Piyasasında Denetim Standartları Tebliği” Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Türkiye’de bağımsız denetçi ve denetçilik kavramlarını ele almadan hemen önce denetim kavramının tanımlanmasında fayda vardır. Bir tanımı bulunan denetim kavramı, çok sayıda tanımının bulunmasına karşın en çok kabul gören tanımı kapsamında; iktisadi faaliyet ve olaylar ile ilgili iddiaların önceden belirlenen ölçütlere göre uygun olma düzeylerinin belirlenmesi için araştırmalarda bulunma ve bu araştırmalardan elde edilen sonuçların ilgili birimlere bildirilmesi için objektif kanıtlar elde edilen ve bunların değerlendirilerek raporlanmasını gerçekleştiren süreci kapsamaktadır. Bağımsız denetimin amacı, denetimi gerçekleştirilen mali tabloların kullanıcılarına en makul düzeyde güvenceler sunmak ve elde edilen verilere olan güvenin artmasını sağlamaktır (Karacan ve Uygun, 2016: 36).

KGK Bağımsız Denetim Yönetmeliğinin 1. Bölümünün 4. Maddesinde bağımsız denetimin tanımı ele alınmıştır. Bahsi geçen madde kapsamında bağımsız denetim; mali tablolar ve mali verilerin, mali raporlama standartlarına uygun ve doğru olduğunun belirlenerek, makul güvencenin oluşması için yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının toplanması için denetim standartlarında belirlenen bağımsız denetim yöntemlerinin uygulanması ile defter, kayıt ve belgelerin denetlenerek değerlendirilmesi ve ardından rapora bağlanmasıdır. Söz konusu yönetmeliğin aynı maddesi kapsamında bağımsız denetçilerin YMM ya da SMMM ruhsatına sahip olmaları ve KGK tarafından görevlendirilmeleri de belirtilmektedir. Bununla birlikte bağımsız denetim yapılacak olan kuruluşlara 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu yetkisi kapsamında Bakanlar Kurulunca belirlenmektedir. Bu noktada bağımsız denetim yapılacak olan kuruluşlar için Bakanlar Kurulu belirli ölçütleri belirlemiştir (Karacan ve Uygun, 2016: 57).

Bağımsız denetimde Türkiye’deki yetkili kurum ise KGK’dır. Bağımsız denetimi gerçekleştiren denetim kurumları, KGK’nın Bağımsız Denetim Yönetmeliği’nin 13. Maddesinde belirtilen koşulların yerine getirilmesi ile KGK tarafından yetkilendirilmektedir. Bununla birlikte bağımsız denetçi olmak için 4. Maddede belirtilen şartlara ek olarak da aynı yönetmeliğin 14. Maddesinde yer alan özellikleri taşımalı,

mesleki eğitimini tamamlamış ve kurum tarafından gerçekleştirilen sınavdan başarılı bir biçimde geçmesi ve yetki belgesi almalıdır.

2.9. Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu Konusunda Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

Türkiye’de bağımsız denetçilerin sorumluluğu konusunda yapılmış çalışmalar incelendiğinde çalışmaların genellikle iki alanda yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Söz konusu iki alandan ilki, hileli mali raporlamaların varlığında bağımsız denetçilerin sorumlulukları ikincisi de 6102 sayılı “Türk Ticaret Kanunu” kapsamında denetçilerin sorumluluklarıdır.

Hileli mali raporlamalarda bağımsız denetçinin sorumluluklarını inceleyen çalışmalar genellikle Türkiye’deki Bağımsız Denetim Standartları, KGK tarafından yayınlanan Bağımsız Denetim Yönetmeliği ve SPK tarafından yayınlanan tebliğe göre değerlendirilmiştir.

Öte yandan Türk Ticaret Kanunu kapsamında ele alınan çalışmalar da kanun çerçevesinde yapılan yeni düzenlemelerle denetimin ve denetimi yapacak olan kişinin sahip olduğu niteliği, denetim yapılacak olan kurumların yanında denetimi yapacak olan kişinin sorumluluklarını da çeşitli başlıklarda incelemiştir. Bahsi geçen değerlendirmelerle beraber kanun tarafından belirtilen düzenlemelere ilişkin dile getirilen eleştiriler ve tartışmalar da dikkate alınmıştır. İlaveten ele alınan çalışmaların büyük bir kısmı da kavramsal çalışmalardan oluşmaktadır. Nitekim ele alınan ampirik çalışmalar az sayıdadır.

Tablo 3. Denetçinin Sorumluluğu Kapsamında Daha Önce Yapılan Çalışmalar

Hile ve Hata Kapsamında Yapılan Çalışmalar	
Erol (2008)	Çalışmada yolsuzluk, hata ve hileler hakkında bilgi verilirken denetçinin sorumlulukları ve yeminli mali müşavirlerin bu konudaki sorumlulukları eski Türk Ticaret Kanunu'na göre belirtilmiştir. İş dünyasında yolsuzlukla mücadelede kurumsal yönetim ve denetimin önemine vurgu yapmaktadır.
Kandemir (2010)	Bu çalışmada işletmeler tarafından alınan cezalar, hile, usulsüzlük ve bağımsız denetim arasında bulunan ilişki lojistik regresyon ile araştırılmıştır. Buna göre işletme cezalarının hile ve usulsüzlüklere değil, yanlış, yalan ve eksik açıklamalar ile verildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada denetimin önemi vurgulanmıştır.
Öcal ve Uçma (2011)	Ele alınan çalışmada dört büyük denetim kurumundaki denetçilere ilişkin bir anket çalışması yapılmış ve analiz edilmiştir. Bu bağlamda bağımsız denetçilerin %74'nün hileli mali raporlamayla karşılaştıkları belirlenmiş ve denetçilerin sorumluluklarının etik değerlere bağlı olarak belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır.
Varıcı (2012)	Ele alınan bu çalışmada hileli raporlamaların ihbar edilmesi yükümlülüğü incelenerek denetçilerin bu durum karşısında denetçilerin şartlı görüş veya görüş bildirmekten kaçındıkları belirlenmiştir.

Kandemir ve Kandemir (2013)	Ele alınan çalışmada 39 denetim şirketi ile hile ve hatalarla karşılaştıklarında denetçilerin sorumluluk algılarının belirlenmesi için anket çalışma yapılmıştır. Çalışmanın analizinden elde edilen bulgular, denetçilerin sorumluluklarının belirli koşullarda paylaşılması eğilimi gösterdiği sonucunu ortaya çıkartmıştır.
Bulca ve Yeşil (2014)	Çalışmalarında hile durumu ile karşılaşıldığındaki sorumluluğa TDS kapsamında bakılarak KGK tarafından yapılan düzenlemeler kapsamında yasal olarak denetim zorunluluğu geliştirilmesi açısından önemli öneriler ileri sürülmüştür.

2.10. Bağımsız Denetçi Raporları

Denetim raporu kavramına ilişkin BDY 10. Maddesinde tanımlama yapılmıştır. Söz konusu madde kapsamında denetim raporunun tanımı şu şekildedir:

“Denetim kanıtlarının TDS çerçevesinde değerlendirilmesi sonucunda, belirlenen güvence seviyesine uygun şekilde oluşturulan denetçi görüşünün ve varsa dikkat çekilmek istenen diğer hususların kullanıcıların istifadesine sunulması amacıyla Kurum düzenlemelerine uygun olarak hazırlanan ve imzalayan denetim kuruluğu veya denetçi tarafından sorumluluğu üstlenilen belgedir.” (Bağımsız Denetim Yönetmeliği, 10. Madde).

2.10.1. Bağımsız Denetçi Raporu Türleri

6102 sayılı Türk ticaret Kanunun 402. Maddesi kapsamında denetim raporu kavramı ele alınmış ve bu maddede denetçinin, ele alınan denetimin çeşidi, denetimin kapsamı, denetimin sahip olduğu nitelik ve denetim sonucu hakkında bilgiler verilmiştir. Oldukça anlaşılır ve basit bir biçimde belirtilen bu maddede ayrıca işletmenin mali tablolarını inceleyen bir raporun kaleme alınması gerekliliğine de değinilmiştir (6102 Sayılı Türk

Ticaret Kanunu, Madde 402). Söz konusu maddeye bakıldığında denetim raporlarının üç türünün bulunduğu görülmektedir. Bu türlerin ilki mali tabloları kapsayan rapor türünü oluşturmaktadır. Bu rapor türünde denetçi, denetimi geçmiş dönem değerlendirmeleri ile karşılaştırır ve bu kapsamda gerçekleştirilen denetime yönelik detaylı bir şekilde bilgiler aktararak bir görüş elde etmektedir. Aynı maddede ifade edildiği gibi denetlenenler şirketler topluluğu olduğunda, raporda ana şirket ve bu şirketler topluluğuna ilişkin mali tabloların da denetimi gerçekleştirilmektedir. Bu noktada öncelikle denetlenen şirket ve şirketler topluluğunun finansal durumun kapsamında yöneticilere yönelik yapılan denetleme hakkında bir görüş ortaya koyulmaktadır. Ortaya koyulan bu görüşe göre şirket ve şirketler topluluğunun devamlılığında ve gelecek dönemlerindeki gelişmelerine yönelik bir analiz ve mali tabloların denetimi yapılmaktadır. Ek olarak bu denetimle ilgili denetlenen şirketin yöneticilerinin raporu ve topluluğun yıllık faaliyet raporunun denetlenen şirketin finansal durumuna yönelik görüşler ileri sürülebilmektedir. Öte yandan yine 402. Maddede denetim raporunda olması gereken konular da beyan edilmiştir.

- “Defter tutma düzeninin, finansal tabloların ve topluluk finansal tablolarının, kanun ile esas sözleşmenin finansal raporlamaya ilişkin hükümlerine uygun olup olmadığı”
- “Yönetim kurulunun denetçi tarafından denetim kapsamında istenen açıklamaları yapıp yapmadığı ve belgeleri verip vermediği”
- “Finansal tablolar ile bunların dayanağı olan defterlerin;”
- “Öngörülen hesap planına uygun tutulup tutulmadığı”
- “Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde, şirketin malvarlığı, finansal ve karlılık durumunun resmini gerçeğe uygun olarak ve dürüst bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığı denetim raporunda belirtilmelidir.”

Bir diğer denetim raporu ise Türk Ticaret Kanunu’nun 402. Maddesinin 2. Fıkrasında da bahsi geçen yönetim kurulunun faaliyet raporlarına yönelik gerçekleştirilen denetimlerin sunulduğu rapordur.

Şirket ya da topluluklar hakkında yıllık olarak faaliyet raporlarını düzenleyen ve değerlendirme yapanlara yönetim kurulu adı verilmektedir. Yönetim kurulu bu

değerlendirmeleri yaparak mali tablolarla tutarlılıklarını ve gerçeğe uygunluklarının bağımsız denetçiler tarafından değerlendirilmesinden sonra tanzim etmektedirler. Söz konusu rapor, mali tablolara ve gerçeğe yakınlık kapsamında incelenebilecek düzeyde sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırmanın sebebi ise faaliyet raporunun mali bilgilerin yanı sıra farklı bilgiler de barındırıyor olmasıdır. Öte yandan sınırlandırmanın bir başka gerekliliği de faaliyet raporunun çok geniş kapsamlı olmasıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 402. Maddesinin 6. Fırfkasında bir başka raporun daha bahsi geçmektedir. Söz konusu ifadeye göre risk durumunun erken belirlenmesi ve yönetimin sistemi denetimi kapsamında değerlendirme yapılması durumunda bir başka raporun tanzim edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerde, şirketin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye sokabilecek nedenlerin tespiti, bu tür sorunların önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması, bu tür sorunların yaşanması durumunda çözüm bulunması ve riskin yönetilmesi için bu konularda uzmanların oluşturduğu bir komite meydana getirmelidir.

Bu komitenin sisteminin işleyişinden ve geliştirilmesinden şirket yönetimi de sorumludur. Öte yandan diğer şirketlerde, denetimi gerçekleştiren kişinin gerekli gördüğü takdirde böyle bir komite kurulur. Ayrıca bu komitenin kurulabilmesi için bu durumun yönetim kuruluna yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir.

Kurulmuş olan bu komite, iki ayda bir yönetim kuruluna rapor vererek durum değerlendirmesi yapar ve varsa tehlikelere ilişkin çözümler sunmakla yükümlüdür.

İşletmenin iç yapısında meydana getirilecek olan söz konusu denetim grubu bir bakıma iç kontrol mekanizmasını oluşturmaktadır. Bu mekanizmada iç denetim birimi olarak çalışmalarını gerçekleştirmektedir.

2.10.2. Bağımsız Denetçi Raporunun İçeriği

Bağımsız denetim raporlarında denetçilerin belirli format hükümlerine uymaları beklenir. Standart bağımsız denetim raporunun bölümleri aşağıdaki gibidir.

- “Başlık”

- “Muhatap”
- “Giriş Paragrafı”
- “İşletme yönetiminin finansal tablolara ilişkin sorumluluğu”
- “Bağımsız denetçi raporunun sorumluluğu”
- “Bağımsız denetçi görüşü”
- “Diğer raporlama yükümlülükleri”
- “Bağımsız denetçinin imzası”
- “Bağımsız denetim rapor tarihi”
- “Bağımsız denetim kuruluşunun adresi”

“Bağımsız Denetim Raporu” ifadesi kesinlikle bağımsız denetim raporları başlığında içerisinde bulunmak zorundadır. Bu bildiriyle, belirtilen raporun bağımsız denetim ekibi ya da bir bağımsız denetçi tarafından yapılan bağımsız denetim çalışmaları esas alınarak hazırlandığı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bahsi geçen başlık, denetçinin denetim ilkelerine ve normlarına uyduğunun bir göstergesidir.

Bağımsız denetim sözleşmesi, denetlenen kuruluşun genel kurulu veya yönetim kurulu olabilecek bir muhataba hitaben yapılmalıdır. Bu sözleşmenin ilk (giriş) paragrafında, denetlenen işletmenin mali tabloları kapsamında bağımsız denetim yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca mali tabloların meydana getirdiği ger bir mali tablo başlığına, önemli muhasebe ilkelerine ve bu ilkelere yönelik dipnotların atıfları, girişte açık bir biçimde belirtilmesi gerekmektedir.

“ABC Şirketi ve bağlı ortaklıklarının 31 Aralık 20X1 tarihli konsolide finansal durum tablosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait; konsolide kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, öz kaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ve diğer açıklayıcı notlardan oluşan ilişikteki konsolide finansal tablolarını denetlemiş bulunuyoruz.”

Bağımsız bir denetçinin görevi, bir kuruluşun mali tablolarının denetim yılı için uluslararası finansal raporlama standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığına dair görüşlerini ifade etmektir.

Burada denetçi, işletme yönetiminin beyanının doğruluğunu teyit etmeye çalışmaktadır. Raporun bu bölümü, yönetimin mali tabloların uluslararası raporlama standartlarına uygunluğunu sağlama sorumluluğunu açıklamaktadır. Buna ek olarak, hatalar, hileler veya ihlallerden kaynaklanan mali tablolardaki yanlışlıkların varlığını engelleyecek bir iç kontrol sisteminin oluşturulmasından sorumlu olduğunu belirtmektedir.

“Şirket yönetimi; konsolide finansal tabloların Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan ve hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içermeyen konsolide finansal tabloların hazırlanmasını sağlamak için gerekli gördüğü iç kontrolden sorumludur.”

İşletme yönetimlerinin sorumluluklarını belirttikten sonra bağımsız denetimin sorumlulukları da ifade edilmektedir. Buna göre:

- “İlgili bağımsız denetim standartlarına uygun yapıldığı,”
- “Mesleki etik ve ahlak değerlerine uygun hareket edildiği”
- “Finansal tabloların sunumunun, muhasebe politikaları ve önemli tahminlerin uygunluğu açısından denetlendiği,”
- “İşletmenin iç kontrol sisteminin de göz önünde bulundurularak risk değerlemesi yaptığını belirtmelidir.”

Ele alınan denetim çalışmaları neticesinde denetimi yapan kişi, kuruma ait olan mali tabloların daha önceden belirlenen ölçütlere ve gerçeğe uygunluğunu belirler ve bir görüş ileri sürer. İleri sürülen bu görüş denetim raporunun bu kısmında bulunmaktadır. Denetimi yapan kişinin görüşü ; “olumlu görüş, şartlı görüş, olumsuz görüş ve görüş bildirmekten kaçınma” olmak üzere dört farklı şekilde olmaktadır. Gerçekleştirilen denetimin içeriği doğrultusunda ise denetçinin bir açıklama gereği duyması durumunda rapora bir açıklama yazısı eklemesi gerekir ve bu yazı denetçinin görüşünü ortaya koymadan önce eklenmelidir.

Örnek olarak;

“Görüşümüze göre, konsolide finansal tablolar, ABC Şirketi ve bağlı ortaklıklarının 31 Aralık 20XY tarihi itibarıyla finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait finansal performansını ve nakit akışlarını Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır.”

Ardından bağımsız denetim sorumlusu denetçinin rapora imza atması, ayrıca denetçinin ya da denetimi yapan şirkete ait bir adresin verilmesi gerekir. Denetimin yapıldığı tarih de bağımsız denetim raporu içerisinde bulunması gereken bir ibaredir. Gösterilen tarih denetimi yapan kişi tarafından planlanan ve yürütülen denetim tarihidir. Esasında belirtilen bu tarih bir yandan da denetimi yapan kişinin sorumluluklarının sınırlandırılmasını da sağlamaktadır. Yapılan denetim, denetçinin denetim sonrasında ortaya koyduğu görüşe kadar geçerlidir. Ayrıca yönetim kurulundan alınan onaylama metni ile aynı tarihte olmaktadır.

3. FAALİYET RAPORU

3.1.Faaliyet Raporu Ve Önemi

Yönetim veya üst yönetimden sorumlu olan kişiler tarafından mevzuat veya genel uygulamalar uyarınca hazırlanan ve paydaşlara işletmenin faaliyetleri ve finansal sonuçları ile mali durumu hakkında mali tablolarda gösterildiği şekliyle bilgi sunma amacı taşıyan belgedir. Dünya genelinde, Uluslararası standartlarda hazırlanmış faaliyet raporları; şirketler için bir kurumsal, şeffaf, iyi yönetilen, hesap verebilir şirket olmanın göstergesi olarak kabul ediliyor. Bağımsız denetim raporunu da içeren faaliyet raporları ile şirketler değerlerini ve vizyonlarını kamuoyuna anlatabilecekleri bir mecra geliştiriyorlar Faaliyet raporunun hazırlanmasındaki kriter birçok kişi veya kuruluşun farklı amaçlar için bu rapora ihtiyaç duymasıdır. Aktarılan bilginin kalitesi ve bilginin anlaşılabilirliği raporlamanın temelini oluşturmaktadır. Faaliyet raporu mali tabloları ve bu tablolara ilişkin denetçi raporunu içerir. Ayrıca faaliyet raporu işletmedeki gelişmeleri, işletmenin gelecekteki görünümü, riskleri ve belirsizlikleri hakkındaki bilgileri, işletmenin üst yönetim organının beyanını ve kurumsal yönetimle ilgili hususların yer aldığı raporları içerir. Mali saydamlığın bir gereği olarak ilgili tarafların faaliyetler

konusunda aydınlatılması, doğru bilgilendirme ve güvene dayanan bir köprü vazifesi görme, öncelikle iyi hazırlanan bir faaliyet raporu ile mümkün olur. Faaliyet raporları şirketlerin ilgili yıla ilişkin faaliyetlerinin finansal durumunu doğru, gerçeğe uygun, dürüst ve eksiksiz bir şekilde yansıttığı şirket için karşılaştırılması muhtemel olan risklerin belirtildiği rapordur. Genel olarak faaliyet raporları yıllık olarak hazırlanır. Ancak, denetlenen mali tabloların bir yıldan daha kısa veya daha uzun hesap dönemi için hazırlanması durumunda, faaliyet raporu da söz konusu dönemi kapsayacak şekilde hazırlanabilir (Örnek Faaliyet Raporu, Ocak 2013).

3.1.1. Şirketlerde Faaliyet Raporunun Önemi

Faaliyet raporlarını şirketlerin; yatırımcılar, mali analistler, tedarikçiler, kredi sağlayan kurumlar, çalışanlar, aracı kurumlar, medya ve artık belki de en önemlisi düzenleyici kuruluşlar ile iletişim kurmalarını sağlayan en önemli araçlardan biri olarak değerlendirmeleri kaçınılmaz oldu. Saydığımız kurum ve kuruluşlarla, şirketlerin doğru iletişim kurmalarını sağlayacak önemli araçlardan biri olan faaliyet raporlarının bu bağlamda sağlayacağı değer ise küçümsenmeyecek seviyede önem kazandı. Doğru ve gerçeğe uygun hazırlanmış faaliyet raporunun şirketin yeni fon ihtiyaçlarına hızlı ve kolay cevap bulmak, şirketle ilgili fırsat ve şirketin büyüme potansiyelini gözler önüne sermek, yatırımcı beklentilerini yönetmek açısından önemli ölçüde değer katacağı şirket yöneticileri tarafından gözden kaçırılmamalıdır.

3.2. Kimler Faaliyet Raporu Hazırlamalı

TTK madde 514'e göre yönetim kurulu, geçmiş hesap dönemine ait, Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tablolarını, eklerini ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk iki ayı içinde hazırlar ve imzalayarak onaylar. Sonrasında Genel Kurulun onayına sunulur. Buna göre yıllık faaliyet raporu tüm sermaye şirketlerinde düzenlenmek zorundadır. Bu çerçevede, anonim şirketler, limited şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler bu raporu izleyen dönemin Şubat ayı sonuna kadar hazırlamalıdır (Örnek Faaliyet Raporu,

2013). Faaliyet raporu TTK md 82'ye göre 10 yıl boyunca muhafaza edilmesi gereken belgeler arasında yer almaktadır.

3.3. Faaliyet Raporunun İçeriği

Hazırlanan faaliyet raporlarının ilk bölümü ağırlıklı olarak idarenin vizyonu, misyonu, değerleri, yönetim kadrosu, insan kaynakları, sosyal sorumluluk ve kültürel etkinlikleri hakkında bilgileri içerirken, ikinci bölümünde ise mali tablolar ile ilgili dipnotları, denetçi görüşü, analizler, grafik, yıllık performans değerlendirmesi ağırlıklı olarak mali verilere yer verilen açıklamalar ve verilen mesajların rakamlarla desteklendiği bölümlerin yer alması gerekmektedir. İlk bölümde yer alan yönetim mesajları raporun tamamının güvenilirliği için çok önemlidir. Yönetici tarafından geçmiş yılın genel bir değerlendirilmesinin yapıldığı bu bölümde, ilgi tarafların gelişmelerin özetini, şirket yönetiminin izlediği yol haritasını ve temel performans göstergelerini bulmak istediği söylenebilir. Daha detaylı ve geçmişe dönük bilgileri ise faaliyet raporunun diğer bölümlerinde yer almaktadır (Benli & Varol, 2017). İşletmelerin yıllık faaliyet raporu tek bir belge şeklinde olabilir ve rapor için “yıllık faaliyet raporu” başlığı kullanılır. Farklı durumlarda ise mevzuat veya genel uygulamalar; işletmenin faaliyetleri ve finansal sonuçları ile finansal durumu hakkındaki bilgilerin mali tablolarda gösterildiği şekliyle paydaşlara tek bir belgede veya birlikte aynı amaca hizmet eden iki veya daha fazla belgede ayrı olarak raporlanmasını zorunlu kılabilir.

Örneğin, bazı ülkelerde mevzuata veya genel uygulamalara bağlı olarak, aşağıdaki belgelerden bir veya daha fazlası yıllık faaliyet raporunun bir parçasını oluşturabilir:

- “Yönetim raporu, yönetim yorumu ya da faaliyet ve finansal durum değerlendirmesi, üst yönetimden sorumlu olanlar tarafından hazırlanan benzer raporlar (örneğin, yönetim kurulu raporu) ”
- “Yönetim kurul başkanının mesajı.”
- “Kurumsal yönetim beyanı.”
- “İç kontrol ve risk değerlendirme raporları.”

Yıllık faaliyet raporu, basılı olarak veya elektronik ortamda kullanıcıların erişimine sunulabilir. Ayrıca, bir belge (veya belge bileşimi), kullanıcıların erişimine ne şekilde sunulduğuna bakılmaksızın yıllık faaliyet raporu tanımını karşılayabilir (Benli & Varol, 2017).

3.3.1. Faaliyet Raporunun Bölümleri

“Genel Bilgiler Bölümü: Faaliyet raporunun genel bilgiler bölümünde aşağıda belirtilen hususların yer alması zorunludur:

- “Raporun ilgili olduğu hesap dönemi,
- Şirketin ticaret unvanı, ticaret sicili numarası, merkez ve varsa şubelerine ilişkin iletişim bilgileri ile varsa internet sitesinin adresi,
- Şirketin organizasyon, sermaye ve ortaklık yapıları ile bunlara ilişkin hesap dönemi içerisindeki değişiklikler,
- Varsa imtiyazlı paylara ve payların oy haklarına ilişkin açıklamalar,
- Yönetim organı, üst düzey yöneticileri ve personel sayısı ile ilgili bilgiler,
- Varsa; şirket genel kurulunca verilen izin çerçevesinde yönetim organı üyelerinin şirketle kendisi veya başkası adına yaptığı işlemler ile rekabet yasağı kapsamındaki faaliyetleri hakkında bilgiler.”

Yönetim Organı Üyeleri İle Üst Düzey Yöneticilere Sağlanan Mali Haklar: Yönetim organı üyeleri ile üst düzey yöneticilere sağlanan mali haklar bölümünde aşağıda belirtilen hususların yer alması zorunludur:

- Sağlanan huzur hakkı, ücret, prim, ikramiye, kâr payı gibi mali menfaatlerin toplam tutarları,
- Verilen ödenekler, yolculuk, konaklama ve temsil giderleri ile ayni ve nakdi imkânlar, sigortalar ve benzeri teminatların toplam tutarlarına ilişkin bilgiler.

Şirketin Araştırma ve Geliştirme Çalışmaları: Bu bölümde şirketin araştırma ve geliştirme çalışmaları ile bunların sonuçlarına ilişkin bilgilere yer verilir

Şirket Faaliyetleri ve Faaliyetlere İlişkin Önemli Gelişmeler: Faaliyet raporunun şirket faaliyetleri ve faaliyetlere ilişkin önemli gelişmeler bölümünde aşağıda belirtilen hususların yer alması zorunludur:

- Şirketin ilgili hesap döneminde yapmış olduğu yatırımlara ilişkin bilgiler,
- Şirketin iç kontrol sistemi ve iç denetim faaliyetleri hakkında bilgiler ile yönetim organının bu konudaki görüşü,
- Şirketin doğrudan veya dolaylı iştirakleri ve pay oranlarına ilişkin bilgiler,
- Şirketin iktisap ettiği kendi paylarına ilişkin bilgiler,
- Hesap dönemi içerisinde yapılan özel denetime ve kamu denetimine ilişkin açıklamalar,
- Şirket aleyhine açılan ve şirketin mali durumunu ve faaliyetlerini etkileyebilecek nitelikteki davalar ve olası sonuçları hakkında bilgiler,
- Mevzuat hükümlerine aykırı uygulamalar nedeniyle şirket ve yönetim organı üyeleri hakkında uygulanan idari veya adli yaptırımlara ilişkin açıklamalar,
- Geçmiş dönemlerde belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı, genel kurul kararlarının yerine getirilip getirilmediği, hedeflere ulaşılamamışsa veya kararlar yerine getirilmemişse gerekçelerine ilişkin bilgiler ve değerlendirmeler,
- Yıl içerisinde olağanüstü genel kurul toplantısı yapılmışsa, toplantının tarihi, toplantıda alınan kararlar ve buna ilişkin yapılan işlemler de dâhil olmak üzere olağanüstü genel kurula ilişkin bilgiler,
- Şirketin yıl içinde yapmış olduğu bağış ve yardımlar ile sosyal sorumluluk projeleri çerçevesinde yapılan harcamalara ilişkin bilgiler,
- Şirketler topluluğuna bağlı bir şirketse; hâkim şirketle, hâkim şirkete bağlı bir şirketle, hâkim şirketin yönlendirmesiyle onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığı hukuki işlemler ve geçmiş faaliyet yılında hâkim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan tüm diğer önlemler,
- Şirketler topluluğuna bağlı bir şirketse; hukuki işlemin yapıldığı veya önlemin alındığı veyahut alınmasından kaçınıldığı anda kendilerince bilinen hal ve şartlara

göre, her bir hukuki işlemde uygun bir karşı edim sağlanıp sağlanmadığı ve alınan veya alınmasından kaçınılan önlemin şirketi zarara uğratıp uğratmadığı, şirket zarara uğramışsa bunun denkleştirilip denkleştirilmediği.

Finansal Durum: Faaliyet raporunun finansal durum bölümünde aşağıda belirtilen hususların yer alması zorunludur:

- Finansal duruma ve faaliyet sonuçlarına ilişkin yönetim organının analizi ve değerlendirmesi, planlanan faaliyetlerin gerçekleşme derecesi, belirlenen stratejik hedefler karşısında şirketin durumu,
- Geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak şirketin yıl içindeki satışları, verimliliği, gelir oluşturma kapasitesi, kârlılığı ve borç/öz kaynak oranı ile şirket faaliyetlerinin sonuçları hakkında fikir verecek diğer hususlara ilişkin bilgiler ve ileriye dönük beklentiler,
- Şirketin sermayesinin karşılıksız kalıp kalmadığına veya borca batık olup olmadığına ilişkin tespit ve yönetim organı değerlendirmeleri,
- Varsa şirketin finansal yapısını iyileştirmek için alınması düşünülen önlemler,
- Kâr payı dağıtım politikasına ilişkin bilgiler ve kâr dağıtımı yapılmayacaksa gerekçesi ile dağıtılmayan kârın nasıl kullanılacağına ilişkin öneri.

Riskler ve Yönetim Organının Değerlendirmesi: Faaliyet raporunun riskler ve yönetim organının değerlendirme bölümünde aşağıda belirtilen hususların yer alması zorunludur:

- Varsa şirketin öngörülen risklere karşı uygulayacağı risk yönetimi politikasına ilişkin bilgiler,
- Oluşturulmuşsa riskin erken saptanması ve yönetimi komitesinin çalışmalarına ve raporlarına ilişkin bilgiler,
- Satışlar, verimlilik, gelir yaratma kapasitesi, kârlılık, borç/öz kaynak oranı ve benzeri konularda ileriye dönük riskler.

Diğer Hususlar: Yıllık faaliyet raporunun diğer hususlar bölümünde, faaliyet yılının sona ermesinden sonra şirkette meydana gelen ve ortakların, alacaklıların ve diğer ilgili kişi ve kuruluşların haklarını etkileyebilecek nitelikteki özel önem taşıyan olaylara ilişkin

açıklamalara yer verilmesi zorunludur. Bu bölümde ayrıca, bu Yönetmelik hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla yönetim organının uygun gördüğü ilave bilgilere de yer verilebilir.

Şirketler Topluluğunda Ana Şirketin Faaliyet Raporları: Şirketler topluluğunda ana şirketin faaliyet raporlarında, bu Yönetmelikte yer alan diğer hükümlere ek olarak aşağıda belirtilen hususların da yer alması zorunludur:

- Bir sermaye şirketinin sermayesinin, doğrudan veya dolaylı olarak, yüzde beşini, onunu, yirmisini, yirmi beşini, otuz üçünü, ellisini, altmış yedisini veya yüzde yüzünü temsil eden miktarda paylarına sahip olunduğu veya payları bu yüzdelerin altına düştüğü takdirde bu durum ve gerekçesi,
- Topluluğa dâhil işletmelerin ana şirket sermayesindeki payları hakkında bilgiler,
- Konsolide finansal tabloların hazırlanması süreci ile ilgili olarak topluluğun iç denetim ve risk yönetimi sistemlerine ilişkin açıklamalar,
- Yönetim organı üyelerinden birinin talep etmesi halinde, Kanunun 199 uncu maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen raporun sonuç kısmı”

3.3.2. Geleceğe Yönelik Tahminlerin Yıllık Faaliyet Raporunda Belirtilmesi

Yıllık faaliyet raporunda şirketin karşılaşması muhtemel risklere açıkça işaret olunur ve bu konulara ilişkin yönetim organının değerlendirmesine yer verilir. Faaliyet raporunda, geleceğe yönelik bilgi verildiği veya tahminlerde bulunulduğu durumlarda, bunların dayandığı gerekçelere ve istatistiki bilgilere de yer verilmesi zorunludur. Faaliyet raporunda yer verilen geleceğe yönelik bilgi ve tahminler şirketin finansal durumu ve faaliyet sonuçları ile uyumlu olmalıdır (Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği ve Deloitte ortak yayını).

3.4. Faaliyet Raporu Örneği

“Sayın Ortaklarımız, Değerli Yatırımcılarımız,

2012 yılı birçok Avrupa ülkesinin teknik olarak resesyona girdiği bir yıl oldu; gelişmiş ülkelerin borçluluk ve işsizlik oranları arttı. Özellikle Avrupa bölgesinde yaşanan ekonomik krizin yol açtığı talep daralması hepimizi derinden etkiledi. Dünya ekonomisindeki tüm bu olumsuzluklara rağmen 2012 yılını üretim verimliliği ve satış cirosu açısından başarıyla tamamladık. Tahmin edeceğiniz gibi kapasitemiz bu yıl ve bundan önceki yıllarda yaptığımız yatırımların başarıyla sonuçlanmasını takiben % 5 ile % 10 arasında artmıştır. Artan kapasitenin doğal sonucu olarak da ciromuz yükselmiş, sabit giderlerin aynı kalmasının neticesinde de operasyonel karlılığımız önemli ölçüde artmış bulunmaktadır. Bu başarımızın arkasında yatan en temel etken yatırımlarımızı doğru planlamamızdır. En büyük hedefimiz olan sürdürülebilir büyümeyi doğru yatırımlarla sağlayacağımızdan hiç şüphe duymuyoruz. 2012 yılında hız kazandırdığımız yatırım faaliyetlerimizin, sonuçlarımıza önümüzdeki yıllarda önemli katkı sağlayacağı aşıkardır. Sürdürülebilir büyüme hedefimize bu yıl şirket satın alımları ile daha da yaklaştığımız kanaatindeyim. Özellikle Papyrus LTD’nin bize sağlayacağı olumlu katkının izleri önümüzdeki yıllarda daha gözle görülür hale gelecektir. Bu sayede

genişleyen pazar payımız; bir adım daha öne çıkan teknolojik gücümüz ve yeni müşteri portföyümüz önümüzdeki yıldan itibaren hepimizin yüzünü güldürecek seviyelere ulaşacaktır. Ayrıca 2012 yılında aldığımız stratejik bir kararla Paketleme bölümümüzün satışı gerçekleşmiştir. Bu kararımız da büyüme hedefinin bir parçası olarak hayata geçirilmiştir. Böylelikle kâğıt hamuru imal etmek, ormancılık ve kereste ürünleri üretmek gibi ana faaliyetlerimize daha fazla odaklanabileceğimizi sizlere açıklamaktan memnuniyet duyuyorum. Özellikle 2012 senesi faaliyetimizi kısaca özetlersek: Şirketimiz bu yıl içinde piyasanın taleplerine uygun, 74,242 ton brüt üretim gerçekleştirmiştir. Toplam 8,342 ton kâğıt ve 34,443 ton kereste satışı ile 102,716 bin TL ciro sağlanmıştır. Ciromuzda 2011'e göre % 6'lık artış sağlanmıştır. 2011 yılı şirket karımız vergi öncesi 6,178 bin TL olarak gerçekleşmiş idi, son derece başarılı geçen bu faaliyet yılında şirket karımız vergi öncesi 10,929 bin TL, net dönem karımız ise tüm vergilerden arındırıldıktan sonra 7,558 TL olarak ortaya çıkmaktadır. % 72 oranındaki karlılık artışımız kâğıt sektöründe içinde bulunduğumuz genel küresel koşullarda kolay rastlanamayacak çok büyük bir başarıdır. Grubumuz bugün sadece Fransa'da değil Avrupa'dan Amerika'ya kadar her yerde kalitesiyle, büyük tonajlarıyla ve zamanında gerçekleştirdiği teslimat ve sevkiyatlarıyla bilinen bir marka haline gelmiştir. Burada, huzurunuzda başta Genel Müdürümüz ve Yöneticilerimiz olmak üzere tüm çalışanlarımıza şirketimizin başarılarındaki büyük payları sebebiyle en derin teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Yönetim Kurulu Başkanı

Aleron Andre

2012 Yılı Faaliyet Raporu

Genel bilgiler

[Şirketin tam unvanı] ("Şirket") [ülke]'de kurulmuştur. Şirketimizin kayıtlı adresi [adres]'dir.

Şirketimizin Ticaret sicil numarası [Şirketin ticaret sicil numarası]'dır.

Şirketimiz, yatırımcı ilişkilerini daha etkin ve hızlı şekilde sürdürebilmek, hissedarlarla sürekli iletişim içinde olmak amacıyla, resmi web sitesi; www.sirketadi.com.tr 'yi kullanmaktadır.

Sınâî ve ticari faaliyetlerimizin gerçekleştirilmesi için 2012 yılında ortalama 175 kişi istihdam edilmiştir ve 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla Grubumuzda 1188 kişi çalışmaktadır

Rapor tarihi itibarıyla herhangi bir şubemiz bulunmamaktadır

Faaliyet konumuz

Grubumuzun başlıca faaliyet konusu kâğıt ve kâğıt bazlı ürün üretilmesi, ağaç yetiştirme ve kereste satışlarıdır. 2012 faaliyet yılındaki Diğer faaliyetlerimizi ise çiftlik hayvanlarının (koyun ve sığır) yetiştirilmesi ve satışı, saklama üniteleri ve depo inşaatları, yatırım amaçlı gayrimenkullerin kiralanması, mobilya ve ilgili parçaların üretimi oluşturmaktadır.

Misyonumuz

Müşteri ihtiyaçlarına uygun, kaliteli ürünleri, sorumluluk ve çevre bilincine sahip yüksek motivasyonlu uzman personelimizle dünyanın dört bir yanına sunmak.

Vizyonumuz

Alanımızda dünya liderliğini yakalamak.

Sermaye yapımız

31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla Şirketimizin kayıtlı sermayesi 14,979 bin TL'dir ve tamamı ödenmiştir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla ihraç edilen ve tamamı ödenen adi hisse senedi adedimiz 3,243 bindir. İtfa edilemez imtiyazlı hisse senedi adedimiz ise 1,750 bin adettir. Şirketimiz çoğunluk hisseleri 2012 faaliyet yılı içerisinde AJ

Pennypacker tarafından alınmış ve AJ Pennypacker 2012 faaliyet yılının son çeyreğinde nihai kontrol eden taraf olmuştur.

Adi hisse senetleri

Tüm hisseler, imtiyazlı pay sahiplerinin sadece hisselerin yazılı değeri nispetinde katılımı haricinde, Şirketimizin arta kalan aktiflerine nazaran eşit olarak derecelendirilir. Adi hisse senedi sahipleri muhtelif zamanlarda ilanını müteakiben kar payı almaya hak kazanırlar ve Şirketimizin yönetim kurulu toplantılarında hisse başına bir oy kullanma hakkına sahiptirler. Grubumuz tarafından elde tutulan Şirket hisselerine ilişkin tüm haklar bu hisseler tekrar ihraç edilene kadar askıya alınmıştır. Ekim 2012’de yapılan genel kurul toplantısında pay başına 11.92 TL fiyatla 130 bin adet adi hisse senedinin ihraç edilmesine karar verilmiştir (2011: Yoktur). Buna ek olarak 2007 yılında yapılan hisse senedi opsiyon programı çerçevesinde üst yönetimin hak kazandığı paylar için 5 bin adet hisse senedi ihraç edilmiştir (2011: Yoktur). Son olarak 2012 yılında 8 bin adet hisse senedi Papyrus Pty Limited’in satın alımına bağlı olarak ihraç edilmiştir.

Sermaye taahhütlerimiz

Grubumuz, 2012 yılı içerisinde 1,465 bin TL tutarında maddi duran varlık satın alım taahhüdüne girmiştir (2011: Yoktur). Ortak girişimimiz, 23 bin TL (2011: 11 bin TL) tutarında yatırım harcaması taahhüt etmektedir. Grubumuzun bu taahhütteki payı 9 bin TL ‘dir (2011: 4 bin TL). Grubumuz ayrıca kendisi için 150 bin TL yatırım harcaması taahhüt etmektedir (2011: 45 bin TL). Bu taahhütlerimizin 2013 yılında yerine getirilmesini hedeflemekteyiz.

İtfa edilemez imtiyazlı hisse senetleri

İtfa edilemez imtiyazlı hisse senedi sahipleri şirketimizin uygun gördüğü zamanlarda veya adi hisse senedi sahiplerine ödeme yapılacağı duyurulduğu zamanlarda pay başına 25.03 kuruşluk birikimli olmayan temettü alırlar. Bunun dışında adi hisse senedi

sahiplerine duyurulan herhangi bir ek temettü ödemesinden pay alma hakları bulunmamaktadır. İtfa edilemez imtiyazlı hisse senetleri, sahiplerine oy hakkı tanımamaktadır.

Faaliyet yılı içerisinde yönetim ve denetim kurullarında görev alan üyelerimiz;

Yönetim Kurulumuz

Yönetim Kurulumuz		
Adı Soyadı	Görevi	Görev Süresi Başlangıç ve Bitişi
Aleron Andre	Başkan	26 Mayıs 2009-Devam Ediyor.
Aremis Andre	Üye	26 Mayıs 2009-Devam Ediyor.
Arber Andre	Üye	24 Mayıs 2009-Devam Ediyor.
Aron Aubin	Üye	24 Mayıs 2009-Devam Ediyor.
Denetim kurulumuz		
Adı Soyadı	Görevi	Görev Süresi Başlangıç ve Bitişi
Edgard Etienne	Başkan	24 Mayıs 2011 – Devam ediyor.
Federic Forest	Üye	24 Mayıs 2011 – Devam ediyor.

Yönetim kurulu üyelerimizin özgeçmişleri

Aleron Andre

1983 yılında Paris Üniversitesi Endüstri Mühendisliği bölümünden mezun olan Sn. Aleron Andre, [Şirketin tam Ünvanı] Holding'in kurucusunun oğludur ve şirkete 1977 yılında katılmış ve şirkette mühendislik, üretim ve endüstriyel yöneticilik dahil olmak üzere çeşitli pozisyonlarda çalışmıştır. 1994 yılında, Aleron Andre, D Grup Hollanda Bölümü Başkan Yardımcısı görevini üstlenmiş ve 2000 yılında D Grup Genel Müdürlüğü görevine terfi etmiştir. Halen [Şirketin tam ünvanı]'nın Yönetim Kurulu Başkanı'dır.

Şirket ile işlem yapma ve rekabet yasağı

Yönetim kurulu başkan ve üyelerimiz genel kuruldan izin almaksızın kendileri ve başkaları namına veya hesabına bizzat ya da dolaylı olarak şirketle herhangi bir işlem yapamazlar. 2012 faaliyet yılı içinde yönetim kurulu üyelerimiz şirket ile ilgili işlem yapmamış ve faaliyet konularında rekabet edecek girişimlerde bulunmamışlardır

Yönetim organı üyeleri ile üst düzey yöneticilere sağlanan faydalar

Üst düzey yönetici personel ile işlemler

- Üst yönetime verilen krediler

2012 yılı içerisinde, üst yönetime verilen teminatsız krediler 85 bin TL tutarındadır (2011: 32 bin TL). Üst yönetime verilen kredilere faiz tahakkuk ettirilmemektedir ve krediler ihraç tarihinden sonra on iki ay içinde nakit olarak geri ödemelidir. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla ödenmemiş bakiye 78 bin TL'dir (2011: 32 bin TL).

- Üst düzey yönetici personele sağlanan faydalar

Maaşlarına ek olarak, Grubumuz ayrıca direktörlere ve üst düzey yöneticilere maddi olmayan faydalar Maaşlarına ek olarak, Grubumuz ayrıca direktörlere ve üst düzey yöneticilere maddi olmayan faydalar da sağlamaktadır ve onlar adına hizmet sonrası tanımlanmış fayda planlarına katkıda bulunmaktadır. Planın şartları gereğince, direktörlere ve üst düzey yöneticiler 60 yaşında emekli olurlar ve 65 yaşında hakları emeklilik tarihindeki maaşlarının %50'sine düşene kadar emeklilik tarihindeki maaşlarının %70'ine eşdeğerde yıllık ödemeler almaya hak kazanırlar. Üst düzey yöneticiler aynı zamanda Grubumuzun hisse senedi opsiyonu programına katılırlar. Buna ek olarak, holding şirketinin bütün çalışanları 36 aylık süre için her ayın maaşının belli bir yüzdesini yatırılması gibi bazı kriterleri karşıarlarsa hisse senedi alım programına katılmaya hak kazanırlar. Sonuç olarak, Grubumuzun bütün çalışanların maaşlarından 37 bin TL'lik kısmı kilit yönetici personelden olmak üzere 78 bin TL düşmüştür. Bazı üst düzey yöneticiler iki tarafça belirlenmiş 12 aylık bir ihtar dönemine tabidir. Grubun isteği üzerine ayrılma durumunda, üst düzey yönetici olarak tamamladığı yıllara bağlı olarak 24 aylık brüt maaşa kadar işten çıkarma tazminatına hak kazanırlar. Üst düzey yöneticilere sağlanan faydalar aşağıdaki gibidir.

Bin TL olarak	2012	2011
Kısa dönem faydalar	502	420
İşten ayrılma sonrası faydalar	475	450
İşten çıkarma tazminatları	25	-
Diğer uzun dönem faydalar	420	430
Hisse bazlı ödemeler	516	250
	1938	1550

- Üst düzey yönetici ve direktör işlemleri

Grubumuz, Şirket'in duran varlıklarının satışı olarak F D Adair'dan hukuki danışmanlık hizmeti almıştır. 2012 yılında Grubumuz, H W James tarafından kontrol edilen On Track Limited adlı firmayla üretim ekipmanlarının bakım ve onarım hizmetlerinin sağlanması için iki yıllık bir sözleşme yapmıştır. Toplam sözleşme değeri 986 bin TL'dir. Grubumuz, B Q Barton'ın önemli etkisinin olduğu Alumfab Limited şirketinden kâğıt çeşitleri tedarik etmiştir. Tutarlar, böyle tedarikler için normal piyasa oranları üzerinden faturalandırılmıştır ve normal ödeme şartları altında vadeleri gelmiş borçlardır.

Araştırma - geliştirme faaliyetleri

Rekabet gücümüzü arttırmak ve sürdürülebilir büyüme için büyük önem verdiğimiz teknoloji ve ArGe yatırımlarımıza, 2012 yılında da devam ettik. Gerek çevreye olan duyarlılığımız, gerekse verimlilik çalışmalarımızın bir parçası olarak daha az enerji tüketen ürünler geliştirebilmek amacıyla pek çok Ar-Ge projesini devreye aldık. 2012 yılında Ar-Ge harcamalarımızın toplam ciroya oranı %1,07 seviyelerine ulaştı. Ar-Ge projelerimizi ayrı bir merkez olarak daha etkin yönetebilmek amacıyla, Ar-Ge Merkezi kurulabilmesi için gerekli yasal süreçler başlatılmış olup, çok kısa sürede bu konudaki yasal izinlerin alınması beklenmektedir. Araştırma geliştirme birimimiz de ilerleyen süreçte aktivitelerine bu merkezde devam edecektir.

Şirket faaliyetleri ve faaliyetlere ilişkin önemli gelişmeler

Organizasyon yapımız

6 farklı stratejik iş birimimiz farklı ürün ve hizmetler sunmaktadır ve her biri farklı teknoloji ve pazarlama stratejisi gerektirdiği için ayrı olarak yönetilmektedir:

- Standart Kâğıtlar. Kâğıt hamuru ve kâğıt satın alma, üretim ve dağıtımı.
- Geri Dönüştürülmüş Kâğıtlar. Satın alma, geri dönüşüm ve dağıtımı.
- Paketleme. Paketleme materyallerinin tasarlanması ve üretilmesi.

-Bu bölümümüz Mayıs 2012'de satılmıştır. (Bakınız 2.4)

- Ormancılık. Ekip-biçme, orman kaynaklarının idaresi ve ilgili hizmetleri.

- Kereste Ürünleri. Yumuşak tahta kesimi, kontrplak, kaplama, bileşik panel, işlenmiş kereste, hammadde ve inşaat materyallerinin üretilmesi ve dağıtılması.

- Araştırma ve Geliştirme. Araştırma ve geliştirme aktivitelerini içerir. Standart Kâğıtlar, Geri Dönüştürülmüş Kâğıtlar ve Ormancılık Bölümlerimiz dünya çapında yönetilen bölümler olmasına karşın, üretim tesislerimiz ve satış ofislerimiz esas olarak Fransa, Hollanda, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde faaliyet göstermektedir. Tüm stratejik iş birimlerimizin iç yönetim raporları, Grubumuzun Genel Müdür'ü tarafından en azından üç aylık dönemlerde incelenmektedir. Stratejik iş birimlerimize destek vermek üzere organizasyon yapımızda ayrıca aşağıdaki departmanlar bulunmaktadır;

- Mali İşler Direktörlüğü
- İnsan Kaynakları Direktörlüğü
- Hukuk Müşavirliği
- Kurumsal İlişkiler Direktörlüğü
- Bilgi İşlem Müdürlüğü

Yatırım faaliyetlerimiz

- Bağlı ortaklık edinimi

31 Mart 2012 tarihinde Grubumuz standart kâğıt hamuru ve kâğıt imalatçısı ve dağıtıcısı olan Papyrus Pty Limited'in ("Papyrus") kontrolünü şirketin hisselerinin ve oy hakkının % 65'ini satın alarak devralmıştır. Satın alma sonucunda, Grubumuz Papyrus'taki özkaynak payı % 25'ten % 90'a yükselmiştir. Papyrus'ün kontrolünü almak, üretim sürecini Papyrus'ün patentli teknolojisi aracılığı ile modernize etmemize olanak sağlayacaktır. Şirket alımının, alınan şirketin müşteri portföyü sayesinde Grubumuza standart kâğıt pazarında pazar payı artışı sağlaması bekliyoruz. Grubumuz bu edinim sayesinde ayrıca ölçek ekonomisi aracılığı ile maliyetlerini azaltmayı beklemektedir. 31 Aralık 2012 tarihine kadar dokuz aylık dönemde, Papyrus 13,678 bin TL hâsılat ve 1,562 bin TL kar ile Grubumuzun sonuçlarına önemli katkıda bulunmuştur.

- Kontrol gücü olmayan payların edinimi

Haziran 2012 tarihinde, nakit 200 bin TL karşılığında Swissolote AG’de (“Swissolote”) %15’lik ilave pay satın alarak ortaklığımızı % 60’tan % 75’e çıkardık. Satın alım tarihinde konsolide finansal tablolarda Swissolote’in net varlıklarının defter değeri 767 bin TL idi.

Yatırım faaliyetlerimiz

- Yapılmakta olan yatırımlar

Tüm bunlara ek olarak Grubumuz 2012 yılı içerisinde 16,051 bin TL’lik maddi duran varlık yatırımı yapmıştır. Bu rakamın içerisinde yeni bir fabrika inşa etmek amacıyla satın alınan arsanın bedeli de vardır. Alımın maliyeti 3,100 bin TL tutarındadır. Grubumuz fabrikanın inşaatına başlamıştır ve raporlama dönem sonu itibariyle oluşan maliyetlerimizin toplamı 1,000 bin TL tutarındadır (2011: Yoktur).

- Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlar

Yıl içerisinde ayrıca, kâğıt sektöründeki diğer şirketlerle birlikte, internet bazlı pazarlama operasyonu yapan Paper Web SARL şirketini kurduk. Şirketin kurulmasına ilişkin 600 bin TL tutarında bir yatırım yaptık ve bu yatırım ile Paper Web SARL’deki yatırımın % 49’unu elde ettik. Yatırım yaptığımız bu şirkete ayrıca yönetim hizmeti de vermekteyiz. Yatırımlarımızla ilgili olarak, Grubumuz iki tane de devlet teşviki elde etmiştir. Teşviklerden biri 1,462 bin TL tutarındadır (11 Eylül 2009 tarih 99999 numaralı) ve 2011 yılında belirtilen bölgede fabrika satın alma şartıyla elde edilmiştir. Fabrika 2012 yılı başlangıcından itibaren faaliyet halindedir. 2012 yılında elde edilen 201 bin TL tutarındaki ikinci devlet teşviki (24 Eylül 2011 tarih 97777 sayılı Yatırım Teşvik Belgesi) ise ağaç dikimiyle ilgilidir ve herhangi bir şarta bağlanmamıştır.

İç denetim bölümü

İç denetim birimimiz, her yıl belirlenen yıllık denetim planı çerçevesinde denetimler gerçekleştirmekte ve denetimlerden elde edilen bulguları raporlamaktadır. Yıllık denetim planı çerçevesinde gerçekleştirilen denetimler, uygunluk, faaliyet, grubun konsolide mali tabloları, grup şirketlerinin bireysel

mali tabloları ve özel denetimler olarak sınıflandırılmaktadır. İç denetim birimi denetim faaliyetleri kapsamında bağımsız denetim ile de temasa geçmekte ve bağımsız denetim ekibi tarafından hazırlanmakta olan raporların incelemesini de gerçekleştirmektedir. İç denetim birimimiz; Denetim komitemize 2012 faaliyet yılı ile ilgili bulgularını iletmış ve gelişim alanlarını belirlemiştir. Denetim Komitemiz tarafından Yönetim Kurulumuza sunulan bu gelişim alanları ile ilgili aksiyon planları ivedilikle oluşturulmuştur. 2013 faaliyet yılı denetim planlarına bulguların takibi ile ilgili maddeler eklenmiştir.

Doğrudan ve dolaylı iştiraklerimiz 31 Aralık 2012 ve 2011 tarihleri itibariyle Şirketimizin bağlı ortaklıklarının detayı aşağıdaki gibidir:

	ÜLKE	ORTAKLIK PAYI	
		2012	2011
Baguette S.A.	Fransa	100	100
Mermaid A / S	Danimarka	100	100
Lei Sure Limited	Romanya	100	100
Papier GmbH	Almanya	100	100
Oy Kossu AG	İsviçre	90	90
Swisolote AG	İsviçre	75	60
Papyrus Pty Limited	A.B.D.	90	25
Maple-leaf Inc	Kanada	48	48
Paper Pabus Co	İngiltere	100	100
Hemy Payo Products N.V.	Hollanda	100	100
Sloan Bio-Research Co	İngiltere	-	-
May Co	İngiltere	-	-

Şirketimizin Sloan Bio-Research Co ve MayCo'da ortaklığı olmamasına rağmen kuruluş anlaşmaları sayesinde bu şirketlerin tüm net varlıkları ve faaliyetlerinden doğan kazançların neredeyse tamamından fayda sağlamaktayız. Sonuç olarak, Şirketimiz bu kuruluşları konsolide etmektedir. Şirketimiz, Maple-leaf Inc.'in oy haklarının yarısından azına sahip olmasına rağmen, Maple-leaf Inc.'in diğer yatırımcılarıyla yaptığı anlaşmaların etkisi nedeniyle bu şirketin finansal ve faaliyet politikalarını yönetmektedir. Grubumuzun özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlarının kar payı 2012 yılı için 467 bin TL'dir (2011: 587 bin TL). Yine grubumuz 2012 yılında özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlarından 21 bin TL tutarında temettü geliri elde etmiştir (2011: Yoktur). Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlarımız aşağıdaki gibidir:

2012	Ortaklık payları
Papyrus Pty Ltd (iştirak)*	% 25
Paletel AB (iş ortaklığı)	% 40
Cellulose S.A. (iştirak)	% 20
Paper Web SARL (iştirak)	% 49
Silver Fir S.A. (iştirak)	% 45

Şirketimizin iktisap ettiği kendi paylarına ilişkin bilgiler

Muhtelif zamanlarda Grubumuz piyasada kendi hisselerini satın almakta ve bu satın alımların zamanlamasını piyasa fiyatlarına göre belirlemektedir. Bu hisseler öncelikle Grubumuzun hisse opsiyonu programı kapsamındaki hisse dağıtımı için kullanılmak amacıyla alınmaktadır. Satış ve alım kararları işlem bazında Risk Yönetimi Komitemiz tarafından alınmaktadır. Grubumuzun belirli bir hisse geri alma planı bulunmamaktadır. Grubumuzun sermaye yönetimi yaklaşımında dönem içerisinde herhangi bir değişiklik olmamıştır ve 2012 yılı içerisinde iktisap ettiğimiz kendi payımız bulunmamaktadır.

Faaliyet yılı içerisinde yapılan özel denetime ve kamu denetimine ilişkin açıklamalar

Şirketimiz 2012 yılı içerisinde herhangi bir kamu denetimine tabi olmamıştır

Grubumuz aleyhine açılan davalar ve olası sonuçları hakkında bilgiler

Bir bağlı ortaklığımız, Avrupa'daki çevre düzenleme kuruluna karşı bir davada savunmada bulunmaktadır. Grup olarak herhangi bir sorumluluk kabul etmemekle birlikte eğer bu davadaki savunmamız başarısız olursa, ceza ve yasal maliyetler 950 bin TL'yi bulabilecektir. Bu tutarın 250 bin TL'si mevcut sigorta sözleşmemiz kapsamında geri alınabilecektir. Hukuk danışmanlarımızın görüşünü temel alarak, yönetim olarak finansal durumumuzu etkileyecek önemli bir sonuç öngörmemekteyiz. Grubumuz, Papyrus Pty Limited şirketinin satın alımı sırasında, bu şirketin müşterilerinin açtığı davalar nedeniyle 20 bin TL şartlı yükümlülük devralmış ve yine bu tutar şartlı yükümlülük olarak muhasebeleştirmiştir.

Yasal ve çevresel riskler

Grubumuz, operasyonlarını devam ettirdiği birçok farklı ülkede farklı mevzuatlara tabidir. Biz grup olarak çevresel ve yerel kanunlara uyum sağlamak amacıyla kendi içinde

çevresel politikalar ve prosedürlerimizi geliştirmeye devam ediyoruz. Yönetim olarak bu çevresel riskleri tanımlamak için düzenli incelemeler yapıyoruz ve bu riskleri kontrol altına almak amacıyla çeşitli sistemler kurmaya devam ediyoruz. Şirketimizin en önemsedığı politikalardan biri olan yasal ve çevresel düzenlemelere uyumumuz, bugüne kadar aykırı uygulamalar nedeniyle yönetim organımız, üyemiz veya şirketimiz hakkında idari veya adli bir yaptırımla karşı karşıya kalmamızı önlemiştir. 2012 faaliyet yılı içerisinde mevzuat hükümlerine aykırı uygulamalar nedeniyle şirket ve yönetim organı üyeleri hakkında uygulanan herhangi bir idari ve adli bir yaptırımla karşı karşıya kalmadık.

2012 yılını bütçe üzeri bir karlılık ile ve hedeflediğimiz yatırımların tümünü yaparak tamamladık

2012 yılı içerisinde genel kurul kararlarımızın tamamını yerine getirerek, sürdürülebilir büyüme ve katma değeri yüksek iş alanlarına yönelme hedefleriyle 2013 yılına giriyoruz;

- 2012 yılında 102,716 bin TL ciro elde ettik.
- 2012 yılında büyüme hedeflerimiz doğrultusunda toplam 20,031 bin TL'lik yatırım yaptık.
- 31 Mart 2012 tarihinde standart kâğıt hamuru ve kâğıt imalatçısı ve dağıtıcısı olan Papyrus'ün kontrolünü şirketin hisselerinin ve oy hakkının %65'ini satın alarak devraldık. Satın alma sonucunda, Grubumuzun Papyrus'taki özkaynak payı %25'ten %90'a yükseldi.

2012 yılını bütçe üzeri bir karlılık ile ve hedeflediğimiz yatırımların tümünü yaparak tamamladık

- Haziran 2011 tarihinde, nakit 200 bin TL karşılığında Swisolote'de % 15'lik ilave pay satın alarak ortaklığımızı % 60'tan % 75'e çıkarttık.
- Yıl içerisinde, kâğıt sektöründeki diğer şirketlerle birlikte, internet bazlı pazarlama operasyonu yapan Paper Web SARL şirketini kurduk. Grubumuzun şirketin kurulmasına

ilişkin yatırım tutarı 600 bin TL’dir ve bu yatırım ile Paper Web SARL deki yatırımın %49’unu elde ettik.

- Yatırımlarımıza ek olarak yönetimimiz, Grubumuzun kâğıt hamuru imal etmek, ormancılık ve kereste ürünleri üretmek gibi ana faaliyetlerine daha fazla odaklanmak için aldığı stratejik kararı gereği, paketlenme bölümümüzü 2012 yılı başlarında satmak üzere bir plan hazırlamıştır ve bu plan kapsamında da satış sürecimiz sorunsuz olarak tamamlanmıştır.

Faaliyet yılı içerisinde yapılan olağanüstü genel kurul toplantıları

Yoktur.

Faaliyet yılı içerisinde yapılan bağış, yardım ve sosyal sorumluluk projeleri kapsamında yapılan harcamalar

Ürettiğimiz ürünlerle hayatı kolaylaştırmayı hedeflerken üretimin çevresel etkilerini azaltmak için projeler geliştiriyoruz. 2013 yılında hayata geçirmeyi planladığımız yeni bir proje ile 3.5 bin TL tutarındaki çevreye yönelik yatırım yapmayı hedefliyoruz. Bu yatırım harcamamızın da gösterdiği gibi enerji kaynaklarının verimli tüketiminin ve kirli atıkların arıtılmasının vazgeçilmez önceliğimiz olduğunu yatırımcılarımızla paylaşmaktan gurur duyuyoruz.

Hâkim şirketle, hâkim şirkete bağlı bir şirketle olan ilişkiler

Şirketimiz hisseleri 2012 faaliyet yılı içerisinde AJ Pennypacker tarafından alındığı ve AJ Pennypacker 2012 faaliyet yılının son çeyreğinde nihai kontrol eden taraf olduğu için; 2012 faaliyet yılı içerisinde AJ Pennypacker ile veya ona bağlı bir şirketle, AJ Pennypacker yönlendirmesiyle, onun ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığımız herhangi bir hukuki işlem ve AJ Pennypacker’ın ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan önlemler bulunmamaktadır.

Finansal durum

Konsolide finansal durum tablosu

Bin Türk Lirası olarak	Dipnot	31 Aralık 2012	31 Aralık 2011
Varlıklar			
Maddi duran varlıklar	16	26,586	31,049
Maddi olmayan duran varlıklar ve şerefiye	17	6,226	4,661
Canlı varlıklar	18	4,860	6,636
Ticari ve diğer alacaklar	24	213	-
Yatırım amaçlı elde tutulan gayrimenkuller	19	2,170	1,050
Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlar	20	4,179	3,638
Türev araçlar dahil diğer finansal yatırımlar	21	3,631	3,525
Ertelenmiş vergi varlıkları	22	-	1,376
Çalışanlara sağlanan faydalar	29	635	731
Duran varlıklar		48,500	52,666
Stoklar	23	12,867	12,119
Canlı varlıklar	18	245	140
Türev araçlar dahil diğer yatırımlar	21	662	1,032
Dönem vergi varlıkları		-	228
Ticari ve diğer alacaklar	24	26,250	17,999
Peşin ödenen varlıklar		330	1,200
Nakit ve nakit benzerleri	25	1,505	1,850
Satış amaçlı elde tutulan varlıklar	8	14,410	-
Dönen varlıklar		56,269	34,568
Toplam varlıklar	6	104,769	87,234
Özkaynaklar			
Sermaye		14,979	14,550
Hisse senedi ihraç primleri		4,777	3,500
Yedekler		1,210	449
Geçmiş yıllar karları		20,886	14,006
Ana ortaklığa ait özkaynaklar toplamı		41,852	32,505
Kontrol gücü olmayan paylar		1,582	842
Toplam özkaynaklar	26	43,434	33,347
Yükümlülükler			
Finansal borçlar	28	20,942	19,206
Çalışanlara sağlanan faydalar	29, 30	982	841
Ticari ve diğer borçlar	33, 34	290	5
Ertelenmiş gelirler	31	1,389	1,436
Karşılıklar	32	1,010	400
Ertelenmiş vergi yükümlülüğü	22	2,464	1,567
Uzun vadeli yükümlülükler		27,077	23,455
Banka nezdindeki cari hesaplar	25	334	282
Dönem vergi yükümlülüğü ³		762	-
Finansal borçlar	28	4,390	4,386
Ticari ve diğer borçlar	33	23,489	24,370
Ertelenmiş gelirler	31	213	194
Karşılıklar	32	660	1,200
Satış amaçlı elde tutulan yükümlülükler	8	4,410	-
Kısa vadeli yükümlülükler		34,258	30,432
Toplam yükümlülükler	6	61,335	53,887
Toplam özkaynaklar ve yükümlülükler		104,769	87,234

Konsolide kapsamlı gelir tablosu

31 Aralık tarihinde sona eren yıl itibarıyla

Bin Türk Lirası olarak

	Dipnot	2012	2011
Sürdürülen faaliyetler			
Hasılat	10	102,716	96,636
Satışların maliyeti	13	(55,708)	(56,186)
Brüt kar		47,008	40,450
Diğer gelirler	11	1,021	194
Satış ve dağıtım giderleri	13	(17,984)	(18,012)
Genel yönetim giderleri	13	(17,142)	(15,269)
Araştırma ve geliştirme giderleri	13	(1,109)	(697)
Diğer giderler	12	(860)	(30)
Faaliyet karı		10,934	6,636
Finansal gelirler		1,161	480
Finansal giderler		(1,707)	(1,646)
Finansal giderler, net	15	(546)	(1,166)
Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımların kar payları, vergi sonrası	20	541	708
Vergi öncesi kar		10,929	6,178
Vergi gideri	22	(3,371)	(1,800)
Sürdürülen faaliyetlerden dönem karı		7,558	4,378
Durdurulan faaliyetler			
Durdurulan faaliyetler dönem karı/ (zararı), vergi sonrası	7	379	(422)
Dönem karı		7,937	3,956
Diğer kapsamlı gelir⁷			
Yurtdışı faaliyetlerden kaynaklanan yabancı para çevrim farkları		680	499
Özkaynak yöntemiyle muhasebeleştirilen yatırımlardan kaynaklanan yabancı para çevrim farkları		(159)	(169)
Önemli etkinin kaybedilmesi sonucu yabancı para çevrim farklarının yeniden sınıflandırılması		(20)	-
Yurtdışı faaliyetlerdeki net yatırım riskinden korunma işlemlerinden oluşan net zarar	15	(3)	(8)
Maddi duran varlıkların yeniden değerlemesi	16	200	-
Nakit akış riskinden korunma amaçlı türev finansal araçların gerçeğe uygun değerindeki değişimin etkin kısmı	15	(62)	77
Kar veya zarara yeniden sınıflandırılan nakit akış riskinden korunma amaçlı türev finansal araçların gerçeğe uygun değerindeki net değişim	15	(31)	(11)
Satılmaya hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerindeki net değişim	15	199	94
Kar veya zarara yeniden sınıflandırılan satılmaya hazır finansal varlıkların gerçeğe uygun değerindeki net değişim	15	(64)	-
Çalışanlara sağlanan fayda yükümlülüklerine ilişkin aktüeryal kazanç/ (kayıp)	29	72	(15)
Diğer kapsamlı gelirden kayıtlara alınan gelir ve giderlerin vergi etkisi	22	(104)	(48)
Diğer kapsamlı gelir, vergi sonrası		708	419
Toplam kapsamlı gelir		8,645	4,375

Konsolide kapsamlı gelir tablosu (devamı)

31 Aralık tarihinde sona eren yıl itibarıyla

Bin Türk Lirası olarak

	Dipnot	2012	2011
Dönem karının dağılımı:			
Ana ortaklık payları		7,413	3,737
Kontrol gücü olmayan paylar		524	219
Net dönem karı		7,937	3,956
Toplam kapsamlı gelirin dağılımı:			
Ana ortaklık payları		8,094	4,134
Kontrol gücü olmayan paylar		551	241
Toplam kapsamlı gelir		8,645	4,375
Hisse başına kazanç			
Adi hisse başına kazanç (Türk Lirası)	27	2.26	1.08
Seyreltilmiş hisse başına kazanç (Türk Lirası)	27	2.15	1.07
Hisse başına kazanç-sürdürülen faaliyetler			
Adi hisse başına kazanç (Türk Lirası)	27	2.14	1.22
Seyreltilmiş hisse başına kazanç (Türk Lirası)	27	2.03	1.21

Finansal durum analizi

Grubumuzun 2012 yılı sonu itibarıyla toplam net satışları 102,7 milyon TL olurken elde edilen net kâr 8,6 milyon TL olarak kaydedilmiştir.

Finansal göstergeler (Aksi belirtilmedikçe bin TL)	2012	2011
Toplam Net Satışlar	102,716	96,636
Toplam İhracat (İhraç Kayıtlı Satışlar Dahil)	71,020	62,338
Toplam Aktifler	104,769	87,234
Net Kâr	8,645	4,375
Hisse başına kâr (Konsolide) (1-TL Nominal Bedelli Hisse için)		
Adi Hisse Senedi Sahiplerine	2.26	1.08
İmtiyazlı (A Grubu) Hisse Senedi Sahiplerine	2.26	1.08
Likidite oranları		
Cari Oran	1.64	1.14
Nakit Oran	0.04	0.06
Kârlılık oranları (%)		
Vergi Öncesi Kâr/Net Satışlar	% 11	% 6
Vergi Öncesi Kâr/Öz Kaynaklar	% 25	% 19
Finansal yapı oranları (%)		
Toplam Borçlar/Öz Kaynaklar	% 139	% 158
Kısa Vadeli Borçlar/Öz Kaynaklar	% 62	% 70
Uzun Vadeli Borçlar/Öz Kaynaklar	% 79	% 91

Yönetimin finansal duruma bakışı

Grubumuzun toplam varlıklarının yarısından fazlasını oluşturan dönen varlıklarımız kısa vadeli fon ihtiyacımızın da o derece de yüksek olmasına neden olmaktadır. Ayrıca yapmakta olduğumuz yatırımlarımızın ve Avro bölgesinde yaşanan ekonomik daralmanın da etkisiyle, 2012 yılındaki finansman ihtiyacımızı dönüştürülebilir senet ve itfası mümkün olmayan hisse senetleri ihracından sağladık. Operasyonel faaliyetlerimizden 2012 yılı içerisinde 7,210 bin TL’lik nakit girişi sağlarken, yatırım faaliyetlerimiz için net 6,686 bin TL nakit kullandık. 2012 yılında finansman faaliyetlerinden ise yukarıda bahsi geçen hisse ihraçlarının da etkisi ile 1,295 bin TL’lik bir nakit akışı sağladık. Bu yılki yatırım faaliyetlerimizden biri olan paketleme bölümümüzün satışı ise Grubumuza toplamda 10,890 bin TL’lik ilave bir kaynak yarattı. Tüm bunların etkisi ile 2012 yılında ek bir banka kredisi kullanmadık. Aksine mevcut kredilerimizin 5,132 bin TL’lik kısmını geri ödemeyi başardık. 2011 yılına göre ise ödediğimiz temettü tutarı %117 artarak 1,295 bin TL’ye ulaştı.

-Sermaye yönetimimiz

Yönetim Kurulumuzun politikası, yatırımcı, kredi veren ve piyasa güveni açısından güçlü sermaye yapısı sağlamak ve işletmenin gelecekteki büyümesini desteklemek ve sermaye maliyetini düşürmek için en uygun sermaye yapısını sağlamaktır. Özkaynaklarımız, özsermaye, itfası mümkün olmayan imtiyazlı hisse senetleri, geçmiş yıl karları ve kontrol gücü olmayan paylarından oluşmaktadır. Yönetim Kurulumuz, adi hisse senetlerine

ödenecek temettü tutarına ilave olarak sermaye karlılığını izlemektedir. Yönetim son dönemde, Grubumuzun hisse opsiyonu programını üst yönetim ve diğer üst yöneticilerin dışındaki grupları da kapsayacak şekilde genişletmek üzere alternatifleri tartışmaktadır; halihazırda diğer çalışanlar hisse değer artış hakkına sahiptirler ve çalışan hisse satın alma programına katılmaktadırlar. Grubumuz, çalışan temsilcileri ile görüşme içerisindedir fakat henüz verilmiş bir karar yoktur. Kurulumuz, yüksek seviyede borçlanma ile mümkün olabilecek yüksek getiriler ile sağlam sermaye pozisyonun sağladığı avantaj ve güvenliği arasında bir denge sağlamayı amaçlamaktadır. Grup'un hedefi %23'ün üzerinde bir sermaye karlılığı sağlamak olup, bu getiri 2012 yılında %30.1 olarak gerçekleşmiştir (2011: %24.8). Buna kıyasla faiz içeren borçlanmaların (emsal faiz oranlı yükümlülükler hariç) faiz giderlerinin ağırlıklı ortalaması %5.8 olarak gerçekleşmiştir (2011: %5.5). Grubumuzun düzeltilmiş özkaynaklar borç oranı 2012 ve 2011 faaliyet yılları itibariyle aşağıdaki gibidir ve grubumuzun politikası bu oranı 2'nin altında tutmaktır.

Bin TL olarak	2012	2011
Toplam yükümlülükler	61,335	53,887
Eksi: Nakit ve nakit benzerleri	1,505	1,850
Net borç	59,830	52,037
Toplam özkaynaklar	43,434	33,347
Eksi: Nakit akış riskinden korunma işlemi ile ilgili özkaynaklarda birikmiş tutarlar	416	478
Düzeltilmiş özkaynaklar	43,018	32,869
31 Aralık itibariyle düzeltilmiş özkaynaklar borç oranı	1.39	1.58

Grup yönetimimiz, yatırım portföyündeki borçlanma senetleri ve hisse senedine dayalı menkul kıymetler dengesini piyasa endekslerini baz alarak izlemektedir. Portföydeki önemli seviyedeki yatırımlar bireysel olarak yönetilmekte ve alım/satım kararları Risk Yönetim Komitesi tarafından onaylanmaktadır. Grubumuzun yatırım stratejisinin ana hedefi, grubun finanse edilmemiş tanımlanmış fayda yükümlülüklerini karşılamak için yatırım gelirlerini maksimize etmektir. Yönetimimiz bu hususta dış danışmanlardan hizmet almaktadır.

-Piyasa Riski-Duyarlılık analizi-özkaynak fiyat riski

Grubumuzun borsaya kayıtlı özkaynak yatırımlarının tümü İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlıdır. Satılmaya hazır olarak sınıflandırılan yatırımlarda raporlama dönemi sonu itibariyle FTSE 100'deki yüzde 2'lik bir artış ve buna ilaveten Dow Jones

Industrial Average'daki yüzde 3 lük artış, özkaynaklar da, vergi sonrasında 28 bin TL (2011: 18 bin TL artış) artışa neden olacaktır; ters yönde aynı düzeyde bir değişiklik ise özkaynaklar da vergi sonrası 28 bin TL azalışa (2011: 18 bin TL azalış) neden olacaktır. Gerçeğe uygun değeri ile kar veya zararda sınıflandırılan yatırımlarda, kar veya zarara ve özkaynaklara etkisi vergi sonrası 16 bin TL artış veya azalış olacaktır. (2011: 18 bin TL). Bu analiz 2011 yılı için de, diğer tüm değişkenlerin aynı kaldığı varsayımıyla, aynı bazda yapılmıştır.

İleriye dönük tahmin ve beklentilerimiz

Son yıllara, global finansal piyasalarda yaşanan belirsizlikler ve derinleşen Avrupa borç krizi damgasını vurdu. Son yıllarda gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik reformların yanı sıra gelişmiş ülke ekonomilerinin ve bankacılık sistemlerinin 2008 yılından bu yana içinde bulunduğu zorlu koşullar, gelişmekte olan ülkeleri dünya ekonomisinin yeni itici gücü haline getirdi. Çevremizdeki ülkelerin bu denli zorlu bir süreçten geçtiği bu yıllarda Türkiye'nin kendisini gerek ekonomik gerekse siyasi arenada oldukça olumlu yönde ayırtılabildiğini görüyoruz. 2013 yılında da Türkiye ekonomisinin %4 büyümesini bekliyoruz. Grubumuz artık bu ülkeye de yatırım yapmanın vaktinin geldiğini düşünmektedir. Tüm bu veriler ışığında Türkiye'de temellerini atmaya çalıştığımız hayvancılık tesislerimizin müjdesini yakında vereceğiz. Yaptığımız diğer yatırımlarla birlikte Türkiye'ye yapacağımız bu yatırımın da etkisinin ilerleyen yıllarda yatırımcılarımıza ve satışlarımıza olumlu yönde etki edeceği açıktır. 2014 yılında Türkiye'de temellerini atacağımız bu tesislerimizin yılda xx ton et ve süt ürünü ile 2016 yılında faaliyete geçireceğiz. Bu yeni tesis ile Ortadoğu ve Asya pazarı bizim için daha ulaşılabilir bir hal alacaktır. Böylelikle artık sadece orman ürünleri ile değil 2009 yılında temellerini atmış olduğumuz canlı varlıklar pazarında et ve süt ürünleri ile de yer alacağız. Buna ek olarak yeni yatırımlar için çalışmaya ve araştırmaya devam ediyoruz. Amerika Birleşik Devletlerinden sonra Kanada ayrıca zengin orman kaynakları ile bizim için önemli bir ülke. Esas faaliyet gösterdiğimiz kâğıt ve kâğıt sektörleri pazarında ise [XX] verilerine göre kâğıt fiyatları 2012 yılının ilk yarısında gözlenen önemli artışlardan sonra yaz ayları süresince yatay bir seyir izlemiştir. Kâğıt hamuru fiyatları ise 2012 yılında tüm zamanların en yüksek seviyelerini gördükten sonra üçüncü çeyrekte düşmeye başlamıştır. Odun bazlı ve geri dönüşümlü kâğıt fiyatları ise çok yüksek seviyelerde

seyretmektedir. Enerji fiyatının yanı sıra üretimde önemli bir rol oynayan kimyasallarda da artışlar söz konusudur. Tüketimdeki artış Almanya ve Orta Avrupa ülkelerinde kısıtlı kalırken, İtalya, İspanya, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerde tüketim azalmıştır. Diğer taraftan deniz navlunlarının artması ve doların değer kazanması nedeniyle Çin ve Kore başta olmak üzere Uzak Doğulu üreticilerin Avrupa pazarındaki etkinliğini büyük oranda düşürmüştür. Tüm bu göstergeler bizi yatırım rotamızı Avrupa ve Amerika'dan sonra Ortadoğu ve Uzak Doğu'ya çevirmemiz gerektiğini göstermiştir. Hem öncelikli faaliyet alanımız olan kâğıt ve kâğıt ürünlerinde hem de gündemimize yeni aldığımız hayvancılık sektöründe yapacağımız yatırımlarla değişen dünyanın dinamiklerine ayak uydurmak ve karlılığımızdan ödün vermeyerek sürdürülebilir bir büyüme sağlamak en büyük hedefimizdir. Her zaman uzun vadeli düşünmeyi kendimize Grup olarak ilke edindik. Karlı bir şekilde büyüme hedeflerimizi 2013 yılında da sürdürmeye devam edeceğiz. İnsan odaklı felsefemiz, kalifiye iş gücümüz, geçmiş ve gelecek yatırımlarımızla 2013 yılında pazar pozisyonumuzu ve karlılığımızı güçlendirmeye devam edeceğiz.

Kar dağıtım önerisi ve sonuç

Şirketimizin kar dağıtım politikası; Sermaye Piyasası Kanunu ile ilgili tebliğleri, Kurumsal Yönetim uygulamaları ve Türk Ticaret Kanunu düzenlemeleri çerçevesinde, Şirketimizin uzun vadeli stratejilerine paralel oluşturulan yatırım, finansal planlar dikkate alınarak yapılmaktadır. Bu çerçevede azami kârın dağıtılması hedefi Şirketimizin kâr dağıtım politikasını oluşturmaktadır. Aşağıdaki temettü tutarları 31 Aralık'ta sona eren yıllar için Grubumuz tarafından duyurulmuş ve ödenmiştir.

Bin TL olarak	2012	2011
Adi hisse başına 25.25 kuruş (2011: 4.28 kuruş)	805	133
İtfa edilemez imtiyazlı hisse senedi başına 25.03 kuruş (2011: 25.03 kuruş)	438	438
	1,243	571

2012 faaliyet yılının sona ermesiyle birlikte aşağıdaki temettüler şirket yönetimi tarafından ödenmek üzere önerilmiştir. Temettüler finansal tablolarda borç olarak muhasebeleştirilmemiştir ve herhangi bir vergi etkisi bulunmamaktadır.

Bin TL olarak	2012	2011
Adi hisse başına 28.00 kuruş (2011: 25.25 kuruş)	892	805
İtfa edilemez imtiyazlı hisse senedi başına 25.03 kuruş (2011: 25.03 kuruş)	438	438
	1,330	1,243

Riskler ve yönetim organının değerlendirmesi

- Finansal risk yönetimi

Şirketimiz, finansal araçların kullanımına bağlı olarak genel itibariyle aşağıdaki risklere maruz kalmaktadır:

- kredi riski
- likidite riski
- piyasa riski

- Kredi riski

Risk Yönetimi Komitemiz, Grubumuzun standart ödeme ve teslimat şart ve koşulları teklif edilmeden önce, her yeni müşterinin kredi itibarının ayrı ayrı analiz edilmesini gerektiren bir kredi politikası oluşturmuştur. Grubumuzun değerlendirmesi, eğer mevcutsa dış derecelendirmeleri ve bazı durumlarda banka referanslarını içermektedir. Her müşteri için, Risk Yönetimi Komitesi'nden onay almadan gerçekleştirilebilecek azami satın alma tutarı limitleri oluşturulmuştur ve bu limitler üç ayda bir gözden geçirilmektedir. Grubumuzun kredi itibarı kriterlerini karşılayamayan müşteriler, ancak avanslı olarak Grup ile işlem yapabilmektedir. Müşterilerimizin %85'inden fazlası ile dört yıldan fazla süredir çalışmaktayız. 31 Aralık 2012 itibariyle maalesef yıl içerisinde iflasını açıklayan bir müşterimizle ilgili 60 bin TL değer düşüklüğü zararımız bulunmaktadır. Daha önce de bahsedildiği üzere, 31 Aralık 2012 tarihindeki 20 bin TL'lik değer düşüklüğü zararı, Papyrus'ün satın alımı ile elde edilen ticari alacaklarla ilgilidir. 31 Aralık 2012 itibariyle değer düşüklüğü zararlarının kalan kısmı ise genellikle ekonomik koşullar nedeniyle bakiyelerinin tahsilâtının mümkün görülmediği birçok müşteri ile ilgilidir. Ticari ve diğer alacaklarımızın kredi kalitesini, Risk Yönetim Komitesi tarafından belirlenmiş kredi politikası çerçevesinde değerlendirmekteyiz.

- Tahviller

Grubumuz kredi riskine maruz kalma durumunu, yalnızca likit tahvillere yatırım yaparak ve [x] derecelendirme kuruluşundan A1 notu ve [y] derecelendirme kuruluşundan A notu alan taraflarla işlem yaparak sınırlandırmaktadır. Yönetimimiz, kredi derecelendirmelerini aktif olarak izlemekte ve yine Grup'un yalnızca yüksek kredi notlu tahvillere yatırım yaptığı bilindiğinden, işlem yaptığı taraflardan herhangi birinin bu yükümlülükleri yerine getirememesini beklememektedir.

- Nakit ve nakit benzerleri

Grubumuza ait nakit ve nakit benzerleri, [X] derecelendirme kuruluşu tarafından AA-'den AA+' ya kadar derecelendirilmiş banka ve taraf olan finansal kurumlarda tutulmaktadır.

- Teminatlar

Grubumuzun bu konudaki politikası sadece tamamına sahip olunan bağlı ortaklıklara finansal garanti verilmesidir. 31 Aralık 2012 itibariyle verilmiş herhangi bir garanti bulunmamaktadır (2011: Yoktur).

- Likidite riski

Grubumuzun likidite riski, mevcut ve ilerideki muhtemel borç gereksinimlerinin normal koşullarda veya kriz durumlarında fonlanabilmesi için çeşitli finansal kuruluşlardan bizi zarara uğratmayacak veya itibarını zedelemeyecek şekilde yeterli finansman olanakları temin edilerek yönetilmektedir. Grubumuz, ürün ve servislerinin maliyetlendirilmesinde, nakit akışı gerekliliklerini izlemekte ve yatırımların nakit getirisini optimize etmekte yardımcı olan, faaliyet bazlı maliyetlendirme yöntemini kullanmaktadır. Ayrıca Grubumuz, finansal borçlar (ticari borçlar dışındakiler) sebebiyle 60 gün içinde beklenen nakit çıkışlarından fazla bir miktarda nakit ve nakit benzerleri ile yüksek likiditeye sahip borç senedi elde tutmayı hedeflemektedir. Çıkışların yatırımlara oranı 31 Aralık 2012 itibariyle 1.65 (2011: 1.58) dir. Ticari ve diğer borçları dolayısıyla beklenen nakit çıkışlarının yanı sıra ticari ve diğer alacakları dolayısıyla beklenen nakit girişlerinin de seviyesini izlemekteyiz. 31 Aralık 2012 itibariyle vadesi 2 ay içinde dolan ticari ve diğer alacaklar dolayısıyla beklenen nakit akışı 24,331 bin TL'dir

(2011: 16,940 bin TL). Tüm bunlarla ek olarak, Grubumuz aşağıdaki kredi limitlerine sahiptir:

- 10 milyon TL teminatsız banka nezdindeki cari hesap. Faiz oranı EURO LİBOR + 150 baz puandır. (2011: EURO LİBOR artı 160 baz puan).
- Kısa vadeli finansman ihtiyaçları için çekilebilir 15 milyon TL. Bu limit, bizim tercihimize bağlı olarak yenilenen 30 günlük vadeye sahiptir. Faiz EURO LİBOR + 100 baz puandır. (2011: EURO LİBOR + 110 baz puan).

- Piyasa riski

Grubumuz mevcut, piyasa riskini yönetmek için türev araçlar alıp satmakta ve aynı zamanda finansal yükümlülük altına girmektedir. Bütün bu işlemler Risk Yönetimi Komitesi'nin belirlediği politikalar dahilinde gerçekleştirilir.

- Faiz riski

Faiz oranlarındaki değişimlere maruz kalan varlıkları da dikkate alarak, kredi faizlerinin değişiminden kaynaklanan riskin % 45-% 65'i için sabit faizli kredi kullanım politikası uyguluyoruz. Ayrıca, faiz riskine bağlı olarak nakit akışlarında meydana gelebilecek değişimlerden korunmak amacıyla vadeli faiz oranı takaslarına giriyoruz.

- Operasyonel risk

Grubumuzun devamlılığı muhakkak ekonomik durum ve faaliyet gösterdiğimiz ülke pazarlarındaki gelişmelerle ilişkilidir. Ayrıca faaliyet konumuzun aktif olduğumuz ülkelerin çevre politikaları ile de doğrudan ilişkisi olması, politik ve bazı diğer risklere de maruz kalmamıza neden olmaktadır. Tüm bu ekonomik ve politik riskleri doğru yönetilmek için faaliyette bulunduğumuz ülkelerin ekonomik ve politik gelişmelerini yakından takip etmekteyiz. Yeni düzenlemelerin Grubumuz üzerinde yaratacağı etkilerle ilgili olarak düzenli aralıklarla danışman firmalarımızın görüşlerine başvurmaktayız. Geçmiş faaliyet yıllarında tek başına ya da diğer belirlediğimiz risklerle birlikte Grubumuzun varlığını tehdit edecek nitelikte bir riskle karşılaşmadık. Böyle bir riskin varlığı tahmin edilemez olsa bile istisnai risklerin ortaya çıkması halinde, böyle bir riskin

Üretim miktarımız ve karımız üzerinde bir etkisi olabilir. Tüm bunlara rağmen Grubumuzun varlığını tehdit edecek nitelikte bir riski belirlemiş durumda değiliz.

Diğer hususlar

Grubumuzun en büyük müşterilerinden birinin Ocak 2013’de meydana gelen ve fabrikasında zarara yol açan doğal afetten sonra tasfiyesi gerçekleşmiştir. 100 bin TL kadar borcu olan bu alıcıdan, Grup’un tahsilt beklentisi 10 bin TL’den daha düşüktür. Konsolide finansal tablolarımızda bu durum için herhangi bir karşılık ayrılmamıştır. Ayrıca Grubumuz, 22 Temmuz 2012 tarihinde Olympus şirketinin tüm hisselerini 6,500 bin TL karşılığında alacağını açıklamıştır. 4 Ocak 2013 tarihinde, Grup ortakları, bu işlemi onaylamış olup Grup satın almaya geçmeden önce düzenleyici kurumlardan gelecek onayı beklemektedir. Yönetimimiz sevinçle belirtmek isteriz ki bu onayın Nisan 2013 itibariyle alınacağını öngörmektedir.

- Yeniden yapılandırma Ocak 2013 sonunda, Grubumuz yeni bir maliyet azaltma programı uygulamak ve maliyetleri azaltmak için ek tedbirler alma niyetindedir. Bunun en önemli sebebi ise hiç kuşkusuz, bugünkü piyasa şartlarına ve küresel durgunluğa uyum sağlayabilmektir. 2013 yılında yapacağımız bu yeni proje ile ve yapacağımız yeniden yapılandırmayla 600 bin TL’den 850 bin TL’ye kadar maliyetleri kısabileceğimizi tahmin ediyoruz.

şirketler topluluğunda ana şirketin faaliyet raporları

Ana ortak ve nihai kontrol eden taraf

Yıl boyunca şirket’in hisselerinin büyük bölümü Brown Products Corporation’dan Cameron Paper Co tarafından alınmıştır. Bunun sonucunda Grubu yeni nihai kontrol eden taraf AJ Pennypacker olmuştur. (Madde 15b) Grubumuzun doğrudan veya dolaylı iştirak ettiği işletmelerin, şirketimiz sermayesinde herhangi bir payı bulunmamaktadır.

- Risk yönetimi çerçevemiz

Yönetim Kurulumuz, Grubumuzun risk yönetim çerçevesinin belirlenmesinden ve gözetiminden genel olarak sorumludur. Kurul, Grubumuzun risk yönetimi politikalarını geliştirmek ve izlemekle sorumlu Risk Yönetimi Komitesini kurmuştur. Komite, faaliyetlerini düzenli olarak Kurula raporlamaktadır. Grubumuzun risk yönetim politikaları, karşılaşılabilecek riskleri saptamak ve analiz etmek, uygun risk limitlerini belirlemek ve kontrollerini kurmak ile riskleri ve risklerin limitlere bağlılığını gözlemlemek amacıyla belirlenmiştir. Risk yönetimi politikalarımız ve sistemlerimiz, Grubumuzun faaliyetlerindeki ve piyasa şartlarındaki değişiklikleri yansıtabilecek şekilde düzenli olarak gözden geçirilir. Grup, eğitimler ve yönetim standart ve prosedürleri vasıtasıyla, tüm çalışanlarımızın rol ve sorumluluklarını anladığı disiplinli ve yapıcı bir kontrol ortamı geliştirmeyi hedeflemektedir. Denetim Komitemiz, yönetimi, Grubumuzu risk yönetimi politika ve prosedürlerine uygunluğu açısından denetler ve Grubumuzun karşılaştığı risklere bağlı olarak risk yönetimi çerçevesinin yeterliliğini gözden geçirir. İç Denetim Bölümümüz ise, Grup Denetim Komitesi'ne gözetim fonksiyonunu yerine getirmesi esnasında destek vermektedir. İç denetim bölümü, risk yönetimi politika ve prosedürlerinin düzenli ve özel olarak değerlendirmelerini yapar ve sonuçları Denetim Komitesine raporlar.

- Konsolidasyon süreci

Ayrıca mali tablolarımızın konsolidasyon sürecine dahil olan tüm grup şirketlerimiz iç kontrol birimimizin denetim süreçlerine dahil edilmektedir. Özellikle konsolidasyon sürecinde aksaklıklar yaşanmaması için iç kontrol bölümümüzün talimatıyla 2012 faaliyet yılında ay kapanışlarının hızlandırılması için yürütülen bir proje hayata geçirilmiştir.

Bağlılık Raporumuzun sonuç bölümü

2012 faaliyet yılı içerisinde; ilgili TTK hükümleri çerçevesinde Şirketimiz AJ Pennypacker Şirketler topluluğunun bağlı bir şirkettir. TTK Madde 199 gereğince Şirketimiz Yönetim Kurulu, hakim şirketle ve hakim şirkete bağlı bir şirketle olan ilişkileri hakkında düzenlediği bağlılık raporunda aşağıdaki beyanı vermiştir:"

“Şirketimiz, hâkim şirket ve ona bağlı şirketlerle 1 Ocak - 31 Aralık 2012 faaliyet yılında yapılan tüm işlemlerde tarafımızca bilinen hal ve şartlara göre, hakim şirketin yönlendirmesiyle hâkim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına yaptığı hukuki işlemler ve 2012 faaliyet yılında hakim şirketin ya da ona bağlı bir şirketin yararına alınan veya alınmasından kaçınılan, tüm önlemler değerlendirilmiştir. 2012 faaliyet yılına ilişkin olarak bilinen hal ve şartlara göre oluşan bir işlemten dolayı Şirketimizin böyle bir zarar uğramadığını beyan ederiz.” (Örnek Faaliyet Raporu, Ocak 2013)

4. BDS 720 STANDARDI 720'E GÖRE FAALİYET RAPORLARININ DENETİMİ

4.1. BDS 720 Kapsamı

Çalışmanın bu bölümünde BDS 720 Bağımsız Denetim Standardının kapsamı ele alınmaktadır. Bağımsız Denetim Standardı 720'nin kapsamı, bir işletmenin yıllık faaliyet raporu içerisinde bulunan mali ve mali olmayan bilgilere yönelik denetim yapan kişilerin sorumluluklarını düzenlemektedir. Bir işletmenin denetlenecek olan yıllık faaliyet raporu bir belge olduğu gibi aynı amaç kapsamında düzenlenen belgelerin birleşimi de olabilmektedir.

BDS 720 kapsamında başka bilgi, bağımsız denetçilerin mali tabloları denetmelerine ilişkindir. Öte yandan söz konusu standardın içerdiği hükümler, BDS'lerde ifade edilen amaçlara ve denetçinin belirtilen amaçlarına ulaşmasını sağlayabilme amacıyla ele alınmıştır. Denetçinin mali tablolara yönelik ileri sürdüğü görüşler, diğer bilgileri içermediğinden BDS 720 denetçinin mali tablolara yönelik bir görüş ileri sürmesi için gerekli olandan başka bir kanıtı ulaşılmasına zorunluluk kılmamaktadır.

Burada bahsedilen diğer bilgilerin denetiminden elde edilen netice 6102 sayılı TTK kapsamında ayrı bir raporda düzenlenmektedir. Bu rapora “Yönetim Kurulunun Yıllık Faaliyet Raporuna İlişkin Denetçi Raporu” adı verilmektedir. Denetimi gerçekleştiren kişi de yıllık faaliyet raporunun denetim faaliyetini yürütürken BDS'lerde belirtilen kıstaslara uygun davranır.

Yıllık raporda yer alan mali bilgilerin ve yapılan araştırmaların iş durumu, denetlenen mali tabloların tamamı ve bağımsız denetim neticesinde tespit edilen verilerin tutarlı olup olmadığı ve bunların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı konusunda görüş bildirimini yapılmaktadır. Bu standardın 11A-20 paragraflarında açıklanan teknikleri ve benzer şekilde uygulayarak denetçi, görüşlerini diğer bilgilere dayandırmak için yeterli denetim kanıtı alır. Mali tabloların tam setinin bağımsız denetimini yapmak üzere atanan denetçi, diğer bilgileri de bu standarda uygun olarak denetlemektedir.

Diğer bilgiler mali tablolarla veya denetim sırasında denetçinin aldığı bilgiler ile uyuşmuyorsa, bu durum mali tablolarda önemli bir bozulmaya veya diğer bilgilerin önemli ölçüde yanlış temsil edildiğini göstermektedir. Bu standart, denetçinin diğer bilgileri incelemesini ve değerlendirmesini gerektirir, çünkü herhangi bir durum mali tabloların ve denetim raporunun güvenilirliğini azaltabilir. Bu tür önemli yanlış beyanlar, denetim görüşünün kullanıcılarının ekonomik kararlarını da uygunsuz şekilde etkileyebilir.

Bununla birlikte BDS 720 denetçinin:

- Önemli ölçüde yanlışlık ya da yanıltıcı beyanları kapsamasını,
- Dikkatsiz şekilde sunulan beyanlar ya da bilgilerin içermesini,
- İçine bulunması gerekli olan bilgilerin göz ardı edilmesini ya da gizlediğini, bu nedenle de yanıltıcı olduğunu düşündüğü bilgiler ile bilerek ilişkilendirilmemesini gerekli kılan etik hükümlerin uyulmasında yardımcı olmaktadır.

BDS 720’de belirtildiği gibi diğer bilgiler, mali tablolar üzerindeki tutar ya da diğer kalemler ile veya denetçinin denetim sürecinde hakkında bilgi ettiği diğer tutar ya da kalemler ile;

- “Aynı olması,”
- “Bunları özetlemesi veya”
- “Bunlar hakkında daha fazla ayrıntı sunması,”

İstenilen tutarlar ya da diğer kalemleri de kapsayabilmektedir. Bunun yanı sıra diğer konularda da diğer bilgileri içerebilmektedir.

BDS 720'ye göre denetimi gerçekleştiren kişinin diğer bilgilere yönelik sorumlulukları, diğer bilgileri denetçinin belirlediği rapor tarihinden önce ya da sonra elde etmiş olduğuna bakılmadan uygulanmaktadır.

Bu durumun uygulanmadığı durumlar BDS 720'de açıklanmaktadır:

“(a) Onaylanmadan önce ilân edilen finansal bilgiler veya

(b) İzahnameler dâhil, halka arzlarda kullanılan belgeler.”

Söz konusu Bağımsız Denetim Standardı 720 1/1/2017 tarihinde ve sonrasını kapsayan hesap dönemlerinin denetiminde uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir.

4.2. BDS 720 Amaçları

Diğer bilgileri denetleyen denetçilerin amaçları BDS 720 kapsamında şu şekilde ifade edilmektedir:

(a) diğer bilgiler ile mali tablolar arasında önemli bir tutarsızlığın varlığının değerlendirilmesi;

(b) denetim sırasında denetçi tarafından alınan diğer bilgilerle denetçi tarafından alınan bilgiler arasında anlamlı bir tutarsızlık olup olmadığını incelemek,

(c) benzer önemli tutarsızlıkların varlığını gösteren durumları tespit etmek veya diğer bilgilerin önemli ölçüde bozulduğunu gösteren koşulların farkında olduklarında buna göre tepki vermek;

(d) Bu standarda uygun olarak rapor vermektedir.

BDS 720'nin 11T. Maddesinde denetçinin yukarıda sayılan amaçlarına ek olarak bir de uygulanan teknikler sonucunda elde edilen denetim kanıtlarının değerlendirilmesi ile BDS 720'ye uygun bir görüş oluşturarak rapor çerçevesinde ileri sürmektedir (BDS, 720).

BDS 720’de kullanılan tanımlar şunlardır:

Yıllık faaliyet raporu: Bir şirketin yönetim ya da üst yönetiminden sorumlu olan kişilerce mevzuat ya da genel düzenlemeler kapsamında yıllık bir biçimde hazırlanan ve ortaklar, paydaşlara işletmenin faaliyetlerini ve mali sonuçlarıyla mali durumuna yönelik bilgi verme amacı güden belge ya da belgelerin bütünüdür. Yıllık faaliyet raporları, bir işletmenin mali tablolarını ve bu tablolara yapılmış olan denetimlerin raporunu kapsamaktadır. Bununla birlikte yıllık faaliyet raporu bir yandan işletmede meydana gelen gelişimleri, işletmenin gelecek dönemine yönelik tahminleri içerirken, risk ve belirsizlik durumları hakkında bilgiler elde edilmesini de sağlamaktadır.

Diğer bilgilerdeki yanlışlık: Diğer bilgilerin yanlış şekilde beyan edilmesini ya da bir başka herhangi bir biçimde yanıltıcı şekilde beyan edildiği durumları kapsayan yanlışlıklardır.

Diğer bilgiler: Herhangi bir işletmenin yıllık faaliyet raporu içerisinde bulunan mali veriler ya da mali olmayan bilgileri içermektedir.

4.3. BDS 720 Ana Hükümleri

“Diğer Bilgilerin Elde Edilmesi”

BDS 720’de belirtildiği üzere denetçi, işletmenin yönetim kurulu ile müzakere ederek hangi belgelerin yıllık faaliyet raporu olduğunu ve bu gibi belgelerin planlanan yayın biçimi ve zamanını belirlemektedir. Bununla birlikte yıllık faaliyet raporunu meydana getiren işletme belgelerinin gerçek halinin zamanında denetçi raporu tarihinden önce elde etmek için yönetimle beraber uygun bir programın yapılması gerekmektedir.

BDS 720’nin c maddesinde belirtilene göre; belirlenen belgelerin bir kısmının ya da tamamının denetçi raporunun tarihinden sonra elde edilebilecek olması durumunda BDS 720 kapsamında zorunlu olarak ifade edilen tekniklerin tanımlanması için yönetim kurulundan belgelerin gerçek haline ulaşılması ve bu belgelerin işletme tarafından yayınlanmadan önce denetçiye verileceğine yönelik yazılı beyan istenmektedir.

BDS 720 Ana hükümlerinden biri diğeri de “Diğer bilgilerin incelenmesi ve değerlendirilmesidir”.

Bu bağlamda denetimi gerçekleştiren kişi diğer bilgileri elde ederek inceler ve bu incelemeyi yaparken de;

- Diğer bilgilerle mali tabloların tutarsızlık gösterip göstermediğini belirler. Bu belirlemeye bir dayanak oluşturmak ve söz konusu tutar ya da diğer kalemlerin tutarlılıklarının değerlendirilmesi için diğer bilgilerden belirlenen tutar ya da diğer kalemleri mali tablolarda belirtilen tutarlar ya da diğer kalemler ile kıyaslamaktadır.

Diğer bilgilerle denetçinin denetim sürecinde elde ettiği bilgiler arasında önemli düzeyde bir tutarsızlığının bulunup bulunmadığını, elde dilen denetim kanıtlarıyla denetim sonucunda elde edilen verileri karşılaştırır.

BDS 720’de belirtilen diğer hükümden biri de “Diğer Bilgilerin denetlenmesidir.”

Buna göre denetçi diğer bilgileri denetlerken, mali tabloların ve diğer bilgilerin denetimi esnasında elde ettiği bilgiler kapsamında:

-Ek bilgi veya kanaat getirilmesinin gerekliliğini ele alır.

-Diğer bilgiler uygulanan mevzuat hakkında ve işletmenin bu mevzuata nasıl uyum sağladığı hakkında bilgiler elde eder.

- Diğer bilgilerden elde edilen tutar ya da diğer kalemleri mali tablolardaki tutar ya da diğer kalemler ile karşılaştırarak bunların arasındaki önemli tutarsızlıkların bulunup bulunmadığı hakkında kanıt elde etmektedir.

-Diğer bilgilerde denetçinin denetim sürecinde kazandığı bilgiler arasında önemli tutarsızlığın bulunup bulunmadığını, denetimden elde edilen kanıtları ve denetim sonrasında ulaşılan sonuçlar kapsamında tetkik etmektedir.

- Diğer bilgilerin gerçeğe uygun olup olmaması hususunda denetim kanıtı elde edilmektedir. Bu kanıtın elde edilmesi amacıyla denetimi gerçekleştiren kişi;

- Elde edilen diğer bilgilerin işletmenin denetlenen hesap dönemine ait olan iş ve işlemlerinin akışı, mali durumunun her yönü, işletme hakları ve çıkarlarını koruyacak biçimde, doğru, eksik olmadan, dolaylı olmadan ve dürüst bir biçimde belirlenip belirlenmediğini
- İşletmenin yönetim kurulu tarafından diğer bilgilerde yanıltıcı, abartılı ve yanlış düşüncenin ortaya çıkmasını sağlayacak aykırı ifadelerin bulunup bulunmadığını,
- İşletme yönetiminin işletmenin mali performansı ile mali durumunun genel özellikleri ve karşı karşıya bulundukları temel risklerin diğer bilgilerde yapılan değerlendirmelerin gerçek olup olmadığını tetkik etmesi gerekmektedir.

Öte yandan denetçi BDS 720’de 14. Paragraf kapsamında diğer bilgilerin denetimini yaparken mali tablolarla ya da denetimden elde edilen veriler ile arasında bir ilişki bulunmayan diğer bilgilerin önemli yanlışlıklar içermesine karşı dikkatli olmalıdır.

BDS 720’de yer alan bir başka ana hüküm ise “Önemli Bir Tutarsızlığın Olduğuna veya Diğer Bilgilerin Önemli Bir Yanlışlık İçerdiğine İşaret Eden Durumlara Karşılık Verilmesi” başlığıdır.

Bu başlığa göre önemli düzeyde bir tutarsızlığın varlığına işaret eden durumların belirlenmesi durumunda denetimi gerçekleştiren kişi bu durumu yönetim ile müzakere etmesi gerektiğinde:

“(a) Diğer bilgilerin önemli bir yanlışlık içerip içermediğine,

(b) Finansal tabloların önemli bir yanlışlık içerip içermediğine ya da

(c) İşletme ve çevresine ilişkin edindiği kanaatin güncellenmesinin gerekip gerekmediğine dair sonuca varmak amacıyla diğer prosedürleri uygular.”

Denetçi buna karşı diğer bilgilerde önemli bir yanlışlığın olduğunu fark ettiği durumlarda yönetim kurulu ile bu durumun müzakeresini yaparak BDS 330’da belirtilen “Bağımsız Denetçinin Risk Olarak Değerlendirilmiş Hususlara Karşı Yapacağı İşler Standardında” yer alan hükümlere uygun söz konusu duruma karşılık vermelidir.

Bir başka hüküm ise “Denetçinin Diğer Bilgilerin Önemli Bir Yanlılık İçerdiği Sonucuna Varması Durumunda Karşılık Verilmesi” hükmüdür. Bu hükme göre denetçinin diğer bilgilerde önemli bir yanlılığın olduğunu belirlemesi durumunda yönetim kurulundan bu bilgilerin düzeltilmesini istemektedir. Buna göre yönetimin:

- Yönetim düzeltmeyi kabul ettiğinde düzenlemenin yapılıp yapılmadığı kontrol edilir, ya da;
- Düzeltmenin reddedilmesi durumunda denetçi, bu sorunu üst yöneticilere bildirerek bu düzeltmenin yapılmasını ifade eder.

Bir diğer maddeye göre denetçi rapor tarihinden önce belirlenen diğer bilgilerin önemli bir yanlılığı içerdiğini belirlemesi ve bu konuda üst yönetimden sorumlulara bildirilmesinden sonra da diğer bilgilerin düzeltilmediği takdirde BDS 720’de belirtildiği üzere uygun adımlar izlemelidir. Söz konusu adımlar BDS 720’de şu şekilde yer almaktadır:

- A. Denetçi, belirlenen önemli yanlılığın denetçi raporuna etkilerini değerlendirmekte ve denetçinin raporunda nasıl ele alınacağına yönelik gerçekleştirilen planın üst yöneticilere bildirmelidir.
- B. Denetçi, mevzuata göre gerekli gördüğü durumda denetimden çekilebilmektedir.

Denetçi, diğer bilgilerin maddi olarak yanlış olduğu sonucuna varırsa ve konu yönetimden sorumlu kişilere iletdikten sonra diğer bilgiler düzeltilmezse, denetçi aşağıdakiler de dahil olmak üzere uygun önlemleri alır:

- (a) Maddi hataların denetçi raporu ve kurulun faaliyet raporu üzerindeki etkilerini denetçi raporu üzerinden değerlendirir ve yönetimden sorumlu kişilere bu raporların nasıl ele alınacağına ilişkin planını iletir.
- (b) Bu hususa uygun olarak diğer bilgiler hakkında değiştirilmiş görüş bildirir veya kanun kapsamında mümkünse denetimden çekilir.

Denetçinin rapor tarihinden sonra belirlenen diğer bilgilerin önemli bir yanlılık içermesi durumunda denetçi:

- a) Diğer bilgilerde yer alan yanlışlıkların düzeltilmesi durumunda işletmenin içerisinde yer aldığı koşullar kapsamında gereken adımlar uygulanır ya da
- b) İşletmenin üst yönetiminden sorumlu kişilere beyan edilmesinden sonra diğer bilgilerin düzeltilmemesi durumunda denetçinin sahip olduğu yasal hak ve yükümlülükler kapsamında uygun ilerleme yapılmaktadır.

BDS 720’de yer alan bir başka ana hüküm ise “Finansal Tabloların Önemli Bir Yanlışlık İçerdiği veya Denetçinin İşletme ve Çevresine İlişkin Edindiği Kanaatin Güncellenmesinin Gerekliği Durumlarda Karşılık Verilmesi” başlığında yer almaktadır.

Buna göre: BDS 720’de 14-15. Maddelerde belirtilen tekniklerin uygulanması neticesinde mali tablolar üzerinde önemli bir yanlışlığın bulunması ya da işletme ve çevresine yönelik edinilen kanaatin güncellenmesinin gerekli olduğu durumlarda denetçi; diğer BDS’lerde belirtilen hükümler kapsamında ilerlemektedir.

BDS 720’de raporlamaya ilişkin hükümler ise şu şekilde yer almaktadır:

Denetçi rapor tarihinde:

- Borsada işlem gören işletmelerin mali tablolarının denetimine yönelik, denetçinin diğer bilgilere ulaşması ya da ulaşmasını beklemesi ya da
- Borsada işlem görmeyen işletmenin mali tablolarının denetlenmesine yönelik denetçinin diğer bilgilerin bir kısmına ya da tamamına ulaşması durumunda raporda “diğer bilgiler” başlığı ya da uygun bir başlıkta bilgileri aktarmalıdır.

BDS 720’nin 21. T maddesine göre denetimi gerçekleştiren kişi, diğer bilgilerin denetimini yaptıktan sonra bağımsız denetim raporunu düzenlemelidir. Buna göre denetçi raporunun diğer bilgiler kısmını içermesi halinde bu bölümde:

“(a) Yönetimin diğer bilgilerden sorumlu olduğuna dair bir açıklama yer alır,”

“(b) Aşağıdakiler belirtilir:”

“(i) Varsa, denetçi raporu tarihinden önce denetçi tarafından elde edilmiş olan diğer bilgiler,”

“(ii) Borsada işlem gören bir işletmenin finansal tablolarının denetimine ilişkin, varsa denetçi raporu tarihinden sonra elde edilmesi beklenen diğer bilgiler,”

“(c) Denetçi görüşünün diğer bilgileri kapsamadığı ve dolayısıyla denetçinin bunlara ilişkin bir denetim görüşü veya herhangi bir güvence sonucu bildirmediği (veya bildirmeyeceği) açıklanır,”

“(ç) Bu BDS uyarınca diğer bilgilerin incelenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanmasına ilişkin olarak denetçinin sorumlulukları açıklanır ve”

“(d) Diğer bilgilerin denetçi raporu tarihinden önce elde edilmiş olması hâlinde:

“(i) Denetçinin, diğer bilgilerin önemli bir yanlışlık içermediği sonucuna varması durumunda, raporlanacak herhangi bir hususun bulunmadığına ilişkin bir açıklama eklenir.”

“(ii) Denetçinin diğer bilgilerin düzeltilmemiş önemli bir yanlışlık içerdiği sonucuna varması durumunda ise, diğer bilgilerdeki düzeltilmemiş yanlışlığa ilişkin bir açıklama eklenir.”

BDS 720’nin 22T. 2T maddesinde ifade bulan diğer bilgilerin denetlenmesi neticesinde düzenlenen raporun aşağıda yer alan unsurların ve açıklamaların içermesi gerekmektedir:

“(a) Yıllık Faaliyet Raporunun Denetimine İlişkin Bağımsız Denetçi Raporu başlığı.”

“(b) Duruma göre sözleşmede veya mevzuatta belirtilen muhatap.”

“(c) Görüş bölümü. Bu bölümde;”

“i. Denetlenen işletme,”

“ii. Diğer bilgilerin denetlenmiş olduğu,”

“iii. Diğer bilgilerin kapsadığı dönem,”

“iv. Diğer bilgilerin, finansal tablolar ve denetim sırasında elde edilen bilgilerle tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığı hakkında oluşturulan görüş ve bu görüşün türü, belirtilir.”

“(ç) Görüşün dayanağı bölümü. Bu bölüme, denetçinin diğer bilgilerin düzeltilmemiş önemli bir yanlışlık ya da tutarsızlık içerdiği sonucuna varması durumunda söz konusu yanlışlığa ilişkin bir açıklama dâhil edilir.”

“(d) Diğer bilgileri denetlenen işletmenin finansal tabloları hakkındaki bağımsız denetçi raporunun tarihi ve söz konusu raporda verilen görüş.”

“(e) Yönetimin sorumluluğu.”

“(f) Denetçinin sorumluluğu.”

“(g) Sorumlu denetçinin adı.”

“(ğ) Denetçinin imzası.”

“(h) Denetçinin adresi.”

“(ı) Denetçi raporu tarihi.”

Bunun yanı sıra BDS 7053 kapsamında şartlı görüş ya da olumsuz görüşün bildirilmesi durumunda denetçi, olumlu görüşün dışında bir görüşün ileri sürülmesine yol açan durumun paragraftaki zorunlu kısma açıklaması gerekmektedir.

BDS 720'nin 23T. Maddesi kapsamında gerçekleştirilen bağımsız denetim faaliyetlerinde, mali tablolar hususunda verilen görüşe dayalı işletmenin içerisinde yer aldığı koşullara göre diğer bilgilere yönelik görüşlerde sadece BDS 720'de yer alan tabloda belirtilen görüşler ileri sürülebilir.

Söz konusu tablo şu şekildedir:

Tablo 4. BDS 720’de Denetçinin Görüşleri

Finansal Tablolar Hakkında Verilen Görüş	Diğer Bilgiler Hakkında Verilen Görüş			
	Olumlu Görüş	Sınırlı Olumlu Görüş	Olumsuz Görüş	Görüş Vermekten Kaçınma
Olumlu Görüş	✓	✓	✓	✓
Sınırlı Olumlu Görüş	X	✓	✓	✓
Olumsuz Görüş	X	X	✓	✓
Görüş Vermekten Kaçınma	x	X	x	✓
(✓) simgesi; denetçinin finansal tablolara verdiği görüş türü için, içinde bulunan şartlara göre, diğer bilgilere ilişkin verebileceği görüşü ifade eder.				

Kaynak: (Bağımsız Denetim Standardı 720)

Mevzuatta belirlenen raporlamaya ilişkin BDS 720’de belirtilen hüküm şu şekildedir:

BDS 720’nin 24. Maddesinde belirtildiği üzere;

Belirli bir ülkenin yasal düzenlemelerinde belirtilen denetçinin diğer bilgilere atıf yaparken şekil ya da metin kullanımı gerekliyse, aşağıda yer alan durumların meydana gelmesi gerekmektedir:

“(a) Denetçi raporu tarihinden önce denetçi tarafından elde edilmiş olan diğer bilgilerin tanımlanması,”

“(b) Denetçinin diğer bilgilere ilişkin sorumluluklarına dair bir açıklama ve”

“(c) Denetçinin bu amaca yönelik çalışmalarının sonucunu ele alan net bir açıklama.

Belgelendirme”.

4.4. BDS 720 Açıklayıcı Hükümleri ve Uygulamaları

BDS 720 içerisinde yer alan “Açıklayıcı Hükümler ve Uygulamaları” başlığı altında bulunan tanımlar şu şekildedir:

Yıllık Faaliyet Raporu:

A1. Yasal düzenlemeler ya da genel uygulamalarca yıllık faaliyet raporunun içerik ve adı belirlenebilir. Bunun yanı sıra içerik ve rapor adı ülkeden ülkeye değişebilmektedir.

A2. Genellikle yıllık olarak hazırlanan yıllık faaliyet raporları, denetlenen mali tabloların 1 yıl ve daha kısa ya da aksine daha uzun bir dönemi kapsıyorsa yıllık faaliyet raporu bu dönemi içerecek şekilde hazırlanabilmektedir.

A3. Çeşitli durumlarda işletmelerin yıllık faaliyet raporları bir tek belge halinde olabildiği gibi bu raporlar için yıllık faaliyet raporu adı ya da başka bir ad da verilebilir. Bununla birlikte diğer durumlardaysa yasal düzenlemeler ya da genel uygulamalar; işletmelerin faaliyetleri ve mali sonuçlarıyla mali durumları hakkındaki verilerin, bir belge üzerinde ya da aynı özellikte iki ya da ikiden fazla belge olarak raporlanmalıdır. Buna örnek olarak çeşitli ülkelerin yasal düzenlemeleri ya da genel uygulamalarına dayanan aşağıda yer alan belgelerden bir ya da birden fazlası yıllık faaliyet raporunu oluşturmaktadır. Bunlar:

- “Yönetim raporu, yönetim yorumu ya da faaliyet ve finansal durum değerlendirmesi, üst yönetimden sorumlu olanlar tarafından hazırlanan benzer raporlar (örneğin, yönetim kurulu raporu).”
- “Yönetim kurulu başkanının mesajı.”
- “Kurumsal yönetim beyanı.”
- “İç kontrol ve risk değerlendirme raporları.”

A4. Söz konusu yıllık faaliyet raporları basılı veya sanal ortamda kullanıcı erişimlerine açık olabilmektedir.

A5. İçeriği, amacı, sahip olduğu nitelik bakımından yıllık faaliyet raporu diğer raporlardan farklıdır. Diğer raporlara belirli bir paydaş grubunun bilgi ihtiyacının

karşılanması amacıyla hazırlanan bir rapor ya da yasal düzenlemeden kaynaklı olan belirli bir raporlama amaca uygun bir biçimde ele alınan raporlar örnektir.

A6. Diğer bilgilerde belirli bir hususun çıkması durumunda, diğer bilgilerde bu konunun net bir biçimde anlaşılması için gerek duyulan bilgi gizlenebilmektedir.

A7. BDS 720’de bahsi geçen önemlilik kavramı, diğer bilgilerin uygulanabilen bir çerçevesi olarak değerlendirilebilir. Bu durumun meydana gelmesi durumunda, buna benzer bir kapsam, denetçiye BDS 720 kapsamında önemliliğe yönelik mesleki muhakeme yaparken referans olabilmektedir. Öte yandan çeşitli durumlarda önemlilik kavramının diğer bilgiler bakımından nasıl uygulandığını belirten de çerçeve vardır. Bu gibi durumlarda aşağıda belirtilen özellikler, diğer bilgilerdeki yanlışlığın önemliliğinin belirlenmesi açısından referans sağlanabilir:

- “Önemlilik, bir grup olarak kullanıcıların ortak bilgi ihtiyaçları bağlamında değerlendirilir. Diğer bilgilerin kullanıcılarının finansal tablo kullanıcılarıyla aynı olması beklendiğinde, bu kullanıcıların, diğer bilgileri finansal tablolara bir bağlam oluşturmak amacıyla kullandığı değerlendirilebilir.”
- “Önemlilikle ilgili varılan yargılar; düzeltilmemiş yanlışlıkların, kullanıcıların kararlarını etkileyip etkilemeyeceğini göz önünde bulundurmak suretiyle, yanlışlığa ilişkin belirli durumları dikkate alır. Yanlışlıkların hepsi kullanıcıların ekonomik kararlarını etkilemeyecektir.”
- “Önemlilikle ilgili varılan yargılar hem nicel hem de nitel değerlendirmeleri içerir. Dolayısıyla, bu tür yargılar, diğer bilgilerin işletmenin yıllık faaliyet raporu bağlamında ele aldığı kalemlerin niteliğini veya büyüklüğünü dikkate alabilir.”

“Diğer Bilgiler”

A8. BDS 720’nin Ek 1 kısmında diğer bilgiler bölümüne eklenebilecek tutar ya da diğer kalemlere yönelik örneklere yer verilmektedir (BDS, 720).

A9. Çeşitli durumlarda geçerli olan mali raporlama kapsamında belirlenen açıklamaların yapılması zorunludur. Ancak burada belirtilen açıklamalar mali tabloların dışında

yapılmalıdır. Bu açıklamaların geçerli mali raporlama kapsamında zorunlu olmasından dolayı, mali tabloların bir parçası halindedir. Bu nedenle de buna benzer şekilde yapılan açıklamalar, BDS 720'nin amaçlarına yönelik diğer bilgileri meydana getirmemektedir.

A10. “Geniştirilebilir İşletme Raporlama Dilindeki (XBRL) finansal tablo kalemlerine ilişkin etiketler, diğer bilgileri bu BDS’de tanımlandıkları şekliyle yansıtmazlar.”

BDS 720'nin A11. Maddesinde yasal düzenlemeler ya da genel uygulamalar kapsamında yıllık faaliyet raporlarının hangi belgelerden meydana geldiği belirlenmektedir. Birçok durumda işletme yöneticileri ve üst yöneticilerinin yıllık faaliyet raporunu meydana getiren belgeleri bir set olarak yayınlatabilmektedir. Fakat çeşitli durumlarda yıllık faaliyet raporunun hangi belgeler olduğunu ya da hangi belgelerden meydana geldiği açık olmayabilmektedir.

Bu gibi durumlarda, belgelerin (ve ele alındıkları kişilerin) zamanlaması ve amacı gibi hususlar, denetçinin faaliyet raporunun hangi belgelerden veya hangi belgelerden oluştuğunu belirlemesiyle ilgili olabilir.

A12. Faaliyet Raporu diğer dillere birden fazla resmi dil kullanıldığı gibi ülkeler) mevzuata uygun olarak tercüme olduğu durumlarda bir veya birden fazla “yıllık faaliyet raporu” (örneğin, bir iş birden fazla ülke Borsa’da ise), “yıllık faaliyet bir veya daha fazlası formları Olup diğer bilgi parçası dikkate alınabilecek hususlar biridir raporları” farklı mevzuat altında hazırlanmıştır. Bu konuda mevzuatta ek rehberlik sağlanabilir.

A13. İşletme yönetimi ya da üst yöneticiler yıllık faaliyet raporunu hazırlamaktan mükellef olanlardır. Denetçi, yönetim kurulu ya da işletmenin üst yöneticilerine şu şekilde bildirimler verebilmektedir:

- “Denetçinin; yıllık faaliyet raporunun nihai hâlini (hep birlikte yıllık faaliyet raporunu oluşturan belgelerin bileşimi de dâhil olmak üzere) denetçi raporu tarihinden önce bu BDS’yle zorunlu kılınan prosedürleri tamamlamasına imkân verecek sürede ya da bu mümkün değilse, mümkün olan en kısa sürede ve her hâlükârda işletmenin bu bilgileri yayımlamasından önce elde etmesine ilişkin beklentileri.”

- “Diğer bilgilerin denetçi raporu tarihinden sonra elde edilmesi durumunda ortaya çıkacak muhtemel etkiler.”

A14. BDS 720’de Yukarıda belirtilen bildirilerin aşağıdaki durumlarda yapılması uygun olarak belirtilmektedir:

- “İlk denetim çalışmasında.”
- “Yönetim veya üst yönetimden sorumlu olanların değişmiş olması durumunda.”
- “Diğer bilgilerin denetçi raporu tarihinden sonra elde edilmesi beklendiğinde.”

A15. İşletme tarafından diğer bilgilerin yayınlanmasından hemen önce işletmenin üst yöneticilerince onaylanması gerekli olan hususlarda, diğer bilgilerin gerçek hallerinin yayınlanması üst yöneticilerin onaylanması gerekmektedir.

A16. Çeşitli durumlarda yasal düzenlemeler ya işletmelerin raporlama uygulamaları kapsamında söz konusu işletmelerin raporları, denetçilerin rapor tarihinden önce, denetimi gerçekleştirecek olan kişilerin kullanacağı bir biçimde ve işletmelerin mali raporlama dönemlerinden sonra yayınlanan tek bir belge olabilmektedir. Öte yandan diğer durumlardaysa bu gibi benzer belgelerin ileri tarihe ya da işletmeler tarafından belirlenen tarihe kadar yayınlanması gerekli değildir. Bununla birlikte faaliyet raporlarının farklı belgelerden oluşması halinde söz konusu belgelerin yayın tarihleriyle ilgili olarak farklı düzenlemelere veya işletmelerin farklı raporlama uygulamalarına gerek duyulabilir.

BDS 720’nin A17. Maddesinde;

İşletmenin faaliyet raporunun bir parçası olabilecek bir belgeyi (örneğin paydaşlar için isteğe bağlı bir rapor) denetçi raporu tarihinde hazırlamayı düşündüğü durumlarda, yönetim denetçiye hazırlanma amacı veya tamamlanma zamanı hakkında onay veremez. Bu nedenle, denetçinin böyle bir belgenin hazırlanma amacını veya tamamlanma zamanını belirleyemediği durumlarda, bu belge BDS 720’nin amaçları doğrultusunda başka bilgiler şeklinde değerlendirilmeye alınmamaktadır.

A18. Diğer bilgilerin denetçi rapor tarihinden önce ve vaktinde erişilmesi, mali tablolarda denetçi raporunda ya da diğer bilgiler kısmında yayınlanmasından önce gerekli olan düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktadır. İşletme ve denetçi arasında yapılan sözleşme diğer bilgilerin denetimi yapacak olan kişiye zamanında ve denetçi raporundan önce verilmesi amacıyla yapılan bir anlaşmaya atfedilebilir.

A19. İşletmenin diğer bilgilerinin kullanıcılarının erişimine sadece işletmenin web sitesinden verildiğinde denetçiler, BDS 720 kapsamında gereken teknikleri, diğer bilgilerin işletmenin web sitesinden alındığı halinin yanı sıra işletmeden alınan haline uygulanmaktadır. BDS 720 kapsamında denetçinin, işletmenin web sitesinde yer alan diğer bilgileri ve işletmenin diğer bilgilerinin elde edilmesi için araştırma yapmasına ilişkin bir sorumluluğunun olmaması diğer bilgilerin web sitesinde yayınlanan hallerinin de uygun ve gerçek olmasına yönelik bir prosedür uygulama sorumluluğu da yoktur.

A20. Denetimi gerçekleştiren kişi diğer bilgilerin bir bölümü ya da tamamına ulaşmaması durumunda rapor tarihi vermesi ya da rapor yayınlamasına bir engel değildir.

A21. Denetçinin, rapor tarihinden sonra diğer bilgilere erişmesi, denetçinin BDS 560'ta belirtilen 6 ve 7. Maddelerin içeriğindeki prosedürleri güncellemesi gerekmemektedir.

A22. Yazılı beyanların kullanılmasına yönelik ifadeler BDS 5808'de belirtilmektedir. Bu bağlamda BDS 5808 denetçiye rehber olabilmektedir. Sadece denetçi rapor tarihinden sonra elde edilen diğer bilgilere yönelik 13(c) maddesi gereğince zorunlu kılınan yazılı beyan, denetçinin bilgiler ile ilgili BDS 720'de zorunlu olan prosedürleri tamamlayabilmesi yardım sağlamaktadır. Bununla birlikte aşağıda yer alan hususlara yönelik diğer yazılı beyanların talep edilmesi de fayda sağlamaktadır:

- “Yönetimin yayımlamayı beklediği, diğer bilgileri oluşturan belgelerin tamamı konusunda denetçiyi bilgilendirdiği.”
- “Finansal tabloların ve denetçi tarafından denetçi raporu tarihinden önce elde edilen diğer bilgilerin tamamının birbiriyle tutarlı olduğu ve diğer bilgilerin herhangi bir önemli yanlışlık içermediği.”

- “Denetçinin denetçi raporu tarihinden önce elde etmemiş olduğu diğer bilgilerle ilgili olarak; yönetimin söz konusu diğer bilgileri hazırlamayı ve yayımlamayı planlaması ve bu bilgilerin beklenen yayımlanma zamanı.”

Diğer Bilgilerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi;

A23. BDS 2009’a göre denetimi gerçekleştiren kişi, denetim sürecinde mesleğinin gerektirdiği şekilde şüpheli olmalıdır. Bu şüphe ile denetimi planlamakta ve yürütmektedir. Denetçinin planlarının başarılı olmasında işletme yönetiminin fazlası ile iyimser olması göz önünde bulundurulduğunda, diğer bilgilerin denetlenmesi sürecinde söz konusu şüpheliğin devam etmesi gerekmektedir. Öte yandan BDS 720’de mesleki şüphenin devam ettirilmesi kapsamında örnek olan durumlarda bilgilerin:

“(a) Finansal tablolarla veya”

“(b) Denetçinin denetim sırasında elde etmiş olduğu bilgilerle, tutarsızlık gösterme ihtimaline karşı dikkatli olunmasıdır.”

A24. BDS 22010 kapsamında görevlendirilen denetçi, denetimi mesleki standartlar ve yasal düzenlemelere uygun bir biçimde yürütmesi ve gözetmesi gerekmektedir. BDS 720 kapsamında ise 14 ve 15. Maddelerde yer alan hükümlerin uygulanması için uygun denetim grubunun üyelerinin seçilmesinde şu unsurların göz önünde bulundurulması bildirilmektedir:

- “Denetim ekibi üyelerinin nisbi deneyimi.”
- “Göreve atanacak denetim ekibi üyelerinin, diğer bilgiler ile denetim sırasında elde edilen bilgiler arasındaki tutarsızlıkları belirleyebilecek uygun bilgiye sahip olup olmadığı.”
- “14-15 inci paragraflarda yer alan yükümlülüklerin ele alınmasında yargıya ne derece yer verildiği. Örneğin, diğer bilgilerde yer alan tutarların, finansal tablolarda yer alan tutarlarla aynı olması beklendiğinde, bunlar arasındaki tutarlılığın değerlendirilmesine yönelik prosedürler, daha az deneyime sahip denetim ekibi üyelerince uygulanabilir.”

- “Topluluk denetiminde, topluluğa bağlı birim denetçisinin, söz konusu birime ilişkin diğer bilgilerin ele alınması konusunda sorgulanmasının gerekli olup olmadığı.”

“Diğer Bilgiler ile Finansal Tablolar Arasında Önemli Bir Tutarsızlık Olup Olmadığının Değerlendirilmesi”

A25. Diğer bilgiler, mali tablolar üzerinde belirtilen tutarlar ya da diğer kalemler ile aynı olması, bunların özet halinde olması ya da bunların hakkında daha fazla ayrıntının bulunması için beklenen tutarların ya da diğer kalemleri kapsamaktadır. Buna örnek olarak:

- “Finansal tablolardan alıntılarının yer aldığı tablolar, grafikler veya çizimler.”
- “Finansal tablolarda gösterilen bir bakiye veya hesap hakkında daha fazla ayrıntı sunan bir açıklama. Örneğin, 20X1 yılı hasılatı, X ürününden elde edilen XXX milyon TL ile Y ürününden elde edilen YYY milyon TL’den oluşmaktadır.”
- “Finansal sonuçlara ilişkin açıklamalar. Örneğin, 20X1 yılına ait toplam araştırma ve geliştirme giderleri XXX TL’dir.”

A26. İşletmelerin diğer bilgilerinden elde edilen tutarlar ya da diğer kalemlerin, mali tablolar açısından tutarlı olup olmadığının belirlenmesini yapan denetçinin, mali tablolar üzerindeki tutarları ya da kalemlerle aynı olması durumunda, bunların özetlenmesi ya da bunlarda ayrıntılı sunum yapılması gereken diğer bilgilerdeki bütün tutarları veya diğer kalemler, mali tablolardaki tutarlar ya da diğer kalemler ile karşılaştırılmalıdır.

A27. Bahsi geçen karşılaştırmada tutarların ve diğer kalemlerin seçilmesi, denetçinin mesleki muhakemesinin bir parçasıdır. Buna yönelik hususlar BDS 720’de şu şekilde aktarılmaktadır (BDS, 720:

- “Kullanıcıların tutar veya diğer kaleme (örneğin, kilit bir oran ya da tutara) atfedebileceği önemi etkileyebilmesi açısından, sunulduğu bağlam itibarıyla tutar veya diğer kalemin önemi.”

- “Nicel olması durumunda -finansal tablolardaki hesaplar ya da kalemler veya bu hesaplar ya da kalemlerin ilişkili olduğu diğer bilgilerle karşılaştırıldığında- tutarın nisbi büyüklüğü.”
- “Üst yönetime yapılan hisse bazlı ödemeler gibi, diğer bilgilerdeki belirli bir tutarın veya diğer kalemin duyarlılığı.”

A28. BDS 720’nin 14 (a) maddesinde yer alan yükümlülüğün uygulanması için gereken prosedürün nitelikleri ve kapsamının belirlenmesi, mesleki muhakeme yapmanın gerekli olduğu denetçinin

A28. Madde 14’ün (a) bendinde belirtilen yükümlülüğün yerine getirilmesinde tekniklerin taşıdığı nitelik ve kapsamın tespit edilmesi denetçinin mesleki muhakemesini içermektedir. Denetçinin BDS 720 çerçevesindeki sorumluluklarının diğer bilgilere yönelik güvence denetimini teşkil etmemesi ya da diğer bilgiler hakkında güvencenin verilmesine ilişkin yükümlülüğü olmamasına dayanmaktadır. Buna benzer teknikler şu şekilde sıralanabilir (BDS, 720):

- “Finansal tablolardaki bilgilerle aynı olması beklenen bilgilerin finansal tablodakilerle karşılaştırılması.”
- “Finansal tablolardaki açıklamalar ile bunlarla aynı anlamı verme amacı taşıyan bilgilerde kullanılan sözcüklerin karşılaştırılması ve metinsel farklarının önemi ile bu farkların amaçlanandan farklı anlamlara gelip gelmediğinin değerlendirilmesi.”
- “Diğer bilgilerde ve finansal tablolarda yer alan bir tutara ilişkin yönetimin mutabakatının alınması ve:”
- “Mutabakata konu olan kalemlerin finansal tablolar ve diğer bilgilerle karşılaştırılması ve”
- “Mutabakata konu olan hesaplamaların aritmetik olarak doğru olup olmadıklarının kontrol edilmesi.”

A29. Diğer bilgiler kapsamında elde edilen tutarlar ve diğer kalemlerin mali tablolardaki tutarlılıklarının denetlenmesi, diğer bilgilerin nitelikleri açısından uygunluğu açısından bu bilgilerin mali tablolara göre sunum biçimini de içerisine almaktadır.

“Diğer Bilgiler ile Denetçinin Denetim Sırasında Elde Ettiği Bilgiler Arasında Önemli Bir Tutarsızlık Olup Olmadığının Değerlendirilmesi”

A30. Diğer bilgiler, denetçinin denetim esnasında ulaştığı bilgiler ile tutar ya da kalemleri içerebilmektedir. Buna benzer tutar ya da kalemlere yönelik örnekler şunlardır (BDS, 720):

- “Üretim adetine ilişkin bir açıklama veya bu üretimi coğrafi bölgelere göre özetleyen bir tablo.”
- “Yıl boyunca Şirket, X ürünü ile Y ürününü piyasaya sunmuştur şeklinde bir açıklama.”
- “İşletmenin başlıca faaliyet merkezi X ülkesidir ve Y ile Z ülkelerinde de faaliyetleri bulunmaktadır örneğinde olduğu gibi işletmenin başlıca faaliyet gösterdiği yerlerin bir özeti.”

A31. Denetçinin denetim faaliyetini yürüttüğü sırada ulaştığı bilgiler, işletme iç kontrolünde denetçinin işletme ve çevresi hakkında BDS 315 kapsamında edinilen görüşü de kapsamaktadır. BDS 315 gereğince denetçinin işletme ve çevresinin tanıma yükümlülükleri şunlardır (BDS, 720):

“(a) İlgili sektör, mevzuat /düzenlemeler ve diğer dış faktörler,”

“(b) İşletmenin niteliği,”

“(c) İşletmenin muhasebe politikaları seçimi ve uygulaması,”

“(ç) İşletmenin amaç ve stratejileri,”

“(d) İşletmenin finansal performansının ölçümü ve gözden geçirilmesi”

“(e) İşletmenin iç kontrolü.”

A32. Denetçinin, denetimi faaliyeti yürüttüğü sırada ulaştığı bilgiler, bu bilgilerin nitelikleri dolayısıyla ileriye dönük konuları kapsayabilir. Bu hususlar içerisinde örnek olarak iş hayatına yönelik beklentiler ve gelecek dönemlerdeki nakit akışlarının yer alması gösterilebilir.

A33. Diğer bilgiler ve denetimden elde edilen bilgiler arasında önemli tutarsızlıkların bulunup bulunmadığının belirlemesini yapan denetçi, diğer bilgilere yönelik bu bilgiler de önemli yanlışlıkların meydana gelmesini sağlayabilecek noktalara odaklanabilmektedir.

A34. Diğer bilgilerde bulunan çok sayıdaki çeşitli konularla ilgili, denetçinin eriştiği denetim kanıtlarının ve sonuçları hatırlaması, diğer bilgiler ve denetçinin denetim faaliyetini gerçekleştirirken ulaştığı bilgiler arasında önemli bir tutarsızlığın olup olmadığının denetlenmesi açısından yeterlidir. Denetimi gerçekleştiren kişi denetimin kilit noktalarının neler olduğunu iyi bir biçimde bilirse ve bu noktalarda da ne kadar deneyim sahibi ile ilgili hususların hatırlanması da o derece yeterli gelecektir. Örnek olarak denetçinin diğer bilgilerde denetim esnasında ulaştığı bilgiler arasında önemli bir tutarsızlığın bulunup bulunmaması, ek bir uygulamaya gerek duyulmadan, yönetim ve üst yöneticilerle gerçekleştirilen müzakereler ya da yönetim kurulu toplantısındaki belgelerin incelenmesi gibi denetim sürecinde uygulanan adımlardan elde edilen sonuçların hatırlanması sonucunda denetim yapılabilir.

A35. Denetçinin bahsi geçen çalışma kağıtlarını kullanmasının ya da denetim grubu üyelerinin ya da ilgili topluluğa bağlı birim denetçilerinin sorgulanmasının, belgelerde önemli oranda tutarsızlığın tespit edilmesinin dayanağı uygun olduğu kararı alınabilmektedir. Örnek olarak:

- “Diğer bilgilerde, bir ana ürün grubuna ilişkin faaliyetlerin durdurulmasına yönelik bir plan hakkında açıklama yer aldığına, denetçi plandan haberdar olsa bile, bu alandaki denetim prosedürlerini uygulamış olan ilgili denetim ekibi üyesini sorgulayabilir ve böylece söz konusu plana ilişkin yapılan açıklamayla denetçinin denetim sırasında elde ettiği bilgiler arasında önemli bir tutarsızlığın olup olmadığına dair yaptığı değerlendirmeye destek sağlayabilir.”
- “Diğer bilgilerde, denetimde ele alınan bir davanın önemli ayrıntılarının açıklanması ancak denetçinin bunları yeterince hatırlayamaması durumunda, denetçinin hatırlamasına destek olmak amacıyla söz konusu ayrıntıların özetlendiği çalışma kâğıtlarına başvurulması gerekebilir.”

A36. Denetimi yapacak olan kişinin bu çalışma kağıtlarını kullanıp kullanmayacağı, kullanması durumunda ne düzeyde kullanacağı ya da denetim grubu üyelerinin ya da ilgili topluluğa bağlı olan birimlerin denetçilerinin ne düzeyde sorgulanacağı denetçinin mesleki muhakemesini kapsamaktadır. Öte yandan denetçinin, diğer bilgilerde bulunan herhangi bir konuyla ilgili çalışma kağıtlarını kullanması ya da denetim grubu üyelerinin sorgulanmasına gerek duyulmayabilir.

“Diğer Bilgilerin Önemli Yanlışlık İçerdiğine İşaret Eden Diğer Durumlara Karşı Dikkatli Olunması”

A37. Diğer bilgilerin, mali tablolar ile ilgili olmayan ve denetimi gerçekleştirenlerin denetim faaliyeti sürecinde ulaştıkları verilerin de ötesine geçebilen konuları ele almanı kapsayabilmektedir.

A38. Mali tablolar ile ya da denetçinin denetim faaliyetini sürdürmesi esnasında ulaştığı bilgiler ile ilgili olmayan gider bilgilerin önemli oranda yanlışlık içermesine yönelik belirtilerin olması durumuna karşı dikkat edilmesi gerekmektedir. Denetçinin diğer bilgilerin yanıltıcı olmasını sağlayabilecek şekilde:

- önemli oranda yanlış ya da yanıltıcı beyan içermesi

-dikkatsiz bir biçimde sunulan beyanları içermesi ya da

-içermesi gerekli olan bilgilerin gizlendiğini düşündüğü diğer bilgiler ile denetçinin, isteyerek ilişkilendirilmesinden kaçınılması amacıyla denetçiye etik hükümlerin uygulanmasında yardımcı olunmaktadır. Diğer bilgilerin önemli oranda yanlışlık içerdiğini belirten farklı durumlara karşı dikkat edilmesi, denetçinin aşağıda yer alan durumları tespit etmesi ile sonuçlanmaktadır:

- “Diğer bilgileri inceleyen denetim ekibi üyesinin -denetim sırasında elde edilen bilgilerin dışındaki- genel bilgisi ile diğer bilgiler arasındaki farklılıklar ve bu farklılıkların denetçinin diğer bilgilerin önemli ölçüde yanlışlık içerdiği kanaatine varmasına yol açması veya”

- “Denetçinin bilgilerin önemli ölçüde yanlışlık içerdiği kanaatine varmasına yol açan, diğer bilgilerdeki iç tutarsızlık.”

“Önemli Bir Tutarsızlığın Olduğuna veya Diğer Bilgilerin Önemli Bir Yanlışlık İçerdiğine İşaret Eden Durumlara Karşılık Verilmesi”

A39. Denetçinin yönetimle maddi bir tutarsızlık (veya diğer bilgilerin maddi olarak yanlış olduğunu gösteren bir durum) konusundaki tartışması, yönetimden diğer bilgilerdeki ifadelerinin temeli hakkında ek bilgi istemeyi içerebilir. Denetçi, yönetim tarafından sağlanan ek bilgi veya açıklamalara dayanarak, diğer bilgilerin maddi hatalardan arındırılmış olmasından memnun olabilir. Örneğin, yönetimin açıklamaları, geçerli karar farklılıkları için makul ve yeterli nedenler sağlayabilir.

A40. Bunun tersine, yönetim ile yapılan tartışma, denetçinin diğer bilgilerin maddi olarak yanlış olduğu sonucunu destekleyen ek bilgiler sağlayabilir.

A41. Denetçinin muhakeme gerektiren konularda yönetime itiraz etmesi, doğada yorum gerektirmeyen konulara kıyasla daha zor olabilir. Bununla birlikte, denetçinin diğer bilgilerdeki bir açıklamanın mali tablolarla veya denetim sırasında elde edilen bilgilerle tutarlı olmadığı sonucuna vardığı durumlar olabilir. Bu gibi durumlar; diğer bilgiler, denetim sırasında denetçi tarafından elde edilen mali tablolar veya bilgiler hakkında şüphe uyandırabilir.

A42. Diğer bilgilerdeki olası yanlışlıklar çok çeşitli olduğunda, denetçinin diğer bilgilerin maddi olarak yanlış olup olmadığı sonucuna varmak için uygulayacağı diğer tekniklerin niteliği ve kapsamı, denetimin koşullarına bağlı olarak denetçinin mesleki muhakeme konularıdır.

A43. Denetim sırasında mali tablolarla veya denetçi tarafından elde edilen bilgilerle ilgili olmayan bir konu varsa, denetçi yönetimin sorulara verdiği yanıtları tam olarak değerlendiremeyebilir. Bununla birlikte, yönetim tarafından sağlanan ek bilgilere veya açıklamalara veya yönetimin diğer bilgilerdeki müteakip değişikliklerine dayanarak, denetçi maddi tutarsızlığı gösteren veya diğer bilgilerin maddi olarak yanlış olduğunu gösteren koşulların artık mevcut olmadığından memnun olabilir. Denetçi, diğer bilgilerin maddi yanlışlığını veya diğer bilgilerdeki maddi tutarsızlığı gösteren koşulların artık

mevcut olmadığı sonucuna varamadığında, yönetimin uygun niteliklere sahip bir üçüncü tarafa (örneğin, bir yönetimin uzmanına veya hukuk danışmanına) danışmasını isteyebilir. Bazı durumlarda, yönetimin danışmanlık hizmetinden gelen yanıtları değerlendirdikten sonra denetçi, diğer bilgilerin maddi olarak yanlış olup olmadığı sonucuna varamayabilir. Bu durumda, denetçinin atabileceği adımlar aşağıdakilerden birini veya birkaçını içerebilir:

- “Denetçinin, kendi hukuk müşavirinden tavsiye alması,”
- “Denetçi raporu açısından ortaya çıkacak sonuçları -örneğin yönetim tarafından getirilen bir kısıtlamanın mevcut olması hâlinde içinde bulunan şartların açıklanıp açıklanmayacağını- değerlendirmesi veya”
- “Mevzuatın izin vermesi durumunda denetimden çekilmesi.”

“Denetçinin Diğer Bilgilerin Önemli Bir Yanlışlık İçerdiği Sonucuna Varması Durumunda Karşılık Verilmesi”

A44. Denetçi diğer bilgileri yönetim ile suçlananlar ile iletişim sonra düzeltti alabilir eylemler profesyonel yargı meselesidir. Denetçi yanıltmak için bir niyet şüphelendiği zaman yönetim akıl ile ayarlama yapmadan, ücret yönetimi ya da bu dürüstlük ya da doğruluk için, örneğin, gibi şüpheler olup olmadığını düşünebilirsiniz. Buna ek olarak, denetçi yasal tavsiye almayı uygun bulabilir. Bazı durumlarda, denetçinin konuyu mevzuata veya diğer mesleki standartlara uygun olarak düzenleyici veya ilgili meslek kuruluşuna bildirmesi gerekebilir.

“Denetçi Raporu Üzerindeki Etkiler”

A45. İstisnai durumlarda, diğer bilgilerdeki önemli bir yanlış ifadenin düzeltilmemesi yönetimin bütünlüğünden ve yönetimle görevli kişilerden denetim kanıtlarının genel güvenilirliği konusunda şüphe uyandırdığında mali tablolar hakkında görüş bildirmekten kaçınmak uygun olabilir.

“Denetimden Çekilme”

A46. Diğer bilgilerdeki önemli bir yanlış ifadenin düzeltilmemesi, denetim sırasında yönetimden veya yönetimle görevli kişilerden alınan ifadelerin bütünlüğü konusunda şüphe uyandırıyorsa, kanun izin verdiği takdirde denetimden çekilmek uygun olabilir.

Kamu sektörü işletmelerine özgü hususlar

A47. Kamu sektöründe kontrolden çekilme mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda denetçi yetkili makama konuyu ayrıntılarıyla anlatan bir rapor hazırlayabilir veya başka uygun adımları atabilir.

“Denetçinin Denetçi Raporu Tarihinden Sonra Elde Ettiği Diğer Bilgilerin Önemli Bir Yanlışlık İçerdiği Sonucuna Vardığı Durumlarda Karşılık Verilmesi”

A48. Denetçi rapor tarihinden sonra elde edilen diğer bilgilerin önemli bir yanlışlık içerdiği sonucuna varır ve yanlışlık düzeltilirse, bu durumlarda uyulması gereken prosedürler düzeltmenin yapılıp yapılmadığının belirlenmesini içerir (17(a) bendi uyarınca). Başka bilgiler daha önce yayınlanmışsa, bu prosedürler, diğer bilgiler tarafından erişilenlerin revizyondan haberdar edilmesini sağlamak için yönetim tarafından gerçekleştirilen eylemlerin gözden geçirilmesini de içerebilir.

A49. Yönetimdekiler diğer bilgileri gözden geçirmeyi kabul etmezlerse, düzeltilmemiş yanlış ifadeyi denetçi raporunun kullanıcılarının dikkatine sunmak için uygun adımların atılması mesleki yargının uygulanmasını gerektirir ve ülke yasalarından veya diğer düzenlemelerden etkilenebilmektedir. Bu bağlamda denetçi, yasal hak ve yükümlülükleri konusunda hukuki danışmanlık almayı uygun bulabilir.

A50. Diğer bilgiler üzerindeki önemli yanlışlıkların revize edilmemesi kapsamında, denetçinin revize edilemeyen yanlışlığı denetçi raporunda kullanıcıların dikkatine uygun şekilde sunmasını sağlayacak olan ilerlemeleri, yasal düzenlemeler tarafından izin verildiği sürece aşağıda yer alan örnekleri içerebilmektedir:

- “22. paragrafa uygun olarak uyarlanmış bölüme yer verilmesi suretiyle yeni veya değiştirilmiş denetçi raporunun, yönetime sunulması ve yönetimden raporun kullanıcılarına sunulmasının talep edilmesi. Bunu yaparken, BDS’ler veya mevzuat hükümleri ışığında yeni veya değiştirilmiş denetçi

raporu tarihindeki -varsa- etkinin, denetçi tarafından göz önünde bulundurulması gerekebilir. Denetçi ayrıca, yeni veya değiştirilmiş denetçi raporunun söz konusu kullanıcılara sunulması için yönetim tarafından atılan adımları da gözden geçirebilir”

- “Diğer bilgilerdeki önemli yanlışlığın denetçi raporunun kullanıcılarının dikkatine (örneğin, söz konusu hususun genel kurul toplantısında ele alınması suretiyle) sunulması,”
- “Düzeltilmemiş önemli yanlışlıkla ilgili olarak düzenleyici veya ilgili meslek kuruluşuyla iletişim kurulması veya”
- “Denetime devam edilmesi durumunda ortaya çıkacak etkilerin göz önünde bulundurulması”

“Finansal Tabloların Önemli Bir Yanlışlık İçerdiği veya Denetçinin İşletme ve Çevresine İlişkin Edindiği Kanaatin Güncellenmesinin Gerekliği Durumlarda Karşılık Verilmesi”

A51. Diğer bilgilerin denetlenmesi sürecinde denetçi, aşağıda yer alan konulara etkisi olan yeni bilgilerin farkında olabilmektedir:

- “İşletme ve çevresini tanımasına bağlı olarak denetçinin risk değerlendirmesinin revize edilmesi ihtiyacının ortaya çıkması.”
- “Denetçinin tespit edilen yanlışlıkların denetim üzerindeki ve -varsa- düzeltilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki etkisini değerlendirmesine ilişkin sorumluluğu.”
- “Denetçinin bilanço tarihinden sonraki olaylara ilişkin sorumlulukları.”

“Raporlama”

A52. BDS 720 gereğince denetçinin sorumlulukları kapsamındaki diğer bilgilerde daha fazla şeffaflığın sağlanması amacıyla borsada işlem görmeyen işletmenin mali tablolarının denetlenmesine yönelik denetçi raporunda, denetçi rapor tarihinden sonra ulaşılmaması tahmin edilen diğer bilgilerin belirtilmesi uygundur.

“Örnek Açıklamalar”

A53. BDS 720’de denetçi raporunun diğer bölümler kısmına yönelik örnekler Ek 2’de gösterilmektedir.

“Finansal Tablolara İlişkin Verilen Sınırlı Olumlu veya Olumsuz Görüşün Denetçi Raporuna Etkileri”

A54. Mali tablolara yönelik öne sürülen şartlı görüş ya da olumsuz görüşe neden olan duruma diğer bilgilerde bahsedilmemesi ya da bu konunun başka türlü ele alınmaması ve diğer bilgilerin herhangi bir bölümünü etkilememesi halinde, denetçinin görüşünde değişiklik 22 (d) maddesinde belirtildiği üzere zorunlu olan açıklamaya etki etmeyebilmektedir.

“Finansal Tablolardaki Önemli Bir Yanlışlık Nedeniyle Sınırlı Olumlu Görüş Verilmesi”

A55. Denetçinin şartlı görüş verdiği hususlarda, diğer bilgilerin de mali tablolara yönelik şartlı görüş verilmesine neden olan hususlar dolayısıyla ve bu konularla ilgili olan bir konu sebebiyle önemli yanlışlıkların bulunup bulunmadığı söz konusu olabilir.

“Kapsam Sınırlaması Nedeniyle Sınırlı Olumlu Görüş Verilmesi”

A56. Mali tablolarda önemli bir kalemlle ilgili kapsam sınırlaması olması halinde denetçi, bu konuda yeterli uygun denetim kanıtı elde edememiştir. Bu nedenle, bu gibi durumlarda denetçi, konuyla ilgili diğer bilgilerdeki miktarın veya kalemlerin diğer bilgilerin maddi olarak yanlış belirlenmesine neden olup olmayacağı konusunda bir sonuca varamayacaktır. Bu nedenle denetçinin, mali tablolara ilişkin nitelikli görüşü doğuran Nitelikli Görüş Esas Fıkrasında ifade edilen konuya ilişkin yönetimin diğer bilgilerdeki açıklamasını değerlendirmenin mümkün olmadığını belirtmek için 22(d) bendinde öngörülen açıklamayı uyarlaması gerekebilir. Ancak denetçi, diğer bilgilerde tespit edilen düzeltilmemiş maddi yanlışları bildirmekle yükümlüdür.

“Olumsuz Görüş”

A57. Olumsuz görüş dayanağı maddesinde belirtilen özel hususlara yönelik mali tablolara hakkında verilen olumsuz görüş, denetimi yapan kişinin diğer bilgilerde tespit ettiği

önemli yanlışlıkların denetçi raporu içerisinde beyan etmesine yönelik 22(d, ii) bendi gereğince yapılacak olan raporlarmaya yer verilmemesi durumunu haklı yapmamaktadır. Mali tablolara yönelik olumsuz görüşün bildirilmesi durumundaysa örnek olarak mali tablolara yönelik olumsuz görüşün verilmesine enden olan konular nedeni ile ya da bu konuyla ilgili olan bir konu sebebi ile önemli yanlışlıkların yer aldığı tutar ve kamelerim gösterilmesi açısından, denetçinin 22(d) bendinden zorunlu olan açıklamayı uygun bir biçimde ele alması gerekmektedir.

“Görüş Vermekten Kaçınma”

A58. Denetimi gerçekleştiren kişinin işletmenin mali tablolarına yönelik görüş bildirmekten kaçınması halinde, denetim hakkında ek ayrıntıları ele alan, denetimle ilgili diğer bilgileri içeren bir bölümün yer alması ve bu bunların hepsinin mali tablolara yönelik görüş verilmesinden kaçınılmaz bir tutarsızlık meydana getirebilmektedir. Buna benzer durumlarda BDS 705’te de belirtildiği üzere zorunlu olan denetçi raporunda BDS 720’deki raporlama yükümlülüklerinin ele alındığı bir bölüme gerek duyulamamaktadır.

A59. 200 sayılı Bağımsız Denetim Standardında denetçinin BDS’lerin yanında bir de yasal düzenlemelere uymasının gerektiği belirtilmektedir. Buna benzer durumlar ile karşılaşıldığında denetçinin raporda BDS 720’de belirtilenden farklı özel bir şekil ya da metin kullanması gerekmektedir.

Öte yandan denetçi raporunda yer alan tutarlılık, bağımsız denetim standartlarına uygun bir biçimde ele alınan denetimin gerçekleşmesi durumunda, uluslararası kabul gören standartlarda gerçekleştirilen denetimlerin daha kolay bir biçimde sonuca ulaştırılması, global pazarlardaki güvenilirliğin artmasını sağlamaktadır.

Diğer bilgilerin raporlanmasına ilişkin düzenleyici gereklilikler ile ISA’LAR arasındaki farklar yalnızca denetçi raporundaki form veya metinle ilgiliyse ve denetçi raporunda en azından paragraf 24’te belirtilen unsurların her biri varsa, Bağımsız Denetim Standartlarına atıf denetçi raporunda yapılabilir. Bu nedenle, bu gibi durumlarda mevzuatta yer alan raporlama hükümlerinde belirtilen form ve metin denetçi raporunda kullanılsa bile denetçinin BDS hükümlerine uyduğu kabul edilir.

4.5. Diğer Bilgilere İlişkin Denetçi Raporu Örnekleri

Bağımsız Denetim Standardı 720’de belirtilen “Diğer Bilgilere İlişkin Denetçi Raporu Örnekleri” başlığında denetimi gerçekleştirecek olan kişilere örnek raporlar sunulmaktadır. Bu örnekler:

1. Örnek: Denetimi yapacak olan kişinin diğer bilgilerin hepsine denetçi rapor tarihinden önce ulaştığı ve diğer bilgilere yönelik önemli oranda yanlışlıkların tespit edilmediği durumlarda, işletmenin borsada işlem görme ya da görmemesine bakılmaksızın olumlu görüş ileri sürdüğü rapordur.
2. Örnek: Denetimi yapacak olan kişinin diğer bilgilerin bir kısmının, denetim rapor tarihinden önce ulaştığı, diğer bilgilere yönelik önemli bir yanlışlığın tespit edilmediği ve diğer bilgilerin denetim rapor tarihinden sonra ulaşılması beklenen olumlu görüş ileri sürdüğü denetçi raporudur.
3. Örnek: Borsada işlem görmeyen bir işletmeye yönelik denetçinin, diğer bilgilerin bir kısmını denetim rapor tarihinden önce ulaştığı, diğer bilgilere yönelik önemli bir yanlışlığın tespit edilmediği ve diğer bilgilerin tamamını denetim tarihinden sonra elde edilmesi düşünülen olumlu görüş ileri sürülen bir denetçi raporudur.
4. Örnek: Borsada işlem gören bir işletmeye ait denetçinin, denetim rapor tarihinden önce diğer bilgilerin elde edilmemesi ancak denetim rapor tarihinden sonra elde edilmesi beklenen olumlu görüş ileri sürülen denetçi raporudur.
5. Örnek: Denetçi tarafından diğer bilgilerin tamamının denetim rapor tarihinden önce ulaşıldığı ve diğer bilgiler üzerinde önemli bir yanlışlığın yer aldığını belirlediği durumlarda, borsada işlem görüp görmemesine bağlı olmadan olumlu görüş ileri sürülen rapordur.
6. Örnek: Denetimi gerçekleştiren kişinin diğer bilgilerin hepsine denetim raporu sonrasında ulaşması ve mali tablolar içerisinde bulunan önemli bir kaleme yönelik diğer bilgileri etkileyen bir kapsam sınırlamasının bulunduğu hususlarda, işletmenin borsada işlem görüp görmediğine bağlı kalınmadan şartlı görüş ileri sürülen rapordur.

7. Örnek: Denetimi gerçekleştiren kişinin diğer bilgilerin hepsine denetim raporu tarihinden önce ulaşması ve mali tablolara yönelik ileri sürülen olumsuz görüşün diğer bilgilere de etki etmesi halinde, işletmenin borsada işlem görüp görmediğine bakılmadan olumsuz görüş ileri sürülen rapordur.

Örnek 1: Denetçinin diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği ve diğer bilgilere ilişkin önemli bir yanlışlık belirlemediği durumda, borsada işlem görsün veya görmesin, herhangi bir işletmeye ilişkin olarak olumlu görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem gören veya görmeyen herhangi bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimi değildir (diğer bir ifadeyle, BDS 600¹'ün hükümleri uygulanmamıştır).
- Finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak olumlu bir görüş vermenin uygun olacağı sonucuna varmıştır.
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570² uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Kilit denetim konuları BDS 701³'e uygun olarak bildirilmiştir.
- Denetçi, diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde etmiş ve diğer bilgilere ilişkin önemli bir yanlışlık belirlememiştir.
- Finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Finansal tabloların denetimine ek olarak, denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları da bulunmaktadır.

Şekil 1. BDS 720'de yer alan örnek rapor 1

Örnek 2: Denetçinin, borsada işlem gören bir işletmeye ilişkin diğer bilgilerin bir kısmını denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği, diğer bilgilere ilişkin önemli bir yanlışlık belirlemediği ve diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden sonra elde etmeyi beklediği olumlu görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem gören bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimi değildir (diğer bir ifadeyle, BDS 600'ün hükümleri uygulanmamıştır).
- Finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak olumlu bir görüş vermenin uygun olacağı sonucuna varmıştır.
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Kilit denetim konuları BDS 701'e uygun olarak bildirilmiştir.
- Denetçi, diğer bilgilerin bir kısmını denetçi raporu tarihinden önce elde etmiş ve diğer bilgilere ilişkin önemli bir yanlışlık belirlememiştir. Denetçi, diğer bilgilerin kalan kısmını denetçi raporu tarihinden sonra elde etmeyi beklemektedir.
- Finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Finansal tabloların denetimine ek olarak, denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları da bulunmaktadır.

Şekil 2. BDS 720'de yer alan örnek rapor 2

Örnek 3: Denetçinin, borsada işlem görmeyen bir işletmeye ilişkin diğer bilgilerin bir kısmını denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği, diğer bilgilere ilişkin önemli bir yanlışlık belirlemediği ve diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden sonra elde etmeyi beklediği olumlu görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem görmeyen bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimi değildir (diğer bir ifadeyle, BDS 600'ün hükümleri uygulanmamıştır).
- Finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak olumlu bir görüş vermenin uygun olacağı sonucuna varmıştır.
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Denetçinin, BDS 701'e uygun olarak kilit denetim konularını bildirme zorunluluğu bulunmamaktadır.
- Denetçi; diğer bilgilerin bir kısmını denetçi raporu tarihinden önce elde etmiş ve diğer bilgilere ilişkin önemli bir yanlışlık belirlememiştir. Denetçi, diğer bilgilerin kalan kısmını denetçi raporu tarihinden sonra elde etmeyi beklemektedir.
- Finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları bulunmamaktadır.**

Şekil 3. BDS 720'de yer alan örnek rapor 3

Örnek 4: Denetçinin borsada işlem gören bir işletmeye ilişkin diğer bilgileri denetçi raporu tarihinden önce elde edemediği ancak denetçi raporu tarihinden sonra elde etmeyi beklediği olumlu görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem gören bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimi değildir (diğer bir ifadeyle, BDS 600'ün hükümleri uygulanmamıştır).
- Finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak olumlu bir görüş vermenin uygun olacağı sonucuna varmıştır.
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Kilit denetim konuları BDS 701'e uygun olarak bildirilmiştir.
- Denetçinin; denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği diğer bilgiler bulunmamaktadır. Ancak, denetçi bu bilgileri denetçi raporu tarihinden sonra elde etmeyi beklemektedir.
- Finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Finansal tabloların denetimine ek olarak, denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları da bulunmaktadır.

Şekil 4. BDS 720'de yer alan örnek rapor 4

Örnek 5: Denetçinin diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği ve diğer bilgilerin önemli bir yanlışlık içerdiği sonucuna vardığı durumda, borsada işlem görsün veya görmesin, herhangi bir işletmeye ilişkin olarak olumlu görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem gören veya görmeyen herhangi bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimi değildir (diğer bir ifadeyle, BDS 600'ün hükümleri uygulanmamıştır).
- Finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Denetçi, elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak olumlu bir görüş vermenin uygun olacağı sonucuna varmıştır.
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Kilit denetim konuları BDS 701'e uygun olarak bildirilmiştir.
- Denetçi, diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde etmiş ve diğer bilgilerin önemli bir yanlışlık içerdiği sonucuna varmıştır.
- Finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları bulunmamaktadır.**

Şekil 5. BDS 720'de yer alan örnek rapor 5

Örnek 6: Denetçinin diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği ve konsolide finansal tablolarda yer alan önemli bir kaleme ilişkin diğer bilgileri de etkileyen bir kapsam sınırlaması olduğu durumda, borsada işlem görsün veya görmesin, herhangi bir işletmeye ilişkin olarak sınırlı olumlu görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem gören veya görmeyen herhangi bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set konsolide finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimidir (diğer bir ifadeyle, BDS 600 'ün hükümleri uygulanmıştır).
- Konsolide finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin konsolide finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Denetçi yurtdışındaki bir iştirakteki yatırımla ilgili yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edememiştir. Yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilememesinin konsolide finansal tablolar üzerindeki muhtemel etkilerinin önemli olduğu ancak yaygın olmadığı düşünülmektedir (diğer bir ifadeyle, sınırlı olumlu görüş verilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır).
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Kilit denetim konuları BDS 701'e uygun olarak bildirilmiştir.
- Denetçi; diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde etmiştir ve konsolide finansal tablolara ilişkin sınırlı olumlu görüş verilmesine sebep olan konu, aynı zamanda diğer bilgileri de etkilemektedir.
- Konsolide finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları bulunmamaktadır.**

Şekil 6. BDS 720'de yer alan örnek rapor 6

Örnek 7: Denetçinin diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde ettiği ve konsolide finansal tablolara ilişkin verilen olumsuz görüşün diğer bilgileri de etkilediği durumda, borsada işlem görsün veya görmesin, herhangi bir işletmeye ilişkin olarak olumsuz görüş içeren denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda aşağıdaki durumlar varsayılmıştır:

- Borsada işlem gören veya görmeyen herhangi bir işletmenin gerçeğe uygun sunum çerçevesine uygun olarak hazırlanmış tam set konsolide finansal tablolarının bağımsız denetimi yapılmıştır. Denetim, bir topluluk denetimidir (diğer bir ifadeyle, BDS 600'ün hükümleri uygulanmıştır).
- Konsolide finansal tablolar, işletme yönetimi tarafından Türkiye Muhasebe Standartlarına (genel amaçlı bir çerçeveye) uygun olarak hazırlanmıştır.
- Denetim sözleşmesinin şartları, yönetimin konsolide finansal tablolara ilişkin BDS 210'da tanımlanan sorumluluğunu yansıtmaktadır.
- Konsolide finansal tablolar, bir bağlı ortaklığın konsolidasyona dâhil edilmemesi sebebiyle önemli yanlışlık içermektedir. Önemli yanlışlığın konsolide finansal tablolar üzerindeki etkisinin yaygın olduğu düşünülmektedir. Bir bağlı ortaklık konsolide finansal tablolara dâhil edilmediğinden, yanlışlığın konsolide finansal tablolar üzerindeki etkisi belirlenememiştir (diğer bir ifadeyle, olumsuz görüş verilmesinin uygun olduğu sonucuna varılmıştır).
- Denetimde uyulan etik hükümler, denetimin yapıldığı ülkedeki etik hükümlerdir.*
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak denetçi, BDS 570 uyarınca işletmenin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olmadığı sonucuna varmıştır.
- Kilit denetim konuları BDS 701'e uygun olarak bildirilmiştir.
- Denetçi; diğer bilgilerin tamamını denetçi raporu tarihinden önce elde etmiştir ve konsolide finansal tablolara ilişkin olumsuz görüş verilmesine sebep olan konu, aynı zamanda diğer bilgileri de etkilemektedir.
- Konsolide finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile gözetiminden sorumlu olanlar farklı kişilerdir.
- Denetçinin, mevzuatla zorunlu tutulan diğer raporlama sorumlulukları bulunmamaktadır.**

Şekil 7. BDS 720'de yer alan örnek rapor 7

Örnek 8: Yönetim Kurulunun Yıllık Faaliyet Raporuna İlişkin Olumlu Görüş İçeren Denetçi Raporu

Bu örnek denetçi raporunda; yıllık faaliyet raporunda yer alan finansal bilgiler ile Yönetim Kurulunun yaptığı irdelemelerin, denetçinin denetim sırasında elde ettiği bilgiler ve finansal tablolara tutarlı olduğu ve gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

Şekil 8. BDS 720'de yer alan örnek rapor 8

Örnek 9: Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunda yer alan belirli bir hususun finansal tablolarla önemli derecede tutarsızlık göstermesi nedeniyle denetçinin faaliyet raporuna ilişkin sınırlı olumlu görüş verdiği denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda; yıllık faaliyet raporunda yer alan belirli bir finansal bilginin finansal tablolarla tutarlı olmadığı varsayılmıştır.

Şekil 9. BDS 720’de yer alan örnek rapor 9

Örnek 10: Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun önemli yanlışlık içermesi nedeniyle denetçinin faaliyet raporuna ilişkin olumsuz görüş verdiği denetçi raporu.

Bu örnek denetçi raporunda; yıllık faaliyet raporunun önemli yanlışlık içerdiği varsayılmıştır.

Şekil 10. BDS 720’de yer alan örnek rapor 10

Örnek 11: Denetçinin, finansal tablolara görüş vermekten kaçındığı için yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporuna görüş vermekten kaçındığı denetçi raporu

Bu örnek denetçi raporunda; finansal tablolara ilişkin görüş vermekten kaçınıldığından, yıllık faaliyet raporu hakkında görüş vermekten kaçınıldığı varsayılmıştır.

Şekil 11. BDS 720’de yer alan örnek rapor 11

5. SONUÇ

Türkiye’deki bağımsız denetim yetkisi KGK’dadır. Bağımsız denetimi gerçekleştiren denetim kurumları, KGK’nin Bağımsız Denetim Yönetmeliği’nin 13. Maddesinde belirtilen koşulların yerine getirilmesi ile KGK tarafından yetkilendirilmektedir. Raporların doğru ve bağımsız olması da KGK’nın amaçları içerisinde yer almaktadır.

Denetim raporları içerisinde denetçinin ifade etmek istediği hususlar bazı başlıklar altında ele alınırken; 2017 sonrası Türkiye’de “kilit denetim konuları” başlığında ifade edilmesi bir zorunluluk olmuştur. Denetçi, bu konuların belirlenmesinde işletme yönetimince hazırlanan faaliyet raporlarının yanında kurumsal yönetim betanı, iç kontrol ve risk değerlendirme raporlarını, yönetimin hazırladığı faaliyet raporlarını dikkate almaktadır.

Faaliyet raporları, mali tablolara ve gerçeğe yakınlık kapsamında incelenebilecek düzeyde sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmanın faaliyet raporunun mali bilgilerin yanı sıra farklı bilgiler de barındırıyor olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Öte yandan sınırlandırmanın bir başka gerekliliği de faaliyet raporunun çok geniş kapsamlı olmasıdır. Çalışmada BDS 720 kapsamında faaliyet raporlarının denetimin nasıl olması gerektiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bazı durumlarda denetim raporlarının güvenilirliği tartışma konusu haline gelebilmektedir. Bu yüzden BDS 720, denetçinin bazı hususlarda dikkati olması gerektiğini öngörmüş ve şu şekilde belirtmiştir;

- Önemli ölçüde yanlışlık ya da yanıltıcı beyanları kapsamasını,
- Dikkatsiz şekilde sunulan beyanlar ya da bilgilerin içermesini,
- İçine bulunması gerekli olan bilgilerin göz ardı edilmesini ya da gizlediğini, bu nedenle de yanıltıcı olduğunu düşündüğü bilgiler ile bilerek ilişkilendirilmemesini gerekli kılan etik hükümlerin uyulmasında yardımcı olmaktadır.

Ayrıca çalışma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda faaliyet raporları denetimine karşılaşılması muhtemel zorluklar saptanmış ve bu zorluklara çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Zorluklar ve çözüm önerileri şu şekildedir;

- Bazı durumlarda denetçilerin faaliyet rapor denetimi adına yeterli zaman bulamadığı gözlemlenmiştir. Bu çerçevede denetçilerin zamanlılık çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.
- Denetçilerin faaliyet raporu görülerini sunmalarında BDS 720’de bahsi geçen mesleki özeni ve doğruluğu gösterme yükümlülüğü çerçevesinde hareket etmeleri, bu hususta gerekli bilgi ve beceri kazanımına dikkat etmeleri gerekmektedir.
- Denetçinin denetiminden kaynaklı olarak şirket içi problemler karşısında birtakım problemlerle karşı karşıya kalabilirliği bulunmaktadır. Bu doğrultuda ilgili kanunlarda denetçinin korunması adına daha fazla güven sağlanması, denetimin daha etkin olmasını sağlayacaktır.
- Faaliyet raporlarının şirketlerce eksiksiz ve zamanında sunulmasına özen gösterilmelidir. Bu hususta mevzuat düzenlemelerinin daha keskin olması caydırıcı bir çözüm olabilmektedir.
- Faaliyet raporu içerisinde bulunan ve finansal olmayan bilgiler bir denetçinin uzmanlık alanında yer almamaktadır. Ayrıca finansal olan ve olmayan bilgi ayrımının açık bir şekilde olması gerekmektedir. Bir diğer husus ta finansal olmayan bilgilerdeki denetimin nasıl olacağı ve denetim tekniğinin ne olacağıdır. Bu hususta net bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla faaliyet raporlarının içerisinde yer alacak bilgilerin daha açık bir şekilde sınırlarının çizilmesi, denetimi hususunda çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- 1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (1992). <https://www.ismmmo.org.tr/Mevzuat/1-Seri-No-lu-Muhasebe-Sistemi-Uygulama-Genel-Teblici-26-12-1992---3997> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- Aksoy, T. (2002) Tüm yönleriyle genel denetim, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Baybaş, F. (2016) Denetimin tarihçesi. www.prezi.com (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- Bulca, H., ve Yeşil, T. (2014). Bağımsız denetim standartlarının muhasebede hile kavramına yaklaşımı, Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1(2), 47-58. <https://doi.org/10.17541/oeybd.90787>
- Buz, B., (2015) Bağımsız denetim genel bir bakış, İstanbul: İnter Basım.
- Çaldağ, Y. (2007). Denetim ve raporlama, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çelik, A. (2005). Bağımsız denetim kuruluşlarının sorumluluğu. İstanbul: Seçkin.
- Çömlekçi, F. (2004). Muhasebe denetimi ve mali analiz (Vol. 839). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Durmuş, C.N., Taş, O. (2008), Denetim, İstanbul: Alfa.
- Elitaş, C. (2011). Muhasebe denetiminde çalışma kağıtları, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Erdoğan, S. (2015). Finansal skandalların bağımsız denetim boyutu. Mali Çözüm, 128, 15-32. <https://openaccess.sirnak.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11503/1011/b46dacfd-5e2a-4840-af14-8b3e3ef94bd8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Erol, M. (2008). İşletmelerde yaşanan yolsuzluklara (hata ve hileler) karşı denetimden beklentiler, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(1), 229-237. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/194769>
- Ertaş, A., & Kandemir, T. (2018). Bağımsız denetim kapsamında Türkiye’de yapılan yasal düzenlemelerin bağımsız denetim üzerine etkileri. Muhasebe ve Denetime Bakış, 20(61), 83-104. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1164130>
- Gökberk, C. (2018) A Descriptive research on Turkish listed manufacturing companies’ independent audit characteristics. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(3), 650-678. <https://doi.org/10.31460/mbdd.397173>

- Güredin, E. (2007). Denetim ve güvence hizmetleri. İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Güredin, E. (2010). Denetim ve güvence hizmetleri SMMM ve YMM'lere yönelik ilkeler ve teknikler, (13. Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- TDK (2021). <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- Cambridge Sözlük (2021). <https://dictionary.cambridge.org> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- <https://Erdialtay.Wordpress.Com/Tag/Denetim-Turleri/>(Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- Haldun, İ. (1997). Mukaddime, 1. Cilt, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kandemir, C. (2010). Muhasebe hilelerinin ortaya çıkarılmasında ve önlenmesinde bağımsız denetimin rolü ve bağımsız denetçinin sorumluluğu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Kandemir, C., ve Kandemir, Ş. (2013). Muhasebe hata ve hilelerinin ortaya çıkarılmasında bağımsız denetçinin sorumluluğunu etkileyen faktörlere ilişkin algılamaları, MÖDAV, 1, 29-54. <https://www.modav.org.tr/index.php?lang=tr>
- Kara, H. (2016). Bağımsız Denetim Raporunun İlgililerine Sağladığı Fayda Ve Bunlar Üzerindeki Rolü (Doctoral Dissertation, Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Karacan, S., & Uygun, R. (2016). Tekdüzen muhasebe sistemi ve uluslararası denetim standartları ile uyumlu denetim ve raporlama, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Karacan, S., Uygun, R., (2012). Denetim ve raporlama, Kocaeli: Umuttepe.
- Karapınar A. (2011), Spk lisanslama sınavlarına hazırlık, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kavut, L. (2002). Ulusal ve uluslararası bağımsız denetim firmalarında çalışan denetçilerin bağımsız denetim hizmetinin kalitesine ilişkin tutumları. Yönetim Dergisi, 41, 7-21. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/imj/archive>
- Messier, (1997). Faaliyet denetimi ile iç control ilişkisi. Sosyal Bilimler Dergisi. Y.4. S.2 (Aralık 2023), s. 26.
- Kıracı, M., ve Şengül Çelikay, D. (2014). İç denetçilerin hileler karşısındaki sorumluluğunun iç denetim mesleki uygulama çerçevesi açısından değerlendirilmesi, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 16(2), 73-91. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd/archive>
- Lee, T., and M. Stone. (1995). Competence and dependence: The congenial twins of auditing. Journal of Business Finance and Accounting, Vol. 22(8), pp.1169-1177. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5957.1995.tb00899.x>

Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği ve Deloitte ortak yayını (Ocak 2014).

Maliye Hesap Uzmanları Derneği (2015). Denetim ilke ve esasları, 1. Cilt, 6. Baskı, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları.

Okuyan F. Kapçak C. (2015) ABD’de ve Türkiye’de denetimin tarihsel gelişimi ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinde eğitim denetimi, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>

Özyurt, A. (2010). Bağımsız denetim kalitesini etkileyen etmenlerden bağımsız denetçi özelliklerinin incelenmesine yönelik bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>

Kaval, H. (2008). Muhasebe Denetimi, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Uygulama Örnekleriyle, Ankara: Gazi Kitapevi.

Sağlam, N., Yolcu, M. (2014). Türkiye Denetim Standartlarına Göre Finansal Tabloların Denetimi ve Raporlanması, Ankara: Yaklaşım Yayınevi.

Sağlar, J., & Tuan, A. K. (2004). İç Denetçinin Örgüt İçerisindeki Yerinin Denetim Faaliyetleri Açısından Önemi. Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 11(4).

Selimoğlu, S., (2012). Denetim gereksinimi ve kavramı, Selimoğlu, S., (Ed.). Muhasebe denetimi ve mali analiz İçinde, Sayfa:5, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayın No:2636, Açıköğretim Fakültesi Yayın No:1604.

Spk Seri:X No:22 Sayılı Tebliğ <https://eski.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/534> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)

Şahmaroğlu, T.S. (2016). Bağımsız denetim analitik inceleme prosedürleri ve uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Kültür Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>

Şavlı, T., Kavut, F. L., & Taş, O. (2009) Uluslararası denetim standartları kapsamında bağımsız denetim. İstanbul: İsmmmo Yayınları.

Türk Ticaret Kanunu (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6102.pdf> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)

Türkiye Denetim Standartları, Bağımsız Denetim Standardı 720. <https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/BDS/BDS%20720.pdf> (Erişim Tarihi: 20.10.2021)

Benli & Varol, (2017). Mali Sistemde Faaliyet Raporlarının Önemi. (<https://dergipark.org.tr/>).

- Hasan, T ve Duygu, C. (2021). Kilit denetim konularının Uluslararası Denetim Standardı (UDS) 701 kapsamında incelenmesi. Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Dergisi
- Ulusoy, Y. (2006). Halka açık anonim ortaklıklarda bağımsız dış denetim. Doktora Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi/Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Usta, Ö., ve Uçma Uysal, T. (2011). Hileli finansal raporlamada bağımsız denetçi sorumluluğunun belirlenmesine yönelik yapısal eşitlik modeli uygulaması. Muhasebe ve Denetime Bakış, (34), 13-38.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1869439>
- Varıcı, İ. (2012). Hileli finansal raporlama açısından denetçinin sorumluluğu: İMKB’de faaliyet gösteren işletmelerin denetim raporlarının incelenmesi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, (3)5, 122-144.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/84383>
- SPK (2021). www.SpK.Gov.Tr (Erişim Tarihi: 20.10.2021)
- Örnek Faaliyet Raporu (Ocak 2023). www.kpmg.com.tr
- Yaşar, A. (2011). Bağımsız dış denetim kalitesinin kar yönetimi üzerine etkisi: İMKB’de kayıtlı işletmeler üzerine bir uygulama, Doktora Tezi, Adana, Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>